

befolkningen på S:t Barthelemy får sjelf ombesörja sina angelägenheter, kan jag icke finna.

Herr Ridderstad: Denna fråga faller — till en viss del — inom känslans område. En koloni har, enligt min tanke alltid vissa anspråk på moderlandet, och säkert är, att man åtminstone vid afgörande af dess öde måste betänka, att det är människor man har att behandla. Man kan väl icke med handen på hjertat helt lugnt frånträda den Svenska besittningen S:t Barthelemy, och snart sagdt, kasta den ut genom fönstret. Om än vi önska att blifva befriade från inseendet öfver denna ö, tror jag därför icke, att man bör likgiltigt lemna den åt sitt öde. — Det vore för Sverige ett komplett fattigdomsbetyg.

Jag yrkar bifall till den Kongl. Propositionen.

Vidare blef ej anfördt och momentet bifölls.

Mom b) bifölls.

§ 5.

Bordlades första gången:

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 11.

Kammaren åtskiljdes kl. 9 ¼ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Måndagen den 1 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag, angående de beslut som af Kammaren blifvit fattade under dess sammanträden den 26, 27, 28, 29 och 30 nästlidne Mars, i fråga om regleringen af utgifterna under Riksstatens fjerde, femte, sjette och sjunde hufvudtitlar.

§ 2.

På framställning af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att alla sådana å Kammarens bord hvilande ärenden, hvilka endast en gång varit bordlagda, och som nu funnos upptagna sist å föredragningslistan, skulle

till nästa sammanträde uppflyttas främst å samma lista, för att då kunna, i likhet med hvad inom Första Kammaren redan egt rum, för andra gången till bordläggning anmälas.

§ 3.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, under förutsättning det behandlingen af de återstående åttonde och nionde hufvudtitlarne skulle hinna afslutas i morgon, det förslag vid i går hållet talmans-sammanträde blifvit uppgjort angående göromålens fördelning mellan Kamrarne och Utskottet under innevarande vecka, att Kamrarne skulle hafva sammanträden nästa Thursdag och Lördag, men Utskottet deremot nästa Onsdag och Fredag; varande med denna fördelning hufvudsakligen afsedt, att på detta sätt lemna Stats-Utskottet tillfälle att under sistnämnde tvenne dagar uppgöra och justera de sammanjemkningsförslag och voteringspropositioner, som påkallades af de olika beslut, hvari Kamrarne uti åtskilliga punkter rörande statsregleringen stadnat.

§ 4.

Beviljade Kammaren ledighet från riksdagsgöromålen åt Herr *Jöns Olsson* från den 6 till och med den 24 uti nu ingångna April månad.

§ 5.

Herr *Jöns Pehrsson* erhöll på begäran ordet samt aflemnade en skriftlig reservation, så lydande:

“Emot det beslut, hvari Andra Kammaren stadnat med afseende på mitt förslag om nedsättning af anslaget till Kongl. theatern från 75 till 50,000 R:dr Rmt, får jag härmed vördsamt afgifva följande reservation:

Då jag icke framställt något förslag om hela statsanslagets indragning, så torde jag ej behöfva inlåta mig på den frågan, huruvida theatern öfver hufvud taget kan räknas till sådana institutioner, som böra med allmänna medel understödjas. Emedlertid må det vara mig tillåtet att förklara, det jag för min ringa del anser denna fråga långt ifrån afgjord till fördel för theatern, och att denna åtminstone ej får räknas till de nödvändiga villkoren för ett samhälles bestånd och utveckling.

Man torde då med skäl kunna fråga: “Äro våra tillgångar sådana, att vi hafva råd att offra ett så betydligt anslag på detta — såsom man förklarar — på en gång angenäma och förädlade nöje?” Denna Kammar har nyligen i betydligaste mån nedsatt det af Regeringen äskade anslaget för tidsenliga vapens anskaffande åt arméén, den har rent af vägrat medel till anskaffande af gevär åt flottans manskap — ett anslag som vid öfverläggningen i Kammaren iöreslogs att utgå med 75,000 R:dr Rmt eller just samma belopp som theateranslaget. — Jag ogillar visst icke dessa beslut, utan får för min del förklara, att jag vid båda dessa tillfällen tillhörde majoriteten; men jag kan ej finna annat, än att man i konsekvent öfverensstämmelse härmed bort rösta för en måttlig nedsättning af anslaget till theatern. Har man af brist på tillgångar vägrat anslag, hvilkas viktiga ändamål och nytta ingen kan ifrågasätta; så måste man väl äfven afslå eller förminska sådana utgifter, hvilka afse hufvudsakligen nöje och

förlustelse. Hvad skulle man väl säga om en man, som, medan hans hus höll på att falla tillsammans, offrade sina tillgångar på att köpa taflor, eller, medan hustru och barn hölle på att förgås af hunger, disponerade sina penningar för inköp af spektakelbiljetter åt familjen. Men, säger man, theatern är ej blott en förlustelseanstalt, den har derjemte någonting förädlande, den är en verklig bildningsanstalt m. m.

Hvarje bildningsanstalt har eller borde åtminstone hafva till uppgift att föra sina lärjungar framåt till allt högre insigt och bildning. Har vår theater löst denna uppgift? Vittnar dess nuvarande repertoire om en sådan lycklig utveckling hos publiken? Jag svarar härtill obetingadt "nej"! Man undfägnar sina lärjungar afton efter afton med pjäser, som till och med kommit sjelfva tidningsrecensenterne att rodnä. Sådant vill man försvara med det gamla påståendet: "farsen är berättigad". Om jag nu äfven medgifver detta; så vågar jag dock påstå, att osedligheten och plumpheten aldrig — icke ens i farsen — äro berättigade. Sjelfva farsen måste, för att ega ett berättigande, hvilat på en sannt sedlig grund och midt under det brokiga virrvarret af ystra upptåg bibehålla denna andens kyskhet, som åtskiljer qvickhet från plumphet och det sprittande skämtet från råhetens utgjutelser.

Men, säger man, theatern måste, för att kunna existera, begagna sig af sådana kassapjeser. Är detta således resultatet af den uppfostran theatern haft att meddela, att man måste gripa till osedligheter, lånade dels från hedendomens, dels från medeltidens sagoverldar, för att locka den nuvarande generationen att beträda den beprisade undervisningsanstalten. Hvad skulle man väl säga om en folkskoleorganisation, som, — för att hålla barnen flitigt i skolan, t. ex. hvarannan dag beredde dem ett muntret dryckeslag eller läte dem förnöja sig med beskådandet af osedliga taflor? Jag behöfver ej svara på denna fråga; men vågar ärligt uttala min mening, att theatern för närvarande befinner sig i en liknande ställning och alltså påtagligen varit samt ännu är — såsom bildningsanstalt betraktad — af föga berömvärd beskaffenhet.

Mycket skulle ännu kunna tilläggas; men det ofvan sagda trodde kunna utgöra tillräcklig grund för den vördsamma reservation, jag härmed velat afgifva mot Andra Kammarrens ifrågavarande beslut.

Stockholm den 30 Mars 1867.

Jöns Pehrsson.

C. I. Bengtsson.

J. Jonasson från Calmar län.

Ola Månsson.

Johan Olsson från Calmar län.

P. Petersson från Kronobergs län. Magnus Svensson från Skaraborgs län.

§ 6.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde hufvudtitel. Denna föredragning skedde punktvis och förekom alltså först

Punkten 1, hvarom yttrade

Herr Bergström: Man kan ej antaga annat, än att ett trängande behof föranledt den Kongl. Propositionen om detta ringa anslag. I den

fosterländska forskningens, i den fosterländska bildningens namn vågar jag derföre hemställa om bifall till Propositionen, öfvertygad som jag är, att vännerna af hätdeforskningen ej kunna beredas större glädje än genom ett sådant Kammarens beslut.

Herr Key: I den förhoppning, att förevarande anslag skall af Kam-maren enhälligt voteras, har jag föga att tillägga till den föregående tala-rens uppmaning, enär det torde vara nogsamnt känt, att Riksarkivet är i verkligt behof af medel ej mindre för kompletterande af redan befintliga boksamlingar än för inköp af såväl inhemska som utländska brochyror och skrifter. Jag inskränker mig alltså att yrka bifall till det begärda anslaget, 600 R:dr, med förbehåll att, derest detsamma skulle röna mot-stånd, få vidare utveckla skälen för mitt yrkande.

Herr Meijerberg: Jag vill blott såsom ett ytterligare skäl till bi-fall å den Kongl. Propositionen andraga vigten för den inhemska häfde-forskningen att ega tillgång på våra grannländers Danmarks och Norges samtida litteratur.

Jag yrkar bifall till det äskade anslaget.

Herr Hedengren: Jag skulle egentligen icke behöfva yttra mig, då flere talare redan uttryckt min mening, men jag ber att få fästa upp-märksamheten derå, att, då Utskottet stödt sitt afstyrkande bland annat på den tillgång, som Riksarkivet förmenades ega, till de i Justitiestats-expeditionen befintliga skrifter, hvilka, efter Utskottets åsigt kunde till Riksarkivet öfverlemnas, så måste deri ligga ett misstag, enär Justitie-stats-ministern under frågans handläggning i Första Kammarne förklarar, att han icke kunde lemna dessa skrifter från sig. Det begärda anslaget är således nödvändigt, derest Riksarkivet såsom tillförene skall kunna ej blott erbjuda historieforskaren nödiga materialier utan äfven tillhandagå med erforderliga officiela upplysningar, som ofta affordras det.

Herr Bergman: Då hittills ingen motsatt sig det äskade anslaget, har jag intet annat att yttra, än att jag instämmer med de föregående talarne och yrkar bifall till den Kongl. Propositionen.

Herr Carl Ifvarsson: De upplysningar, som af ett par bland de föregående talarne blifvit meddelade, voro vid frågans behandling inom Stats-Utskottet ej tillgängliga; och för min del tvekar jag, efter hvad som här förekommit, ej att bifalla den Kongl. Propositionen. Utan tviifel hade ock utgången i Stats-Utskottet blifvit annorlunda, derest samma upp-lysningar kommit Utskottet till handa.

Herr Dahm: Då vid 1862 års riksdag frågan derom förevar, att Riksarkivet icke längre skulle ega skyldighet att emottaga och registrera allt inhemskt tryck, så yttrades af en person, som närmast hade saken om hand, att nödiga böcker kunde erhållas från Justitie-statsministern. Det var vid sådant förhållande naturligt, att Riksarkivet befriades från berörda skyldighet — liksom det väl i allmänhet måste anses för dess

ändamål främmande att förvara ett exemplar af hvarenda psalmbok- eller katekesupplaga, som utkommer i riket. — Då jag emellertid under den föregående diskussionen förnummit, att de verkliga behöfliga böckerna icke af Herr Justitie-statsministern kunna till Riksarkivet utlemmas, så vill jag ingalunda motsätta mig det begärda anslaget. Likväl vill jag härvid göra en erinran. Jag tror icke, att Riksarkivet bör vara ett riksbibliothek, utan ett förvaringsställe för offentliga handlingar — vi hafva redan tre bibliothek, det Kongl. samt de begge universitets-bibliotheken — och om än åtskilliga böcker jemväl böra i Riksarkivet finnas, torde de kunna begränsas till ett ganska ringa fåtal. Jag tror således icke, att ett årligt anslag af 600 R:dr kan för bokinköp vid Riksarkivet åtgå, och önskar, att anslaget, om det skall bestämmas så högt, må såsom reservationsanslag å Riksstaten uppföras. Någon talare har visserligen här yttrat, att äfven utländska böcker skulle uppköpas; men då summan blifvit af Riksarkivet äskad för komplettering och inköp endast af inhemska böcker, och ej heller i Kongl. Maj:ts Proposition någon utsträckning i detta hänseende förekommer, tror jag att man i denna del bör hålla sig till den Kongl. Propositionen; och får jag alltså vördsamt föreslå: att ett reservationsanslag af 600 R:dr årligen må anvisas åt Riksarkivet, att i mån af behof användas till inköp af sådana framdeles utkommande nya böcker, som för den arkivariska forskningen kunna finnas nödiga.

Herr Hierta: Innehållet utaf flertalet i frågan afgifna yttranden gifver visserligen tydligt nog vid handen, huru Kammarrens beslut kommer att utfalla, och den ifrågavarande summan kan i allt fall vara för obetydlig, för att gifva anledning till diskussionens förlängande; men på det Kammaren af hvad här blifvit emot Utskottets Utlåtande anfördt icke må draga den slutsats, att Utskottet varit alldeles oberättigadt till sin opinion eller underlåtit att egna frågan tillbörlig undersökning, så ber jag att få ytterligare fästa uppmärksamheten vid hvad nästföregående talare anmärkt, nemligen att frågan redan förut inom Riksdagen varit föremål för samtliga Riksståndens pröfning. Och ehuru en talare här åberopat sig å ett yttrande af Justitie-statsministern, enligt hvilket han icke skulle kunna till Riksarkivet öfverlemna de der behöfliga arbeten, så får jag förklara — med all respekt för Hans Excellens' yttrande — att jag icke är i stånd att begripa på hvad grund han stödt detsamma. Den befattning Justitie-statsministern har med tryckta arbeten är nemligen ingen annan än den, att böckerna skola till honom ingå, på det han må tillse, huruvida deras innehåll kan föranleda tryckfrihetsåtal; och när preskriptionstiden för sådant åtals anställande eller sex månader har tilländagått, ser jag icke ringaste hinder, hvarföre ej böckerna skulle kunna öfverlemnas till bibliotheken eller Riksarkivet. Justitie-statsdepartementet har sedermera hvarken åliggande eller rättighet att behålla böckerna. Denna punkt af frågan synes mig således icke vara så alldeles klar, som åtskillige talare, på grund af ett Justitie-statsministerns yttrande, synts antaga, utan väl behöfva någon närmare utredning, innan man beslutar sig för en — låt vara mindre betydlig utgift. Beträffande inköpet af utrikes skrifter, finner jag detsamma alldeles öfverflödigt, då Riksarkivet utan svårighet kan från Kongl. Bibliotheket låna sådana, der de tillfälligtvis kunna erfordras.

Då de anföranden, som i frågan afgifvits, alla slutit sig till den Kongl. Propositionen, anser jag mig på Utskottets vägnar, helst flere dess ledamöter äro frånvarande, böra yrka bifall till Betänkandet.

Herr Magnus Svensson: Jag har endast velat tillkännagifva, att jag instämmer med dem, som yrka bifall till Kongl. Maj:ts Proposition.

Herr Statsrådet Carlson: Till den diskussion, som föregått, är föga att tillägga; också ber jag blott att få yttra några få ord. Det inre skälet till Regeringens Proposition har, såsom lätteligen inses, legat deruti, att häfdeforskningen icke kan, om den skall rätt drivas, undvara stödet af de tryckta källorna, och jag behöfver ej vidlyftigt styrka angelägenheten deraf, att dessa äro ständigt i Riksarkivet tillgängliga, samt huru otillräcklig den utväg skulle vara, att från Bibliotheket låna dem, för hvarje gång deras användande under forskningsarbetet kunde påkallas. Detta oundgängliga behof kan lika litet fyllas på den af Utskottet föreslagna väg eller genom öfverflyttande till Riksarkivet af de för närvarande under Justitie-statsministerns vård befintliga böcker, ty, såsom Justitie-statsministern redan har i Första Kammaren upplyst, möta dervid svårigheter, dels emedan de exemplar af boktrycken inom landet, som grundlagsenligen skola Justitie-statsministern tillhandahållas, ej tillsändas honom samlade och fullständiga, utan att hans ombud i städerna — på hvilkas verksamhet man ej kan göra stora anspråk, så svagt aflönade som de äro — kanske först efter lång tids förlopp öfversända exemplaren, som då icke alltid befinnas i fullständigt skick, dels emedan vissa afdelningar af den inkomna litteraturen, nemligen allt hvad som rättsvetenskap och rättshistoria rör, behöfvas inom Justitie-departementet äfvensom de undervisningsväsendet rörande arbeten öfverlemnas till Ecklesiastik-departementet.

Jag inser visserligen, att Stats-Utskottet haft skäl för sitt Utlåtande, då det till stöd härför egde auktoriteten af Konstitutions-Utskottet vid 1862—1863 årens riksdag; men det torde dock vara bekant, att Konstitutions-Utskottets då i ämnet afgifna yttrande grundade sig på enskilda upplysningar, icke på sådana som blifvit Utskottet delgifna af vederbörande departementschef. Då emellertid äfven Stats-Utskottets ledamöter under denna diskussion visat sig välvilligt stämde i fråga om det äskade anslaget, vill jag ej längre uppehålla diskussionen och hemställer, att Kam-maren lemnar sitt bifall till den Kongl. Propositionen.

Öfverläggningen var slutad. Med afslag å Utskottets hemställan biföll Kammaren hvad Kongl. Maj:t i dess nädiga Proposition äskat, eller att för inköp af inhemska tryckta arbeten till ersättning för de tillförene till Riksarkivet afhemnade så kallade arkiv-exemplaren skulle anvisas på ordinarie stat ett belopp af 600 R:dr.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Herr Svensén: Jag vill till en del bifalla Utskottets Betänkande i denna punkt, enär äfven jag anser lämpligt, att Riksdagen aflåter underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i förevarande ämne. Men då jag alls

icke kan biträda Utskottets mening, att det förslag Kongl. Maj:t kunde, på grund af skrifvelsen, låta utarbета, skulle i första hand framläggas för Kyrkomötet, utan anser, att Riksdagen vore rätta forum för frågans handläggning, så har jag vid Betänkandet fogat en reservation i berörda syfte, deri jag äfven något närmare utvecklat riktningen af den reform, som, enligt min tanke, i kyrkostyrelsen vore önskvärd; och vågar jag derföre anhålla, att Kammaren, med bifall till Utskottets förslag derutinnan att underdånig skrifvelse må till Kongl. Maj:t aflätas, ville i allt öfrigt antaga det redaktionförslag, som innefattas i reservationen.

Herr O. B. Olsson: Som jag till alla delar hyser samma åsikter, som äro uttryckta i Herr Svenséns reservation, förenar jag mig i det af honom framställda yrkande.

Herr Johan Olsson: Äfven jag har inlemnad en motion i samma syfte, som de af de båda föregående talarne afgifna, och instämmer derföre i det af dem framställda yrkande.

Herr Hörnfeldt: Jag inskränker mig att, i motsats till de föregående talarne, yrka bifall till Utskottets Betänkande, emedan man, efter min tanke, på deri antydda väg vinner bättre gehör och kommer fortare till målet, än på det af reservanten föreslagna sätt.

Herr Carl Ifvarsson: Det af Herr Svensén afgifna förslag synes gå ut på ärendets påskyndande, när det enligt hans förmenande skulle gå mindre fort, om detsamma skulle först handläggas af Kyrkomötet och sedan af Riksdagen, i stället för tvärtom. Men reservanten synes ej hafva tänkt sig den möjlighet, att, sedan förslag blifvit af Kongl. Maj:t afgifvet och af Riksdagen antaget, detsamma kunde komma att af Kyrkomötet förkastas. En sådan procedur skulle åtminstone ej påskynda frågans lösning; men jag tror att den utgången ligger nära till hands, om man skulle välja den i reservationen utstakade väg; hvaremot man, såsom mig synes, genom det mera moderata förfarandet, att hänvisa saken till Kyrkomötet först, skulle hafva vida större utsigt att få den igenom.

Efter sålunda slutad öfverläggning blef Utskottets förevarande hemställan af Kammaren bifallen.

Punkten 4.

Härvid yttrade:

Herr Sven Nilsson: Utskottet har såsom skäl för sitt tillstyrkande af Kongl. Maj:ts Proposition anført, att den uppoffring, hvarom fråga vore, måste anses föga kännbar för Statsverket och att behagligtidsförläningsspanmålen lärer vara för en tillfredsställande reglering af presterskapets aflöningsförhållanden oundgängligen behöflig. Det må nu vara att uppoffringen ej är så särdeles stor; men jag tror, att Statsverket under närvarande förhållanden bör söka taga vara äfven på små summor, och hvad åter beträffar det "oundgängligen behöfliga", att Staten skulle afstå denna spanmål till förbättrande af presterskapets lönevillkor, så kan

jag gerna medgifva, att på vissa ställen det nog kunde behövas någon lönetillökning för presten, men så länge presterskapet, under skydd af sina privilegier vill bibehålla löneförmåner, som i många fall sträcka sig vida utöfver det oundgängligen behöfliga, hvarigenom vida mer än en anständig bergning beredes, så vill jag ej gå in på, att Staten afhänder sig ett öre till upphjelpande af presterskapets löner; och yrkar jag derföre afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Nils Larson: Lika med den föregående talaren hyser jag den åsigt, att Stats-Utskottet icke gittat förebringa fullt tillfredsställande skäl för sitt tillstyrkande af den Kongl. Propositionen; och jag skall i korthet angifva grunderna för denna åsigt.

Den utredning, som från vederbörande embetsverk, Statskontoret och Kammarkollegium kommit ämnet till del, visar, att Kongl. Maj:t genom flera Kongl. bref ända sedan äldre tider tillbaka gång efter annan förordnat om behagligtids-förläningsspanmålen. Någon bestämd norm, efter hvilken indragningen skulle ega rum, blef dock ej stadgad förr än genom Kongl. brefvet den 29 April 1812.

Uppå hemställen af Preste-Ståndet vid 1834 års riksdag och i anledning af Kongl. Maj:ts Proposition vid 1840 års riksdag, samt Ständernas deröfver fattade beslut, förändrades detta stadgande genom Kongl. brefvet den 9 November 1840 derhän, att indragning icke skulle ifrågakomma annat än i de fall, då löneinkomsten uppginge till 150 tunnor spanmål. Denna bestämmelse är ännu gällande.

Nu afser föreliggande förslag att, utan hinder af nyssnämnda Kongl. bref, Kongl. Maj:t må blifva berättigad att vid regleringen af presterskapets löneinkomster använda icke allenast den behagligtids-förläningsspanmål, som på grund af detta nådiga bref kunde komma att indragas, utan äfven den, som redan blifvit till Statsverket indragen, för så vidt densamma ej blifvit under klerecistaten på åttonde hufvudtiteln uppförd. Det är således fråga om intet mer eller mindre än ett nytt anslag till förbättrande af presterskapets lönevilkor. Allmänna meningen är likväl tvifvelsutän enig derutinnan, att deras tionde och öfriga löneförmåner i allmänhet äro fullt tillräckliga, och att något nytt anslag icke är af behofvet påkalladt. Och det är till och med under nuvarande förhållanden mindre behöfligt än förr, sedan genom Kongl. brefvet af år 1862 blifvit föreskrifvet, att det så kallade ständiga vederlaget äfvensom arrendena af stomhemmanen kunna för utjemnande af olikheten i lönevilkor öfverflyttas från ett pastorat till ett annat. Om derföre, oaktadt odlingens framsteg och deraf härflytande tillökning i tiondeinkomsterna, ett eller annat pastorat skulle vara allt för svagt affönadt, för att tillförsäkra sin innehafvare en anständig bergning, är det således tillfälle att genom nu antydd å öfverflyttning från en församling, der sådana stomhemman finnas, eller af vederlaget utjemna olikheterna och åstadkomma en lönereglering. Det är dessutom allmänt känt — och på grund af min enskilda erfarenhet tror jag den mening hafva fulla skäl för sig — att de för löneregleringen

tillsatta nämnder temligen ensidigt söka att uppbringa presterskapets löner till det högsta möjliga; och jag finner häri ett ytterligare skäl att yrka afslag å Betänkandet i denna punkt.

Herr *Östman* jemte flere andra af Kammarens ledamöter instämde häruti.

Herr *Otterström*: Jag tror att den behagligtids-förläningsspanmål Kongl. Maj:t anhållit få disponera för att användas, der vid reglering af presterskapets löner sådant kunde finnas nödigt, icke bör betraktas såsom något anslag till presterskapet, utan såsom ett anslag till understödjande af församlingarne i deras, som man säger, skyldighet att aflöna sitt presterskap. Vore det så som en föregående talare påstått, att presterskapets emolumenter på alla ställen vore tillräckliga för dess anständiga bergning, skulle samma talares förslag rörande denna sak äfven vara riktigt. Ja, jag är fullkomligt öfvertygad, att, om lönerulerings-förordningen varit sådan, att presternes alla löneinkomster öfver hela riket blifvit sammanslagna i en klump och sedermera fördelade emellan de presterliga tjänsternas innehafvare, dessa tillgångar varit fullt tillräckliga för presterskapets anständiga bergning, utan något dylikt anslag som detta. Ja till och med, om man sammanslagit presternes alla inkomster för hvarje stift och sedermera fördelat dem derinom, hade man säkerligen vunnit det åsyftade målet utan något särskildt statsbidrag. Men med de vilkor och bestämmelser, som innehållas i nu gällande förordning, på sätt den af lönerulerings-nämnderna tillämpas, vet jag, att saken får ett annat utseende. På många ställen äro nemligen pastoraten så små, jag vill ej säga till arealen, men i anseende till förmågan att lemna presterskapet en för dess anständiga bergning tillräcklig inkomst, att, sedan nämnden uppgjort sitt förslag till församlingens bidrag till presterskapet och deruti uppsökt alla möjliga tillgångar samt uppskattat boställshemmanen så högt som möjligt, hela förslaget icke bestiger sig till mera än 2,000 å 3,000 R:dr, som skall fördelas emellan kyrkoherden och komministern. Nu förstår väl enhvar, att detta icke kan vara tillräckligt, och då måste man leta efter fyllnaden från ett annat håll för att kunna åstadkomma det lägsta lönebelopp, som kan anses skäligt, men då skall man ofta inom ett helt stift finna, att till bristens fyllande icke finnes något öfverskott på annat ställe. Det är då nödvändigt att hafva tillgång till ett sådant anslag som detta, hvilket derföre icke kan auses vara beviljad å presterskapet, utan å församlingarne för att underlätta deras bemödanden att förskaffa sitt presterskap en skälig löneinkomst. Jag erinrar mig ett fall, då vid löneruleringen inom ett pastorat nämnden fann församlingens dittills varande tillskott alltför enormt högt tilltaget i anseende till församlingens förmåga att utgöra det och derföre äfven nedsatte detsamma. Församlingens bidrag hade utgått med 625 R:dr. Men på samma gång nämnden nedsatte detta belopp, ansåg den presten icke kunna åtnöjas med mindre än 1,200 R:dr. Vid sådant förhållande voro båda partierna belättna med nämndens tillgöranden och hade ingenting emot nämndens förslag, hvilket äfven blef af Kongl. Maj:t i nåder fastställt. Men då man kom till stycket och skulle anskaffa hvad som erfordrades utöfver församlingens bidrag, fann man, att vid de verkställda regleringarne inom stiftet något öfver-

skott icke uppstått, som kunde härtill disponeras. Det synes mig derföre vara särdeles billigt, att man ställde till Regeringens förfogande den nu ifrågavarande behagligtids-förläningsspanmålen, för att användas till understöd åt de församlingar, hvilka ej genom sitt eget åtagande kunna bereda presterskapet en anständig bergning, och då bristen icke kan fyllas genom något öfverskott på annat håll.

Jag yrkar således bifall till den föredragna punkten.

Herr C. A. Larsson: Ingen kan förtänka, att den sednaste talaren är angelägen om ett bifall till denna punkt, men man kan väl i allmänhet ej annat än erkänna, att förhållandena gestalta sig annorlunda nu, än på den tid då behagligtids-förläningsspanmålen först beviljades. Vid sednaste riksdag anvisade man nemligen ett särskildt anslag till löneförbättring åt de svagast aflönade komministrar, kapellpredikanter etc.; och för min del tror jag, att det icke är de svagast aflönade, som komma i åtnjutande af denna förläningsspanmål, utan i allmänhet de, hvilka förut hafva ganska stora löner. Det torde för öfrigt höra till de mera sällsynta undantagen, att, på sätt den siste talaren påpekade, en församling icke har råd att gifva sitt presterskap mera än 1,200 R:dr; och om så skulle vara händelsen på ett och annat ställe, gör den församlingen bäst i att förena sig med en annan. Det kan icke vara mer än billigt, att i den mån löneregleringen fortgår, Statsverket återfår denna förläningsspanmål, och instämmer jag derföre med dem, som yrkat afslag å den föredragna punkten.

Häruti instämde Herr *Åke Andersson*.

Herr Statsrådet Carlson: Under diskussionen har det förekommit mig, som en sådan uppfattning af den nådiga Propositionen skulle hafva gjort sig gällande, såsom skulle den afse, att redan på Riksstaten uppförd och således till Statsverket indragen behagligtids-förläningsspanmål skulle användas till det af Kongl. Maj:t angifna ändamål och här sålunda vara fråga om ett nytt anslag. Så är dock icke förhållandet, ty det af Regeringen framlagda förslaget afser endast en billigare fördelning af den på kleresistaten fortfarande anvisade förläningsspanmålen, så att man måtte förekomma just det, som den sednaste talaren anmärkte, eller att den ifrågavarande förmånen tillkommer en församling, hvilken har god råd, i stället för de i mera aflägsna och ofruktbara trakter belägna församlingar, som mera kunna vara i behof af understöd. Af den utredning i ämnet, som Kammarkollegium och Statskontoret lemnat, visar det sig äfven fullkomligt tydligt, att man endast åsyftat den förläningsspanmål, som ännu är särskildt anvisad, och för att finna en gräns, då någon vidare indragning till Statsverket af denna spanmål icke skulle ega rum, har man föreslagit den tidpunkt, då 1867 års Riksstat trädde i tillämpning, eller från och med början af detta år. Den förläningsspanmål, som då fanns utestående i församlingarne, afsåg man uti den nådiga Propositionen att i mån af behof få använda till det angifna ändamålet, under det att den före nämnda tidpunkt till Statsverket indragna spanmålen fortfarande skulle Statsverket besparas.

Vid den allmänna regleringen af presterskapets löner visar det sig, att församlingarne förete ganska betydliga olikheter i fråga om deras förmåga att aflöna presterskapet. På ytterst få ställen inträffar det visserligen, att såsom en talare här anført, församlingen icke har råd att till presterskapet utgöra mera än 1,200 R:dr, men deremot händer det rätt ofta, att församlingen icke kan gifva mera än 2,000 R:dr eller ungefärligen detta belopp. Isynnerhet är detta händelsen i mera glest bebyggda orter och i nybildade församlingar, hvarest tionden är svag, och svårighet möter ofta, i anseende till löneinkomsternas otillräcklighet, att erhålla någon kyrkoherde. Dessa församlingar äro derföre i behof af en temporär hjälp, och om man då skulle ställa till Regeringens disposition ifrågavarande för Statsverket icke påräknade tillgång, hvilken i det hela utgör ett ganska obetydligt belopp, för att i mån af behof anvisas till församlingarnes understöd för den närmaste framtiden och sedermera till Statsverket indragas, när den tid, för hvilken regleringen gäller, lupit till ända, tror jag, att en sådan åtgärd skulle verka ganska välgörande för fattigare församlingar.

Det har blifvit taladt om vederlag och stomhemman, hvilka äfven vore af rörlig natur och således kunde förflyttas från den ena församlingen till den andra; men härvid förekommer att, utom det att i många fall legala hinder för en dylik öfverflyttning förefinnas, de församlingar, hvilka äro i besittning af dessa förmåner, icke gerna vilja släppa dem ifrån sig, emedan deras bibehållande alltid medför lindring i församlingens afgifter till presterskapet, och ofta äro förhållandena sådana, att afseende billigtvis bör fästas vid församlingarnes önskan i detta hänseende.

Hvad angår beloppet af den nu ifrågavarande förläningsspanmålen, så har Statskontoret blifvit anbefaldt att inkomma med uppgift derom till Kongl. Maj:t, men hittills har Statskontoret endast kunnat göra detta ganska approximativt och dervid kommit till ungefär samma resultat, som i Stats-Utskottets Utlåtande finnes anfördt.

Då således förslaget äsyftar att för det afsedda ändamålet må anvisas en tillgång, som redan förut är för samma ändamål använd, och hädanefter endast skulle komma att efter billigare grunder fördelas, samt fråga alldeles icke är om något nytt anslag, synes Stats-Utskottet hafva goda skäl för sitt tillstyrkande af bifall till denna punkt.

Herr Sven Nilsson: Den siste värde talaren har fullkomligt rätt, då han säger, att den nu ifrågavarande spanmålen är af rörlig natur; och meningen har alltid varit, att den så skulle vara och stå till Regeringens fria disposition, men om man anvisar den till det af Regeringen äskade ändamål, då blifver den just orörlig, åtminstone under de 50 år, löne-regleringarne äro gällande. Och det torde icke vara skäl att gifva förläningsspanmålen en dylik orörlig natur, då sådant icke är af behofvet påkalladt. Vi böra nemligen komma ihåg, att vid 33 punkten i detta Betänkande är fråga om ett anslag af 10,000 R:dr till förbättring af de svagast aflönade komministrars och kapellpredikanter med fleres lönevilkor; och detta torde för närvarande utgöra en tillräcklig hjälp. Jag medgifver gerna, att presterskapets inkomster äro ganska ojemnt fördelade, och äfven

i min hemort, der i allmänhet presterna hafva ganska rundliga inkomster, finnas några presterliga beställningar med ganska små löneförmåner, så att nog kan en omreglering vara behöflig, men så länge presterskapet icke vill afstå från något enda af sina privilegier eller släppa en enda vittne ifrån sig, torde omsorgen om regleringens ävägbringande böra överlemnas åt presterskapet sjelft och blifva föremål för behandlingen af kyrkomötet, ty den ena presten kan gerna dela med sig åt den andra. Jag kan för min del icke finna rättvist, att man på detta sätt slumpar bort af Statens medel en icke så obetydlig summa. En talare har visserligen sagt, att detta anslag skulle utgöra en hjälp för de fattiga församlingarne, men då församlingarnes bidrag hittills räckt till och meningen med 1862 års förordning om reglering af presterskapets löner icke var att öka presterne löner, torde samma bidrag äfven för framtiden vara tillfyllestgörande.

Jag vidhåller mitt yrkande om afslag.

Herr Nils Larson: Det kan icke vara min mening att uppträda med några repliker mot den högt aktade talaren, som nyss hade ordet, men då han antog, att jag origtigt uppfattat Regeringens i detta ämne gjorda förslag, anser jag det vara en skyldighet mot mig sjelf att visa, det jag ingalunda gjort mig skyldig till något dylikt misstag. Jag har endast sagt, att den Kongl. Propositionen afser ej allenast den förläningsspannål, som ännu icke blifvit till Statsverket indragen, utan äfven den, som på grund af Kongl. brefvet den 9 November 1840 verkligen blifvit indragen, för såvidt densamma ännu icke blifvit från kleresistaten afförd. Dessa ord återfinnas just i den Kongl. Propositionen, och då denna spannål eljest skolat till Statsverket indragas, men nu i stället, enligt Regeringens önskan, fortfarande skulle, der så behöfligt vore, vid regleringen af presterskapets löner, användas, har jag endast sagt, att beviljandet af denna spannål kan betraktas såsom ett nytt anslag. Jag har icke påstått, att det verkligen *är* ett nytt anslag, eftersom det redan utgår, utan endast att det kan *anses* såsom ett dylikt, när det eljest skulle komma Statsverket till godo; och detta kan jag ej finna annat än vara fullkomligt riktigt.

Herr Anders Ericson: Jag förenar mig med de två sednaste talarne och yrkar således på indragning af denna förläningsspannål till Statsverket. Då man i allmänhet frångått principen att anslå spannål till löner åt tjenstemän, kan det icke vara rätt att nu bevilja ett nytt anslag till förmån för presterne. Dessa kunna twifvelsutan erhålla tillräckliga läneförmåner genom den nu pågående allmänna regleringen, utan att något sådant tillskott från Statens sida, som det nu ifrågavarande, erfordras.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Sedan Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan blifvit med blandade ja och nej besvarad samt votering begärts, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 4 punkten af dess Utlåtande N:o 40,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan. Omröstningen verkställdes i vanlig ordning och utföll med 43 ja emot 120 nej; i följd hvaraf Kammaren afslagit ifrågavarande hemställan.

Punkterna 5 och 6.

Hvad Utskottet i dessa punkter anmält och tillstyrkt blef af Kammaren godkändt och bifallet.

Punkten 7.

Med anledning af Utskottets hemställan i denna punkt yttrade

Herr Grefve Posse: Jag ber att få förutskicka den anmärkning, att jag icke med min röst bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit. Jag hyser nemligen vissa betänkligheter, huruvida den föreslagna professionen kan vara till något gagn; och det förefaller mig mer än osannolikt, att det kan vara möjligt för en person att sitta på en professorsstol och lära andra huru desse i sin ordning skola undervisa. Det är möjligt att jag misstager mig i denna min uppfattning, enär jag icke anser mig fullt kompetent att bedöma denna fråga, men sunda förnuftet säger mig, att det är osannolikt, att den åsyftade verkan kan vinnas genom inrättande af en sådan lärostol. Dertill kommer den praktiska olägenhet, att, om man får denna profession, deraf ofelbart skall följa, att de män, som redan aflagt specimina för vinnande af kompetens till lärarebeställningar, skola tvingas att åter inställa sig vid universitetet, för undergående af ifrågavarande dressyr. Jag tror således, att denna nya lärostol icke kommer att medföra något gagn, ja, jag vill till och med föreställa mig möjligheten, att den kunde komma att medföra skada. Jag erkänner villigt, att den nuvarande chefen för Ecklesiastik-departementet, vid ordnandet af elementarläroverken, visat sig ega en klar uppfattning om det sätt, hvarpå han vill ordna dem, äfvensom att han visat sig ega både vilja och kraft att genomföra detta. Detta hindrar dock icke, att den allmänna meningen är delad, huruvida icke denna hans uppfattning är i viss mån ensidig. Jag ber att såsom exempel få anföra frågan, huruvida Grekiska språket bör utgöra ett obligatoriskt läroämne eller icke. Detta utgör en tvist emellan departementschefen och den allmänna meningen; och hvilkendera som har rätt, tilltror jag mig icke att bedöma. Jag föreställer mig att, om denna profession inrättades, det skulle kunna hända, att en viss ensidighet insmög sig ej blott i afseende på läroämnena, utan äfven i sjelfva methoden. Då blott en person i hela landet skulle hatva uteslutande rätt att bestämma methoden för undervisningen i elementarskolorna, ligger det väl nära till hands, att den skulle få en ensidig rigtning. Det förefaller mig derföre, som om det skulle vara af mera gagn för undervisningen vid elementarläroverken, om seminarier i stället kunde inrättas, i likhet med dem, som redan finnas för folkskolelärarne. Seminarium vore åtminstone en full tanke, hvaremot den ifrågavarande professionen icke är att anse annat än

som en halfmesyr. Jag har alltid motarbetat dessa och gör så äfven i detta fall.

Innan jag slutar mitt anförande, ber jag att få fästa Kammarens uppmärksamhet på stadgandet i Regeringsformens 10 §, hvilket lyder sålunda:

“Innan ärendena hos Konungen i Stats-Rådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande embetsverk, af den föredragande beredas.” Detta är måhända ett antiqveradt stadgande, men det står dock i grundlagen, och så länge det står der, bör det följas. Såvidt jag af de Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet bifogade bilagor kunnat inhämta, har Kongl. Maj:t icke i frågan hört hvarken Konsistorium i Upsala eller universitets-kansleren; och jag kan icke inse, hvarföre frågan icke, såsom vanligt är, blifvit utställd till dessa embetsmyndigheters hörande. Det förefaller mig, som om man hade särdeles brädt med inrättandet af denna profession; men, med tillämpning af nyssnämnde 10 § i Regeringsformen, anser jag ärendet icke vara inom Stats-Rådet så beredt, att det bör blifva föremål för Riksdagens pröming.

Herr C. A. Larsson: Jag har uti afgifven motion yrkat afslag å ifrågavarande läroanstalt; och då man vet, att denna hufvudtitel vuxit derhän, att dess utgifter gå till öfver 4,500,000 R:dr, förefaller det mig underligt, att man dermed icke kan bereda tillräckliga lärarekrafter för elementarläroverken. Jag tror det icke vara behöfligt eller klokt, ja knappt tänkbart, att ynglingarne skola kunna inproppa allt hvad de nu hafva skyldighet att lära i skolorna; och jag yrkar derföre afslag å ifrågavarande hemställan.

Häruti instämde Herr *Fredricson*.

Herr Hedlund: Den, som i mer än tio år motsett inrättandet af en profession å detta område såsom ett önskningsmål, må väl tillåtas anföra några skäl för saken i fråga, äfven om han antager, att föga hopp om framgång finnes, när han nemligen tror sig veta, att han har mot sig icke blott en mängd lärare, utan äfven en opinion, som på förhand bildat sig, utan att höra några skäl från motsidan. Det är ganska förlåtligt att de, som icke gjort sig närmare reda för frågan, misstagit sig, då de förbisett skilnaden emellan en profession i pedagogik och ett pedagogiskt seminarium. Den förra afser att meddela de blifvande lärarne undervisningskonstens vetenskapliga grunder, och det sednare att bibringa lärarne den praktiska förmågan att meddela undervisning åt lärjungarne. De finnas, som förneka pedagogikens egenskap af vetenskap, likasom man gjort med andra praktiska kunskapsämnen. När t. ex. det rationela jordbruket först kom på tal, bekämpades det med gäckeri af de äldre landtbrukarne. Detta hindrade dock icke, att en vetenskap uppstått på detta område. Detsamma gäller om läkarekonsten, som först efter långa tider och utmärkte mäns forskningar blef en vetenskap. Så är äfven förhållandet med statsekonomien. Fruktarna at denna vetenskaplighet äro att ensidigheten blifvit bekämpad och gamla traditioner skingrats. Jag tror också, att den ifrågasatta professionen, långt ifrån att verka bibehållandet af slentrianen, tvärtom skulle hafva ett alldeles motsatt inflytande.

I vårt grannland Finland är en dylik profession nyligen inrättad, och då jag frågat efter resultaten af densamma, hafva de befunnits vara ganska tillfredsställande. En af Finlands mest framstående män, Biskop Schauman, hvilken sistlidet års sommar besökte Sverige, vitsordade, att efter nämnda professions tillkomst visat sig ett vida större intresse för pedagogikens studium och ökad läkareskicklighet. Vid sednaste läraremötet i Stockholm visade sig ock, att sympathien för denna vetenskap under de sistförflutna åren gjort icke obetydliga framsteg.

Jag har hört framhållas, att till denna lärarestol skulle på förhand vara utsedd en person, som icke anses vara platsen vuxen. Jag svarar dertill: jag vet det icke och jag tror det icke; och jag förmodar, att platsen skulle i vanlig ordning anslås ledig och tillsättas.

På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Meijerberg:

Herr Dahm: Äfven jag vore frestad att börja mitt anförande på samma sätt som Herr Hedlund; ty jag vet lika väl som han, att ett ord, här uttaladt, verkar föga. Man måste dock uttala hvad man anser vara sannt och rätt. Det måste erkännas, att undervisningen vid våra elementarläroverk på sednare tiden i hög grad utbildats. Förtroendet är ock ökad. Skolorna svälla. Eleverna utgå derifrån med stora kunskaper, lexorna äro långa, och hvad der få lära har många titlar. Om detta är så som det borde vara, hörer icke hit. Säkert är dock, att skolans verksamhet är ett diletterarbete, en verksamhet på rak arm, utan någon vetenskaplig grund. Detta kan visserligen låta hårdt, men jag tror icke att någon af mina härvarande kamrater skall kunna jäfva detta mitt omdöme.

Man fordrar teori för jordbrukaren, för handverkaren, för läkaren, och för de aldra flesta yrken anser man naturvetenskapens studium nödvändigt. Man fordrar rationela grunder öfverallt, och tilltror den, som saknar dessa, föga. Jag frågar blott: hvem vill anförtro en bättre häst att skos af någon, som icke studerat hästfotens anatomi? Ingen drager dock i betänkande att lemna sina barns undervisning och uppfostran åt snart sagdt hvem som helst, han må vara huru obekant som helst med uppfostringskonstens rationela grunder, liksom trodde man, att den, som känner målet, äfven känner bästa vägen att hinna detsamma. Det är sannt, att hvar och en af desse lärare, som äro vetenskapligt bildade män, vane att tänka och reflektera, också göra upp ett system för sin verksamhet. Detta tro de vara en teori. Det är dock origtigt. Det är dock vanligen ingen teori, utan blott en method. Theorien afhandlar undervisningen såsom vetenskap; den förkastar det odugliga och behåller blott hvad som duger, erkännande att något är sannt och något osannt. Men dessa system å rak arm rätta sig efter hvars och ens förmåga och inskränkta erfarenhet, och blifva icke en vetenskaplig teori. Det är att öfverlemna allt åt personligheten. Är hufvudet godt, viljan kraftig och hjertat ädelt, då kan allt blifva ganska bra; men det skulle hafva kunnat blifva ännu bättre, om den grundliga teorien fått vägleda.

Jag har hört den anmärkning göras, att man kan läsa allt detta i en bok. Det är sannt. Allt som är teori, kan återgifvas i böcker, men det är icke sagdt, att dessa böcker läsas af många. Boken har dessutom det felet, att den icke följer med sin tid, hvilket en levande föreläsare kan göra. Följden af dessa sjelfgjorda teorier är att undervisningen blir ojemn. Man är icke ense om grunden. Hvad den ene förkastar godkänner den andre.

Man har sagt, att, genom införande af det så kallade profäret, tillräckligt blifvit gjordt för lärarnes praktiska bildning. Resultatet deraf beror dock helt och hållet på uppfattningen och handledningen af den rektor, för hvilken detta profär genomgås.

Det är klart, att i en sådan vetenskap som denna framstegen skola blifva mindre, om man icke har någon säker grund att bygga på. Huru skall man kunna få ett ordnad system i en vetenskap, der hvar och en arbetar individuellt och der teorien dör med den, som uppgjort densamma. Detta skulle icke ske, om den vetenskapliga teorien vore allmän.

Man har fruktat att åt en person öfverlemna uppställandet af en sådan teori, för att sedan meddela den åt andra. Det är ej heller meningen. Pedagogiken är icke en vetenskap, som skall uppfinnas. Den är redan uppfunnen och under århundraden bearbetad. Den har uppkommit liksom andra vetenskaper: den ena generationen har börjat, der en föregående slutat. På detta sätt har den blifvit, om icke färdig, åtminstone utbildad. Det är ock dessa den pedagogiska forskningens resultat, den tillämnade professorn skulle meddela, och när så är, torde man med skäl kunna påstå, att någon vetenskaplig yrkesbildning är bättre än ingen. Vetenskapen i vår tid är icke en inskränkt pedant, icke en enda mans verk och ej beroende af en endas godtycke, den spejar vidt omkring i världen, söker det goda, det sanna öfverallt och erbjuder sin tjänst åt hvarje villigt öra. Det är så pedagogiken i vårt land skulle uppträda.

Det har vidare blifvit anmärkt, att fordringar på inrättandet af en dylik läroanstalt i Lund snart skulle framkomma. Jag anser, att det skulle vara ett godt tidens tecken, om den tid snart vore inne, då behovet af en sådan anstalt klart framstode.

Man har äfven påstått, att genom införande af denna profession tiden för studierna skulle förlängas och kostnaderna ökas. Detta tror jag dock hvila på ett misstag. Det är nemligen icke meningen att inrätta en särskild kurs för dem, som egna sig åt lärarekallet, utan blott att lemna dem tillfälle att, samtidigt med studiet af öfriga ämnen, inhemta undervisning i pedagogik.

Slutligen har man sagt, att man icke bör antaga förslaget, derföre att man derigenom får för litet. Ett seminarium vill man hafva. Jag tror dock icke, att man har behof af ett seminarium, der endast undervisnings-sätten skulle praktiskt mötvas. Jag befarar ock, att slentrianen der skulle kunna blifva herre, och att pedanteriet der skulle kunna växa och florera samt utbreda sig öfver hela landet. Den rena vetenskapen medför ingen sådan fara. Det är ock vetenskapen vi behöfva. Vi behöfva ljus i skol-salarna. Under anhållan om bifall till hvad Utskottet föreslagit, slutar jag med en tysk skalds ord: ljus! (i skolstugan) mera ljus!

Herr

Herr Key: Åtskilligt har redan blifvit yttradt både för och emot detta förslag; jag ber att dertill få lägga några ord. Man kan se denna fråga såväl ur theoretisk som praktisk synpunkt. Ser man den theoretiskt, så kan det icke nekas, att pedagogiken redan fått sin egen litteratur, nyttig och intressant för dem, som gjort uppfostringsväsendet till sitt kall; och man måste förutsätta hos dessa både det intresse och den uppfattning, att de icke blott på egen hand kunna studera denna litteratur, utan att den också blir studerad. Man har så mycket mera anspråk härpå, som Staten frikostigt sörjt för desse skollärares utkomst. Dessutom, om det inrättades en profession i pedagogik, så är jag öfvertygad, att det skulle gå i detta fall som det gjort med filosofien, nemligen att hvar och en professor hyllade sitt olika system.

Tager man åter saken från den praktiska sidan, så är pedagogiken icke annat än läran om methoderna för det uppväxande slägtets uppfostran, och säge härom hvad man vill, de rätta methoderna kunna icke läras af böcker. Den mest lärde och mångkunnige läraren är icke alltid den bäste. Det fordras ett eget handlag, som aldrig kan förvärfvas, det erfordras ett eget sinnelag, ett ungdomligt och på samma gång allvarligt, ett vänligt och på samma gång strängt att handleda skolungdomen. Har han detta lynne, denna förmåga, detta obeskrifliga något, som tillvinner sig respekt och kärlek, så får han detta utan alla metoder; har han det icke, kunna alla världens metoder icke dertill förhjelpa honom. Dessutom finnes det ännu en sida af saken, som synes mig icke vara nog påaktad. Huru skall den föreslagna professionen inrättas? Skall examensskyldighet vara förenad med den eller icke? I förra fallet kommer den att underlätta filosofiska graden, då de fleste torde söka förskaffa sig betyg i detta jemförelsevis lätta ämne. I sednare händelsen åter kommer professorn antagligen att utfärda enskilda betyg, hvilka då möjligen komma att konkurrera med betyg öfver aflagd examen.

Frågan är icke heller hvarken af någon akademisk fakultet eller af kansleren utredd, och är icke i det skick, att den bör bifallas. Då dessutom Ecklesiastik-ministern blott för 1½ år sedan utfärdat en förordning angående införande af s. k. "profår" för yngre lärare, torde det, hvilken åsigt man derom än må hafva, vara skäl att afvakta den verkan denna förordning kan komma att utöfva. Jag anhåller derföre om proposition å afslag på Utskottets hemställan.

Med denne talare instämde Herrar *Sandstedt* äfvensom *Jonas Jonasson* från Calmar län.

Herr Siljeström: Det är med ledsnad jag finner mig föranlåten att uppträda mot detta förslag, dels emedan jag högeligen intresserar mig för det dermed afsedda ändamålet, lärarebildningens förbättring, och dels i anledning af den anmärkning, som blifvit gjord af en föregående aktad talare, hvilken velat anse, att det endast kan vara till följd af bristande insigt om sjelfva sakens vikt och betydelse, som någon kan motsätta sig förslaget. Som jag emellertid för min del icke har några öfverdrifna anspråk i detta hänseende, så hyser jag mindre betänklighet att yttra mig i den syftning jag antydt.

Till en början ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att, enligt all sannolikhet, förslaget i dess nuvarande skick icke är ett avslutat helt, utan att troligen från Regeringens sida något komplement till den ifrågasatta professionen framdeles afses. I motiven till förslaget har nemligen influtit följande, som icke står i något egentligt sammanhang hvarken med det föregående eller efterföljande: "Ehuru af lätt insedda skäl den pedagogiska undervisningen vid universitetet hufvudsakligen måste blifva theoretisk, kan den likväl icke sakna allt sammanhang med det praktiska. Dervid kan visserligen ej afses en så fullständigt genomförd öfning i lärarekallet, som är afsedd att vinnas under profåret, då lärarekandidaterna deråt kunna odeladt egna sin tid. Men för att den theoretiska undervisningen skall kunna ernå full tydlighet, erfordras dock, att den kan ansluta sig till verkliga, genom omedelbar åskådning uppfattade förhållanden, och att de studerande derjemte någon gång erhålla tillfälle att tillämpa hvad de lärt och ådagalägga huru fullständigt och riktigt de uppfattat det. Härigenom vinner på en gång undervisningen i klarhet för de studerandes uppfattning och desse sjelfve i förmågan att uppfatta de praktiska fordringarne af sitt blifvande kall." Jag kan af detta icke draga någon annan slutsats, än att afsigten är att framdeles förena denna profession i pedagogik med ett seminarium, för hvilket flera röster här höjt sig. Under sådana omständigheter är det af största vikt att göra sig redo för huru man skall tänka sig ett sådant seminarium, ty deraf beror väsendtligen äfven huru man bör uppfatta förslaget om professionen. I det fallet har man en god ledning af det förslag till ett dylikt seminarium, hvilket af Regeringen framlades vid 1859—1860 årens riksdag, men då af Ständerna afslogs; och detta så mycket mera, som jag tror att samma tanke som dikterat det ena förslaget, äfven dikterat det andra. Detta seminarium skulle, enligt förslaget, bestå af två afdelningar, en filologisk för klassiska och främmande lefvande språk samt modersmålet, och en matematisk-naturvetenskaplig för matematik och naturkunnighet. Hvad den klassiska filologien anginge, så skulle den hufvudsakligen bestå i tolkning af klassiska författare, jemte textkritik och deraf föranledda disputationsofvingar, äfvensom skriftliga afhandlingar i hithörande ämnen, såsom grammatik, arkeologi, de gamla folkslagens historia o. s. v. Jag vill icke bestrida angelägenheten af dessa studier för den, som vill djupare intränga i den klassiska litteraturen; men jag hemställer dock, om de egentligen kunna anses bidraga till den rent *pedagogiska* bildningen. Något annat skulle efter mitt förmenande icke derigenom kunna vinnas, än som afses med de i Tyskland befintliga filologiska seminarierna, hvilka äro afsedda för befrämjande af de klassiska språkens studium. Dessa anstalter söka visserligen äfven att i någon mån befordra lärareskickligheten genom att äfven behandla methodiken i dessa ämnen, men det hufvudsakligaste ändamålet är dock ett rent vetenskapligt. Detsamma gäller om den moderna filologien. Inom den matematisk-naturvetenskapliga afdelningen skulle för dem, hvilka önskade utbildas till lärare i matematik, theoremer framställas till bevisning och problemers till lösning och noggrann diskussion. Äfven detta skulle visserligen vara af vikt för att betordra en säkrare insigt i de matematiska ämnena, men icke egentligen för en praktiskt-pedagogisk bildning. För öfrigt skulle öfvingarne inom denna afdelning bestå i "fysiska

laborationer för vinnande af erforderlig färdighet att med tillhjälp af der-till bestämda apparater framställa och åskådliggöra naturfenomenen samt i mikroskopets användning junte sådana undersökningar, hvilka tillhöra grunderna för fysiologiens studium.“ Jag tror dock att allt detta, hur viktigt det än må vara för sjelfva naturvetenskapernas studium, likväl icke kan anses hafva någon *direkt* tillämpning på pedagogiken. Skulle ett dylikt seminarium komma till stånd, måste det emellertid, så vida det i någon mån skulle uppfylla sin bestämmelse, påtagligen blifva en ganska storartad institution, helst den nödvändigt måste blifva förenad med en större apparatsamling. Jag anser dock saken kunna göras mycket enklare och utan all kostnad, om — hvad som förefaller så naturligt — professorn i hvarje ämne samlar omkring sig i en särskild klass dem som vilja med mera allvar och i mera detalj studera vetenskapen. Så skedde t. ex. under min studietid vid universitetet af professorn i fysik, och jag ser icke något hinder för öfrige professorer att göra detsamma i fråga om sina vetenskaper. Så sker äfven på det pedagogiska gebitet här i hufvudstaden, der lärarne inrättat ett matematiskt sällskap, hvilket visat sig vara till stor nytta både för dem sjelfve och för vetenskapen.

Tänker man sig nu åter den ifrågavarande professionen i sammanhang med en undervisningsanstalt, betraktad såsom normalskola, så kan denna väl icke blifva någon annan än elementarläroverket i Upsala. Men professorn i pedagogik skulle väl svårligen kunna utöfva någon egentlig kontroll öfver detta läroverk, då denna naturligtvis måste tillkomma rektor; professorn blefve beroende af det tillfälliga tillstånd, hvori skolan befunde sig, och måhända till och med obehagliga kollisioner ej skulle kunna undvikas. Då jag således har svårt att finna, huru en praktiskt-pedagogisk tillämpningsanstalt af ena eller andra slaget skulle kunna åstadkommas, så återstår för mig ingenting annat än att betrakta professionen såsom stående ensam. Frågan blir då, om den verkligen kan anses komma att uträtta något väsentligt för lärarebildningen. Jag vill visst icke neka, att en person af utmärkta gåfvor skulle på den platsen kunna verka ganska mycket till att väcka idéer, till att lifva de unga för uppfostringens heliga sak o. s. v.; men jag vågar bestrida, att *en* person kan besitta nog insigt i alla ämnen för att med framgång behandla det rent methodiska. Detta sednare måste följaktligen inskränka sig till endast de allmännaste grundsatserna. Onekligen är det ock af vigt för läraren att hafva reda på pedagogikens allmännaste grundsatser; fråga är, om dessa böra anses vara af den omfattning, att en särskild profession därför skulle erfordras. Är fråga om de allmänna filosofiska grunderna, så kommer man helt och hållet in på filosofiens område, och den ifrågavarande professionen skulle egentligen icke blifva annat än en ny lärostol i filosofi. Resultatet blefve således att man vid universitetet finge tre professioner i filosofi, under det man ännu helt och hållet saknar lärostolar i en och annan bland nutidens viktigaste vetenskaper.

Resultaten af den pedagogiska professorns verksamhet skulle således möjligen *kunna* blifva stora nog, men sannolikt är att de skulle blifva obetydliga eller inga. Detta komme helt och hållet att bero på innehafvarens åsichter och förmåga; och förmåga skulle otvifvelaktigt komma att tagas i anspråk i ännu högre grad än för någon annan lärostol, så vida något

skulle vinnas. Och i alla händelser må man ej tro, att någon professor skulle kunna bilda lärare, af hvilka icke misstag i det praktiska vore att befara. Geijer yttrar på ett ställe, att ingen kan genom pedagogiska knep lära sig att uppfostra menniskor.

Ehuru detta yttrande kan ur en viss synpunkt anses något öfverdrifvet, ligger dock en stor sanning deruti. Det är ingenting annat än lifvet sjelft som kan rätt utbilda den praktiska dugligheten, och ingen må föreställa sig att någon skulle utgå från den pedagogiska professors föreläsningar såsom fullfärdig lärare. Ingen blir detta, förrän han gjort många misstag. Vigten af förberedande allmänna grunder här vid lag ligger väsendtligen uti deras kraft att väcka till egen eftertanke; och en sådan väckelse kan, såsom jag tror, vinnas på ett mera tillfyllestgörande sätt än det här föreslagna, utan att anlita andra krafter än dem som redan stå till buds.

Somliga hafva trott sig lätt komma från hela frågan om lärarebildningen genom återopande af den nya anordningen med profår, hvilken på sednare tiden blifvit införd. Jag vill dock i detta fall gå något längre, och ser icke hvarföre ej med dessa praktiska öfningar skulle kunna förenas äfven theoretiska studier. Med den förändrade ställning läroverksrektorerna numera fått, borde man på dem göra det anspråk, att de skulle vara icke blott skicklige praktiska skolföreståndare, utan äfven vetenskapligt bildade pedagoger; och jag tror då icke att man behöfver vara i förlägenhet, hvar man skall finna lämplige lärare i den pedagogiska vetenskapen. Om äfven icke alla skulle anses härtill lämplige, kunde det ju ankomma på Regeringen att utvälja ett eller annat läroverk, der en sådan undervisning kunde lemnas; och derigenom skulle man kunna åstadkomma den förening af teori och praxis, som för all praktisk undervisning är så önskvärd.

Man har talat om Finland och sagt, att seminariet i Helsingfors medfört anmärkningsvärda resultat. Det förvånar mig att af en så ny institution höra så betydande verkningar. Hvad som efter min tanke måhända kraftigare än något annat bidragit att befrämja lärarebildningen och intresset därför, är det sätt hvarpå Regeringen gått till väga för att vinna nödiga lärarekrafter för *folkskolorna*. Hon har nemligen utskickat en ganska stor mängd nya lärare till främmande länder, för att der, vid de bästa läroanstalter, praktiskt inhemta undervisningskonsten. Härigenom har lif och häg väckts för allt hvad som rörers Finlands undervisningsväsende; och detta är sannolikt af icke mindre vikt än föredragen från den pedagogiska lärostolen.

På dessa grunder och då jag tror att den ifrågavarande professionen icke skulle komma att verka till något praktiskt gagn för skolväsendet, men väl skulle eventuellt kunna genom ensidighet i åsichter medföra verklig skada, kan jag för min del icke annat än yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Jag är förekommen af flere föregående talare och hufvudsakligen af Herr Key, med hvilken jag i allo instämmer.

Herr Jonas Andersson: Jag förenar mig uti de åsichter, som Herr Siljeström i denna fråga uttalat.

Herr Björck:

Herr Agardh: Då en eller två talare förut velat afslå Utskottets hemställan af det skäl, att, om anslag för en dylik profession nu skulle beviljas för Upsala universitet, man snart skulle hafva att förvänta en framställning i enahanda syfte från Lund, anser jag mig böra nämna, att Kammararen af detta skäl ej bör afslå hvad Utskottet tillstyrkt, ty en sådan framställning kommer efter all förmodan icke att ske från Lund. Jag vågar sluta till detta deraf, att, då ett dylikt förslag om särskild undervisning för blifvande skollärare för några år sedan, under annan form, förelades båda universiteten, detsamma afstyrktes af begge universitetens filosofiska fakulteter. Man ansåg, om jag icke missminner mig, det så kallade profäret för elementarlärarne vara ändamålsenligt, men man ansåg olämpligt att för deras theoretiska bildning anordna särskilda föreläsningar. För min del får jag erkänna, att jag icke väl kan inse hvad den nye professorn egentligen skulle uträtta. Vore målet för hans verksamhet att framställa vissa theoretiska regler för den praktiska undervisningen, så anser jag att detta skulle blifva en allt för inskränkt sfer för en professors offentliga föreläsningar. Är deremot meningen att lemna en omfattande redogörelse för den undervisningsmethod, som inom de olika vetenskaper, hvarmed skolläraren skall sysselsätta sig, bör begagnas, och den nye professorn derjemte, såsom i den Kongl. Propositionen antydes, skall för den erfarenhet, som på skolans område insamlats, söka en förklaring i *meniskans naturliga krafter och lagarne för deras utveckling*, så erfordras icke blott en nära kännedom af de vetenskaper, hvilkas methodik skall läras, utan äfven specialkunskaper i physiologi; och då hemställer jag, med kännedom derom att i skolorna undervisas i så olika vetenskaper som historia, matematik, de olika naturvetenskaperna, språk m. m., huruvida någon skulle kunna blifva så hemmastadd i alla dessa ämnen, som vederborde. Det praktiska resultatet af den blifvande professionen skulle utan tvifvel blifva det, att professorn satte sig ned att föreläsa uti något ämne, som specielt intresserade honom, då deremot öfriga ämnen lemnades å sido. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets hemställan.

Herr Winkrans: Våra elementarläroverk hafva på sednare tider utvecklats sig till ett omfång så väl i afseende på lärjungarnes som lärarnes antal, som man knappt kunnat ana. Men utvecklingen har ej varit mindre i afseende på skolans inre framåtgående; opartiska personer, som med klar och öppen blick tagit skolans ställning i betraktande, hafva otvunget intygat, att den undervisning, som nu meddelas, är ojemförligt ändamålsenligare och bättre, än den som lemnades för några decennier sedan, eller i deras barndom. Icke desto mindre hafva de dock ej kunnat undgå att märka, att ännu återstår mycket, ganska mycket att önska för en sann fosterlandsvän, innan skolan motsvarar de anspråk dess egna och rätta vänner vilja ställa på henne. Ännu begås många misstag så väl i afseende på undervisningens meddelande i de särskilda läroämnena, som med hänsyn till dessas förhållanden sins emellan samt angående disciplinen med flera viktiga ämnen. Ja, för egen del vågar jag tro — och jag har

i nära 30 år tillhört skolan, dels såsom lärjunge, dels som lärare — att den med mer och mindre skäl öfverklagade öfveranstängningen härledt sig ej hufvudsakligen från vare sig latin, grekiska eller religionsundervisningen eller något annat läroämne, utan från denna brist på insigt hos läraren, huru lärjungens anlag bäst skulle utvecklas, så att utvecklingen skedde naturenligt. Jag har med egna ögon sett, huru lärare kunnat använda *veckor* till bibringande af en undervisning, som kunde varit meddelad på lika många dagar, jag vågar säga timmar. Olyckan har varit den, att vi lärare måst använda kanske tiotal af år på mer eller mindre lyckligt experimenterande, då vi kauske ofta stött på klippor, hvilka möjligtvis kunnat undvikas, om vi erhållit en förberedande theoretisk och praktisk handledning. Enstaka röster hafva derför tid efter annan låtit förnimma sig, hvilka fordrat, att en lärare ej skulle blindvis kastas in på sin viktiga bana, för att der på egen hand leta sig fram mellan skär och klippor. Dessa röster hafva blifvit allt talrikare och slutligen uttalat sig på det sista läraremötet härstädes till en allmän önskan att för lärarebildningen erhålla en pedagogisk profession. Regeringen har välvilligt och välbetänkt gått denna önskan till mötes. Jag vågar ock tro att, om någon vigt skall fästas vid auktoriteter, är lärarekorpsen en sådan, som förtjenar så mycket mera tillit, som den, ställd mellan sanningskärlekens och fosterlandskänslans kraf å ena sidan samt den menskliga fåfångans och egenkärlekens å den andra, ej tvekat att uttala en sanning, som kunde tydas som en fördömsedom öfver dem sjelfva. I dessa lärares namn, i våra läroverks, det är i edra *barns* namn, mine Herrar, ställer jag till Er den uppmaningen, den bönen: gören icke barnen fortfarande till experimental-fält för oerfarne lärares vacklande försök på uppfostringsbanan, utan beviljen det lilla anslaget! Ja, jag vädjar till och med i den *dygds* namn, som här för närvarande är så modern och så högt uppburen, i *sjelfva sparsamhetens*, att I, då I utgifven en och en half million ärligen till våra läroverk, icke mätten neka detta obetydliga anslag af några få tusen, som just skulle i väsendtlig mån bidra att göra millionerna fruktbringande. Eller hvilken jordbrukare — efter man i dag jemfört agrikultur och pedagogik — skulle tveka att på en gård, så dyrbar som Statens elementarläroverk, nedlägga en så försvinnande bråkdel som den ifrågavarande, om han egde den öfvertygelsen, att denna bråkdel skulle bringa egendomen till högre afkastning? Visen er, mine Herrar, som kloke, som rätta hus-hållare!

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Hierta: Jag skall ej många ögonblick upptaga Kammarens tålmod, och skulle icke hafva uppträdt, om jag ej ansett nödigt fästa uppmärksamheten på ett förut icke vidrördt argument.

Den talare, som först hade ordet, sade att man icke bör lyssna efter allmänna opinionen, utan rätta sig efter verkliga skäl. Detta är utan tvifvel riktigt, så vida opinionen är oskäligen, men jag tror icke att detta här är förhållandet. Hvad mig beträffar, så får jag erkänna, att, då jag först hörde Afdelningens förslag till Betänkande uppläsas i Stats-Utskottet, syntes de mig talande för att bevilja den ifrågavarande professionen och gjorde mig tvekande, oaktadt de betänkligheter jag hyste; men sedan jag

rådfört mig med flere personer bland dem, som jag anser böra ega det högsta vitsord i en sådan sak, så har jag funnit nyssnämnda betänkligheter vida öfvervägande. Jag ber nu att få upptaga till besvarande ett par af de skäl, som Herrar Björck och Winkrans yttrat.

Herr Björck har sagt, att kännedom om undervisningskonsten icke vinnes blott i böcker, utan förnämligast af erfarenheten, och att de behöfva förvärfva b grepp om huru de böra behandla ynglingarne, hvilket skulle ske genom denna professions tillkomst; och Herr Winkrans har i våra barns namn besvurit oss att ej försumma detta tillfälle till ett stort framsteg i inhentandet af denna konst. Jag ber på grund häraf att få anmärka, att dessa båda talares framställningar innefatta hvad man kallar en *petitio principii*, eller att de användt såsom skäl just det som skulle bevisas; ty sjelfva tvisten handlar ju om huruvida det nämnda ändamålet skall kunna vinnas genom inrättandet af en profession. Kaminaren har nyss hört, att flere talare, nemligen Herrar Meijerberg, Siljeström och Agardh, hvilka alla böra kunna anses temligen kompetente att yttra sig om denna sak, uttryckt ett starkt tvifvel i detta hänseende. — Den ärade representanten från Götheborg, Herr Hedlund, har gjort ett utfall mot okunnigheten, som han anser ensam motsätta sig det ifrågavarande förslaget — om jag annars hörde rätt — och sökt stärka detta med exempel af hvad man förut sett i afscende på den s. k. rationela landthushållningens tillämpning. Herr Hedlund har nemligen minnen från sin barndom, huru okunnigheten den tiden omfattade den rationela landthushållningens idéer, men icke kom vidare utan bekantskap med dess teorier. Jag ber i anledning häraf få anmärka, att talet om den rationela landthushållningen är vida äldre än Herr Hedlund, och att orsaken, hvarföre så många, som i början ville tillämpa denna landthushållning efter böcker, misslyckades — hvilket är sannt — ingalunda låg i saknaden af teorier, hvilket skulle vara den omständighet som man vill jämföra med hvad som nu är i fråga, utan det låg tvärtom deruti, att man hade gjort upp och för hastigt ville försöka tillämpa teorier, som ännu ej voro nog pröfvade af erfarenheten. Annorlunda har det blifvit i landthushållningen på den sista tiden, då man kommit till sådana teorier, som grunda sig på obestriddliga vetenskapliga undersökningar och rön, samt således icke äro blotta hugskott. Man bör öfverhufvud komma ihåg, att teorier öfver praktiska frågor icke äro annat än sådana satsar eller läror, som äro resultatet af uppsamlade erfarenhetsrön. Man bör i min tanke också icke förbise, att under det nödvändiga sträfvandet att bilda sig teorier, uppstå i alla rigtningar hvad man kallar skolor eller system i vetenskaperna, och hela historien visar, att dessa skolor ofta legat i de bittraste strider med hvarandra under långa tider, till dess någondera på grund af erfarenhetens vittnesbörd blifvit den segrande. Jag henställer, om icke också just nu föregår en sådan strid och en sådan jäsning mellan olika skolor och system hvad pedagogiken beträffar, en jäsning hvilken ingalunda kommer att afstadna, och om det icke derföre vore mindre lämpligt att genom inrättande af en pedagogisk profession öfverlemnas åt en person att utbreda vissa dogmer i detta hänseende, samt sålunda för en längre tid fastspika en viss ensidighet. Med den liflighet, hvarmed allmänna uppmärksamheten numera om-

fattar undervisningsväsendet, kan jag ej heller finna ringaste fara vara för handen att nu afslå den Kongl. Propositionen.

Herr Siljeström: I anledning af en föregående talares yttrande om de vådor, som skulle uppstå, för den händelse Kammaren skulle afslå Utskottets hemställan, får jag förklara, att, enligt mitt förmenande, det icke är så illa stäldt med den pedagogiska undervisningen, som denne talare velat låta påskina. Om ock den icke skulle få anslag till den profession, som nu är i fråga, måste man dock medgifva, att här i landet mycket blifvit gjordt för att höja lärarebildningen. Jag vill för bestyrkande häraf, nämna några omständigheter. Till att börja med anser jag, att den förändrade ställning, som elementarläroverkens rektorer på sednare tider fått, väsentligt förändrat och utgjort ett kraftigt medel för lärarebildningens utveckling; vidare att dessa rektorer numera ofta sammanträffa här i Stockholm till och med understundom under Herr Ecklesjastikministerns ledning och få under dessa sammankomster deltaga uti upplysande öfverläggningar och diskussioner rörande det fack, hvarmed de egentligen och hufvudsakligen sysselsätta sig. Numera hafva vi äfven en litteratur för pedagogiken och allt emellanåt tidskrifter rörande denna, hvilka icke lemna så liten kännedom om förhållandena, i hvad pedagogiken angår. Resor i främmande länder för lärarne befordras äfven, och på allt detta vinner det pedagogiska studiet ganska mycket.

Man må hafva insigt eller icke i pedagogiken; det betyder icke så mycket för läraren, som att hafva kännedom om barnets natur, anlag m. m., ty detta är det hufvudsakliga för läraren, och människokännare blir man aldrig utan praktik. Då jag nu icke hvarken vill eller bör vara vidlyftig, skall jag sluta mitt yttrande med att uttala den äsigten, att medlemmen för lärarnes bildning äro fullt tillräckliga, och min önskan är endast, att man må hafva större anspråk på föreståndarne för elementarläroverken, än man hittills haft.

Herr Hedlund: Jag får förklara, att jag aldrig yttrat, att den, som sätter sig emot det ifrågavarande anslaget, handlar af okunnighet, och vill jag endast tillägga, att det är origtigt att vilja upphjelpa sin egen sak genom att tillägga motståndarne yttranden, som de icke haft.

Herr Statsrådet Carlson: Ehuruväl i det statsråds-protokoll, hvilket åtföljer den Kongl. Propositionen, de hufvudsakligaste skälen, som föranledt framläggandet af nu ifrågavarande förslag, finnas utvecklade, torde det äligga mig att äfven muntligen härom anföra några ord, i synnerhet med afseende på de under diskussionen yttrade betänkligheterna mot förslaget. Mitt yttrande skall blifva kort.

När i våra dagar intet yrke finnes, som ej af vetenskapen hemtar sin kraft och sin kärna, skulle ej samma förmån förunnas det äldste af alla yrken -- tillika det svåraste? Ljusets välgörande inverkan måste vägleda vid dess utöfning och lätta lösningen af dess uppgifter.

Man har yttrat den farhågan, att en lärare icke skulle kunna omfatta ett så vidsträckt fält. Men han skall införa en lärgirig ungdom i den första bekantskapen med undervisningens lagar; dessa hafva en veten-

skaplig grund; den förmår han uppfatta. Han skall upplysa sättet att behandla de särskilda läroämnena och att förbinda dem till ett helt — detta är icke heller något som öfverstiger förmågan hos en bildad och erfaren man.

För öfrigt — att en sak är *verklig*, är alltid ett starkt bevis för dess *möjlighet*. Ett sådant bevis lemna i förevarande fall flera utländska lärosäten. Jag nämner blott Leipzig, Kiel och det närmaste Helsingfors.

Man har befarat, att den nye läraren kunde blifva ensidig och undervisningen deraf taga en ensidig riktning. Men man misskänner då vetenskapens frigörande kraft. Der den vinner insteg, befriar den från hvarje ensidig riktning. Läraren kan icke hålla sina lärjungar i okunnighet om pedagogikens allmänna behandling, och hans föredrag öppnar obstridligen vägen för kannedomen om dess litteratur.

Profåret — säger man — är tillräckligt, det är en nyttig inrättning, må man ej gå derutöfver. Ingen kan höra detta vittnesbörd med större glädje än den, hvilken, såsom jag, kämpat inom Representationen för profårets genomförande. Men, mine Herrar! när detta profår föreslogs, gjordes deremot alldeles enahanda invändningar som nu mot den pedagogiska professionen. Profårets välgörande inverkan skulle genom denna förfullständigas.

Här har äfven sagts, att det varit för mycket vågadt att framkomma med detta förslag utan tillräckliga, på förhand inhemtade upplysningar. Men dessa upplysningar hafva ingalunda saknats. Hvar hafva de väl vunnits? I hela den kannedom jag vunnit af undantagens beskaffenhet, i skolans eget lif, i den personliga beröringen med hennes verksamhet — der hafva upplysningarne funnits. Och de hafva funnit sitt samlade uttryck i de önskningar, det sist församlade allmänna läraremötet uttalat om åtgärders vidtagande för lärarebildningen.

Om lärarne, med ädel upprigtighet, hos sig sjelfve bekänna en brist och begära dess afhjelpande, skulle det icke vara en talande upplysning? Och hvilka skulle väl bättre känna undervisningens behof och sättet att se dem till godo än just lärarne? Det var i sjelfva verket Sveriges uppväxande ungdom, som genom dem ställde frågan till Sveriges representanter. Mätte denna i öfverenstämmelse med den offentliga undervisningens sanna bästa afgifva svaret!

Lärarne visste, att en riktig methodik är det rätta skyddsmedlet mot den mångfald af läroämnen inom skolan, hvaröfver man klagar, och hvilken står i så nära samband med den moderna bildningens natur. De visste, att enheten i denna mångfald kraftigast uppehålls genom lärarnes lefvande uppfattning deraf, och att denna beror af studium. Deras erfarenhet hade ock lärt dem, att om läraren har en säker grundval, icke blott för sitt vetande utan äfven för sitt förfarings sätt, så inverkar detta dubbelt välgörande på lärjungen; det upplyser hans förstånd och det stål-sätter hans själskraft.

Med tacksamhet har jag funnit, att någon belåtenhet här uttalats med de åtgärder, som blifvit vidtagna för skolans förbättring. Men mycket återstår, ganska mycket för att föra skolan framåt. Och bland de åtgärder, som äro mest behöfliga, som äro af största vigt, måste man räkna den, om hvilken nu öfverlägges.

Herr C. A. Larsson: Jag beklagar, att det står så illa till med vårt skolväsende, som män af facket här upplyst. Vi hafva således icke någon synnerlig tack för de 4,500,000 R:dr, som vi användt för vårt skolväsende, då det icke kan komma i godt skick, utan att vi skola på det-samma bortkasta ytterligare 4,500 R:dr årligen. Jag vill dock härvid erinra, att det icke är åt de fordna Rikets Ständer, utan åt Chefen för Ecklesiastik-departementet, som det varit uppdraget att fullständigt reglera vårt skolväsende. Om nu dessa stora belopp blifvit använda på sådant sätt, att de bortplottras utan något resultat, så är det Regeringens, men icke Ständernas skuld. Jag afslår fortfarande Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades vara avslutad. Enligt de derunder gjorda yrkandena framställde Herr Talmannen proposition dels på bifall och dels på afslag å Utskottets hemställan. Begge dessa propositioner besvarades med blandade ja och nej; och då derjemte votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller, hvad Stats-Utskottet hemställt i 7 punkten af dess Utlåtande N:o 40,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan afslagen.

Omröstningen verkställdes i grundlagsenlig ordning; och befunnos, efter voteringsseklarnes öppnande, 34 ledamöter hafva röstat ja samt 127 nej; i följd hvaraf Kammarerna afslagit Utskottets hemställan.

Punkten 8.

Herr Jöns Pehrsson: Jag anser mig pligtig att fästa uppmärksamheten på detta anslags obehöflighet, då här är fråga om en ny utgift till löneförbättring åt elementarskolelärarne. Visserligen medgifver jag, att dessa skolor gjort mycken nytta, men jag kan ändock denna gång icke medgifva det nu begärda anslaget, då jag betänker det missförhållande, som uppstått mellan våra utgifter och våra inkomster. Vi hafva redan offrat 4,500,000 R:dr på undervisningen i våra elementarskolor, och det är en glädje att veta detta, under det vi blott meddelat 50,000 R:dr åt folkskolan, som dock är afsedd för upplysning åt den stora massan af folket, hvaraf det synes mig som skulle elementarskolan redan fått tillräckligt för sitt behof. Ett ytterligare skäl att detta anslag icke bör beviljas ligger deruti, att, enligt hvad man här uppgifvit, 121 ordinarie skollärareplatser ännu äro obesatta, hvilket synes utvisa, att medel till lärarnes fullständiga aflönande icke böra kunna fattas.

Herr C. A. Larsson: Då Herr Jöns Pehrssons yrkande sannolikt grundar sig på ett misstag, uppenbarligen härflytande deraf, att han, som ej bevisat någon föregående riksdag, icke tagit reda på de beslut, som vid de sednaste riksdagarna fattats angående elementarläroverken och lärarne derstädes, samt då här icke är fråga om annat, än att fullgöra hvad som af den föregående Representationen redan blifvit beslutadt i fråga om gradvis utgående löneförhöjning åt desse lärare, så tror jag för min

del här icke något annat vara att göra, än att godkänna Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Många af Kammarens ledamöter hördes instämma häruti.

Vidare anfördes icke; och Utskottets hemställan under nu föredragna punkt bifölls.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Mom. a).

Herr Leffler: Genom sin hemställan i denna punkt har Utskottet velat rätta ett missförhållande, som egt rum enligt nu gällande stadgande i frågan, huru lärarnes vid elementarläroverken lönetur skall beräknas. Detta stadgande innehåller nemligen, att denna lönetur skall beräknas från och med året efter det, då fullmagten eller konstitutorialet utfärdats. Härutaf uppstår det missförhållande att, om läraren är nämnd i början af året, han inträder i löneturen först den 1 Januari året derefter, utan att få räkna det sålunda förgångna året. Jag känner detta så mycket bättre, som jag sjelf delat detta missöde, då jag nämndes i Januari månad och tjenstgjorde hela året, men icke fick beräkna min lönetur förr än det derpå följande. Nu har Utskottet sökt rätta detta missförhållande, men jag befarar att Utskottet icke uttryckt sig tillräckligt tydligt och noggrannt, att ju icke missförstånd om meningen kan uppstå. Så talas t. ex. här endast om ordinarie lärare, men äfven extra ordinarie lärare, som vissa år skött ordinarie tjenst, ega rätt till lönetursberäkning, och de kunna möjligen gå miste om denna rättighet, om man ansåg den nu föreslagna punkten upphäfva hvad om extra ordinarie lärare i detta afseende förut finnes stadgadt. Vidare förekommer, att lärare enligt Utskottets förslag skulle komma att uppflyttas i högre lönegrad efter fem års tjenstgöring, räknadt från och med det kalenderår, då läraren på ordinarie stat tjenstgjort "tvenne fulla läseterminer"; men om en lärare blefve sjuk och af denna anledning ofrivilligt blefve förhindrad att tjenstgöra en eller annan vecka af dessa terminer, torde det kunna hända, att han, enligt ordalydelsen i det föreslagna stadgandet, icke fick räkna sig dessa terminer till godo, och detta anser jag orätt, hvarföre jag, på grund af hvad jag nu haft äran anföra, vågar anhålla om återremiss af nu ifrågavarande punkt, för erhållande af något bättre formulerade bestämmelser i det föreslagna stadgandet.

Herr Statsrådet Carlson; Äfven jag ämnade anhålla om några upplysningar i förevarande hänseende, ty då det tillhör någon att tillämpa en lag, såsom detta förslag skulle blifva, så läser man ett dylikt stadgande med andra ögon än annars, och det har förekommit mig, som om den nu föreslagna ordalydelsen icke vore fullt klar. Den hufvudsakliga orsaken till den tvekan, som måste uppkomma, är redan nämnd, men jag anser att äfven tvifvel kan uppstå af de begagnade ordalagen ordinarie stat, ty en tjensteman uppföres icke på ordinarie stat förrän året efter det, hvarunder han nämnes; jag tror nog dock, att Utskottet har menat, att en

lärare, som tjenat under tvenne terminer 1865, skall uppflyttas i lönetur från och med den 1 Januari 1865, men då han icke uppföres på ordinarie stat förr än 1866, så kunde stadgandet möjligen missförstås på det sättet, att lönetursberäkningen icke tager sin början förr än samma dag sistnämnda år. Den största och hufvudsakligaste betänkligheten förorsakar väl ändock föreskriften, att läraren skall hafva tjenstgjort tvenne fulla läse-terminer på samma kalenderår, hvarifrån lönetursberäkningen må ega rum; men den, som nämnes 1865 och således uppföres på ordinarie stat 1866, kan af sjukdom blifva hindrad att förrätta sin tjenst under en termin det förra och under en termin det sednare året, och skulle han i detta fall icke få räkna sig någotdera året till godo. Dessa frågor äro mycket svåra att afgöra, isynnerhet som tillämpningen af dylika stadgar alltid medföra ökade utgifter, så snart bestämmelserna deri icke äro på förhand klara. Dessutom synes icke af det nu framlagda stadgandet, huruvida meningen är att det skall verka retroaktivt eller ej, hvilket alltid är af vigt att känna. Huru större klarhet må stå att vinna härutinnan, derom tilltror jag mig icke att nu fälla ett omdöme, men möjligen är det bäst att ifrågavarande punkt varder till Utskottet återremitterad.

Herr Hollander: Jag tviflar alldeles icke på att Utskottets framställning är grundad på en ganska välvillig afsigt, men jag tror att den föreslagna förändringen skulle utfalla ganska illa och ingalunda visa sig fullt praktisk. Väntningstiden på löneförhöjning är nu inskränkt till några dagar, för den händelse läraren blifvit nämnd under de sista dagarne i året, och är utsträckt till högst ett år, i fall hans utnämning inträffade i Januari. Detta skall dock gestalta sig helt olika med den nu föreslagna förändringen, ty om läraren börjar sin tjenstgöring en hösttermin, så måste han ock tjenstgöra vår- och höstterminerna nästderpå följande år, eller tillsammans $1\frac{1}{2}$ år, innan han kommer in i löneturen, då därför fordras att han skall tjenstgöra tvenne terminer under ett och samma kalenderår, och således blifva fordringarne nu strängare än förut. Då nu härtill kommer ett profår, så utgör denna tid tillsammans $2\frac{1}{2}$ år. Jag tror för min del, att en dylik röreskrift icke är synerligen egnad att uppmuntra unge män att söka inträde på lärarebanan, som dessutom i och för sig sjelf icke synes vara särdeles lockande, då, enligt hvad här blifvit uppgifvet, icke mindre än 121 ordinarie elementarlärarebefattningar stå lediga af brist på kompetente sökande. Jag skulle helst önska afslag å framställningen, men jag vill förena mig med dem, som yrka återremiss å punkten, på det frågan måtte tagas i närmare öfvervägande, hvartill ock skäl torde förefinnas i det olika sätt att gå till väga vid tjensternas tillsättande, som lärer ega rum vid olika domkapitel.

Herr Jonas Andersson: Enligt min uppfattning af frågan afser motionen ingenting annat än ett förtydligande af gällande författning, som ock torde vara af behovet påkalladt, då, enligt hvad i Utskottet upplystes, dessa lönetillökningar kunde bero blott och bart på den dag fullmagten var daterad. Den som hade sin fullmagt utfärdad i December ena året får nu åtnjuta löneförhöjning ett år förr än den, hvars fullmagt är daterad några dagar sednare, i påföljande Januari månad, och ett dylikt

missförhållande ansåg Utskottet böra rättas, samt att närmare bestämmelser härom borde gifvas för undvikande af tvistigheter. Jag tror ock att man måste medgifva, att den nu föredragna delen af förslaget leder till det åsyftade ändamålet, men jag vill dock icke sätta mig emot återremiss, i fall Kammaren skulle finna densamma vara af behovet påkallad.

Herr Björck: Många gånger har den frågan varit omtvistad, huru man på lämpligaste sätt bör bestämma grunderna för beräkningen af de efter tjänsteår bestämda löneförhöjningarne, och så många gånger hafva dessa frågor varit under Representationens ompröfvande, att jag nu hade hoppats ett slut derpå. Nu har dock framkommit ett nytt förslag, och af Afdelningen bibehölls nästan ordagrann motionärens framställning, hvaremot i Utskottets plenum på min begäran gjordes en rättelse, hvarmedelst man ville förekomma obefogade anspråk. Jag medgifver gerna att det undgått min uppmärksamhet, att antagandet af denna föreskrift ändock möjligen kan framkalla anspråk af lärare, som redan inträdt i den nu bestämda löneturen. Om vi sålunda skola bifalla Utskottets hemställan, så må det ske blott under ytterligare uttryckligt förbehåll, att föreskriften gäller blott för framtiden och endast de lärare, som hädanefter utnämnas. Deremot tror jag att den af Herr Leffler gjorda anmärkningen icke har mycket att betyda, ty om detta skall blifva den allmänna regeln för tillämpningen af löneturerna, så utesluter den icke derföre de särskilda föreskrifter, som för vissa fall förut blifvit gifna. Icke heller kan jag inse rättigheten af Herr Hollanders uppgift, att förslaget skulle medföra skada för elementarskolelärarne. Jag tror icke det utan snarare att det kommer att medföra skada för Statsverket. Jag anser emellertid att ärendet fordrar en grundligare behandling och förenar mig alltså med dem, som yrka återremiss å punkten.

Öfverläggningen var slutad; och ifrågavarande moment blef, sedan proposition på bifall besvarats med nej, till Utskottets förnyade handläggning återförvisadt.

Mom. b).

Herr Statsrådet Carlson: Då motionärens framställning i mom. b) står i närmaste sammanhang med det nyss återremitterade mom. a), så hemställer jag huruvida icke samma åtgärd bör vidtagas med mom. b). Motionären har utgått från det missförhållandet, att fullmagten icke är daterad den dag utnämningen sker, men detta sker ej hos alla konsistorier, då det ej är känt, huruvida utnämningen kommer att vinna laga kraft, eller ej. Derföre skulle det synas riktigast, om båda momenten finge åtfölja hvarandra tillbaka till Utskottet.

Herr Björck: Jag var ense med dem, som torrade återremiss af förra momentet, då somliga trodde att olägenheter deraf kunde uppkomma, men deremot kan jag icke inse behovet att återremittera detta sednare moment. Hvan angår förslaget att datera fullmagten å utnämningdagen, anser jag detsamma vara alldeles orimligt, då tvist kan uppstå om utnämningen, hvilken tvist kan fortfara ett halft år, under hvilken tid den utnämnde möjligen icke inträdt i tjänstgöring, men ändock skulle komma i åtnjutande

af förmåner för en tjänst, som han i sjelfva verket aldrig innehaft, och detta anser jag, såsom jag nyss nämnde, alldeles orimligt.

Vidare anfördes icke; och jemväl förevarande moment blef till Utskottet återförvisadt.

Punkten 11.

Utskottets under de olika *momenten a), b) och c)* gjorda hemställanden blefvo, på särskilda propositioner, af Kammaren bifallna.

Punkten 12.

Mom. a).

Härvid yttrade:

Herr Magnell: Ingen lärer väl kunna förneka, att det vore med rättvisa och billighet öfverensstämmande, om den summa af 300 R:dr, som Christinehamns stad hittills lemnat såsom bidrag till afföning åt lärarne vid elementarläroverket derstädes, hädanefter af Statsverket öfvertoges, så att stadens utgifter kunde med samma summa förminsкас. Stats-Utskottet har icke heller förnekat detta förhållande, men såsom skäl för sitt afstyrkande af min motion andragit, att en dylik fråga icke bör till afgörande förekomma, förrän vederbörande embetsverk haft tillfälle att i ämnet sig yttra, det vill med andra ord här säga, att frågan bort göras anhängig hos Kongl. Maj:t för att genom honom få embetsverken hörda. En allmän åsigt är dock att Regeringen redan är alldeles för mycket öfverhopad af småsaker, och i öfverensstämmelse med denna åsigt trodde äfven jag att detta vore en sådan småsak, att den ej borde gifva anledning till förökade göromål för Kongl. Maj:t. Mig synes dessutom, som den rättighet, Representationen eger, att taga initiativet i alla frågor är af så dybar, ja nästan helig beskaffenhet, att man icke bör kasta från sig en sådan rättighet, för att onödigtvis öfverlåta den på Regeringen. Saken är i sig sjelf klar och tydlig, såsom jag i min motion visat. Christinehamns stad hade nemligen, ännu på den tid då läroverket var en pedagogi, anslagit 300 R:dr för att der få en lärare till. När sedermera Rikets Ständer vid 1856 års riksdag beviljade anslag till utvidgande af detta läroverk, gjordes likväl det förbehåll att staden fortfarande skulle ur sin kassa betala dessa 300 R:dr, och för att icke gå miste om skolan i dess utvidgade form, så åtog sig staden detta vilkor. Men då såsom en allmän princip gäller att Staten aflönar alla lärare vid elementarläroverken, och då andra städer blifvit befriade från dylika åtaganden; hvarföre skall då Christinehamns stad ensam utbetala en dylik summa för detta ändamål? Jag vore tacksam, om Kammaren ville befria staden härifrån och påföra Statsverket denna utgift; ty jag har grundad anledning att förmoda, att stadsfullmäktige skulle låta summan fortfarande utgå till läroverket i form af arvode åt någon, som ville åtaga sig att ordna och för allmänheten tillhandahålla de betydliga samlingar af konst- och naturföremål, som läroverket eger, och hvilket nog kräfver sin egen person. På grund häraf vågar jag anhålla, att nu omförmälda 300 R:dr måtte på Statsverket öfverflyttas.

Herr Jonas Andersson: Jag får fästa uppmärksamheten på, att det här vid lag torde vara nödvändigt att få någon klarare insigt om de

de vilkor, under hvilka ifrågavarande lönebidrag tillkommit, något som icke tydligen framgår af motionen. Det synes dock som om staden Christinehamn förbundit sig att lemna detta bidrag mot vilkor att få ökade lärarekrafter. Detta har staden fått, och då tyckes det alltså som borde vilkoret stå fast. Skulle det dock emot förmodan kunna visas, att Utskottet misstagit sig i denna uppfattning, blir förhållandet naturligtvis helt annat. Till dess så skett, yrkar jag emellertid bifall till Utskottets förslag.

Herr Magnell: Jag vill blott nämna, att Utskottet icke origtigt uppfattat förhållandena, men väl obilligt förfarit, ty då städerna Sölvesborg och Westervik slupit ifrån att vidare utgöra af dem utfästade lönebidrag, kan jag icke förstå, hvarföre icke Christinehamn, med hvilken alldeles enahanda förhållande eger rum, också bör vinna befrielse.

Öfverläggningen var slutad; och ifrågavarande hemställan bifölls.

Mom. b).

Herr Bergström: På denna öfverraskningarnes dag vill jag öfverraska Kammaren med tillkännagifvande, att jag såsom motionär åtnöjes med det slut, hvartill Utskottet kommit. Ehuru lifligt öfvertygad om befogetheten af min framställning vill jag icke onödigtvis inlåta mig i strid mot Riksdagens manstarkaste, mångsidigaste, mångkunnigaste och därför mäktigaste Utskott. Frågan, huruvida Statsverket kan vara berättigadt att fortfarande uppbära omtvistade 1,200 R:dr om året, är, strängt taget, en rättsfråga. Utskottet har möjligen med aning derom, hänvisat frågan till en förutgående utredning af vederbörande embetsverk. Hänvisningen är dunkel, såsom det egnar och anstår orakelspråket; men jag ämnar med ledning af denna hänvisning söka finna vägen till en myndighet, för hvilken det är mera magtpåliggande än för Stats-Utskottet att upprätthålla den gamla Svenska rättsgrundsatsen "lagligt stände, olagligt återgånge".

Vidare anfördes icke; och jemväl denna hemställan bifölls.

Punkten 13.

Herr Rönblad: Jag förutser visserligen, att man icke kan hoppas vinna något annat resultat än det af Utskottet föreslagna, men jag anser att Utskottet bort annorlunda motivera sitt förslag i ämnet. Det af Utskottet uppgifna förhållandet att det varit omöjligt att, i brist på sökande, tillsätta en mängd lärareplatser, tror jag sakna grund. Jag känner nemligen icke något enda fall, der icke sökande till lektorat anmält sig. Jag anser derföre, att Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande bort angifva det enkla skäl, att för närvarande tillgångar saknas för det ifrågasatta ändamålet.

Häruti instämde Herr *August Danielsson*.

Herr Hörnfeldt: Jag kan icke finna annat, än att Utskottets motivering är fullkomligt riktig. Då det finnes 121 lärareplatser obesatta, torde det icke vara skäl att inrätta nya sådana, förrän man sett att kompetente sökande finnas till redan varande platser. Jag yrkar derföre att Utskottets förslag måtte bifallas.

Vidare anfördes icke. Sedan Kammaren förklarar sig vilja fatta gemensamt beslut öfver samtliga de under förevarande punkt gjorda hemställanden, och Herr Talmannen derefter framställt proposition på bifall till dessa hemställanden, blef berörda proposition med ja besvarad.

Punkten 14.

Härvid yttrade:

Herr Hedlund: Jag har icke något att anmärka mot det resultat, till hvilket Utskottet kommit, jag blott beklagar mig öfver att min motion icke blifvit behandlad. Detta anser jag dock mindre vara Utskottets än Kammarens fel, som, trots mitt yrkande, remitterade motionen till Stats-Utskottet och icke till det särskilda Utskott, som jag önskade tillsatt för att behandla läroverksfrågor. Det var för att erhålla ett sådant särskildt Utskott, som jag i motionen införde förslaget om löneförhöjningar, ehuru hufvudsaken var en förändring i lärarnes ställning och arbetsfält. Det synes mig, att Stats-Utskottet bort hänvisa motionen i dessa delar till något af de Utskott, som varit tillsatta för beredning af skolärenden. Då jag emellertid nu ej kan motse någon förändring i det resultat, hvar till Utskottet kommit, vill jag ej derom framställa något yrkande.

Herr Meijerberg: Stats-Utskottet har behandlat frågan endast ur ekonomisk synpunkt, och möjligen har Utskottet gjort rätt deri; men jag måste beklaga att Utskottet icke kommit till något annat resultat. Utan att vilja vidare yttra mig i saken, ber jag dock att, då den kommit på tal, få tillkännagifva, att jag anser det vara för disciplinen i skolorna nödvändigt, att desse öfningslärare hafva röst i lärarekollegierna.

Herr Dahm: Äfven jag inskränker mig till det förklarande, att jag anser motionen icke hafva blifvit så behandlad som den bort, och att den icke fått det afseende som den förtjenat.

Herr Svensén: Utskottet har uppfattat ifrågavarande framställning såsom om två olika ämnen voro i den sammanförda, nemligen dels förhöjning i öfningslärarnes löner och dels förändring i arbetsmethoderna; och Utskottet har trott sig icke böra ingå i pröfning af mera än den del, som angår löneförhöjning, enär Utskottet ansett sig icke kunna grundlagsenligt behandla äfven den andra delen. Jag tror således att Stats-Utskottet icke bör så mycket klandras. Vill man framgång åt sin motion får man också se till, att man deri icke sammanblandar olika ämnen.

Herr Björck: Ifrågavarande motion hade icke kunnat komma till Stats-Utskottet, om den icke afsett beviljande af ökad anslag; och jag anser att det varit Utskottets pligt att behandla äfven den del af motionen, som angår en förändrad anordning i undervisningen. Dock tror jag att det under nuvarande förhållanden icke kan vara tjenligt att till Utskottet återremittera denna punkt, helst det säkerligen skulle blifva ett ganskå omfattande göromål att utreda denna fråga. Jag hemställer derföre

före till Herr Hedlund, att han ville låta sitt yrkande falla och nöja sig med den uppmärksamhet, som motionen vid denna riksdag tillvunnit sig.

Herr Hedlund: Jag låter gerna mitt yrkande falla, men jag får förbereda Kammaren på att jag nästa riksdag åter upptager motionen.

Herr Winkrans: Jag upptager Herr Hedlunds yrkande om återremiss och jag utgår dervid från en helt annan åsigt än en föregående talare, som handlat af sparsamhetsskäl. Jag skulle deremot vilja vädja till en dygd, som har lika höga anor, nemligen rättvisa och billighet. Herr Hedlund har i detta, som i så många andra fall tagit ett lunkentus-steg framåt, ehuru han kanske här vid lag skjutit något öfver målet; men Stats-Utskottet har icke ens velat taga ett tuppfjät.

Genom ett i sednare tid utfärdadt cirkulär hafva musik- och teckningslärarnes göromål, hvilka ej ens förut stodo i skäligt förhållande till deras afföning, blifvit betydligt ökade, utan att de fått någon deremot svarande löneförhöjning. Vid de femklassiga läroverken t. ex. hafva desse lärare ända till 9 timmars undervisningsskyldighet i veckan. Om man dividerar lektionstimmarnes antal med summan af deras lön, så finner man att de för hvarje timme knappt hafva 50 öre. Jag vill icke härmed klandra nämnda cirkulär, men jag klandrar att desse lärare fått sina skyldigheter fördubblade, utan motsvarande ökade rättigheter.

Jag förnyar mitt yrkande om återremiss, på det att Utskottet antingen må inkomma med nytt förslag i den af mig antydda syftning, eller ock föreslå aflåtande af en underdånig skrifvelse i ämnet.

Herr Leffler: Såsom rektor vid ett femklassigt läroverk är jag i tillfälle att bekräfta Herr Winkrans' uppgifter. Sedan jag tillträdde denna befattning har jag med bekymmer funnit, att lärarnes i sång och teckning lönevillkor äro alltför dåliga, hvarföre det förefaller mig i hög grad obilligt att begära, att personer med den bildning, som fordras af nämnde lärare, skola så många timmar i veckan tjenstgöra mot så ringa betalning. Jag instämmer derföre i Herr Winkrans' yrkande om aflåtande af en underdånig skrifvelse med begäran om framläggande till nästa riksdag af nådig Proposition i ämnet.

Herr Magnell: Jag instämmer uti det af Herr Winkrans framställda yrkande. I följd af den i förhållande till göromålen allt för ringa afföning, som består desse öfningslärare, är det nästan omöjligt att i de mindre städerna få sådane.

Herr Gumælius: Den fråga, som här är före, tålde vid en mycket genomgripande behandling. Jag har länge såsom rektor i ett högre läroverk känt, huru orättvist lärarne i musik och teckning blifvit behandlade. Men jag ansåg att denna första riksdag efter den nya Riksdagsordningens införande, då så många viktiga frågor måste behandlas, icke var rätta tiden för detta ärendes företagande. Dessutom ansåg jag det icke heller lämpligt att det skäl, att det faller sig olägligt att taga sådana frågor som denna om

hand under en tid, då den ekonomiska ställningen icke är god. Jag hemställer om det icke vore skäl, att taga saken rätt grundligt och allvarligt, och jag tror derföre, att, om ock en partiel löneförbättring nu sker, det dock med sakens ytterligare utredning vore skäl att nu vänta 8 månader. Under tiden kunde saken blifva närmare utredd af t. ex. motionären sjelf, som lofvat att göra det. Jag afstår från återremiss och yrkar bifall.

Herr Bergman: Jag instämmer med Herr Winkrans i yrkande af återremiss. I synnerhet läraren i teckning är vid läroverken allt för svagt aflönad. Han måste likväl för att ega kompetens till sin betättning hafva genomgått Akademien för de fria konsterna. Emellertid uppgår hans lön endast till 500 R:dr och efter 10 års tjänstgöring till 750. Är då läroverket beläget i någon af våra smärre städer, kan man inse huru otillräckliga hans inkomster måste vara, då i dessa för honom naturligtvis föga tillfälle till förtjänst genom privata lektioner erbjuder sig. Jag yrkar återremiss.

Herr Hedlund: Med anledning af en ärad talares yttrande om nödvändigheten af frågans grundligare behandling och närmare utredning får jag nämna, att jag verkligen har dokumenter, innehållande utförliga detaljer beträffande den förevarande frågan, ehuru jag icke velat dermed besvära Utskottet. Jag är emellertid för närvarande nöjd med det intresse saken tillvunnit sig, och skall vid nästa riksdag återkomma till densamma.

Herr *Siljeström* afstod från sin begäran om ordet och instämde med Herr Gumalius.

Herr Staaff: Jag kan icke begripa huru en så lång diskussion kunnat uppstå, då det är omöjligt, att Utskottet på en så knapp och outhärdlig framställning som motionärens skulle kunna grunda något utförligt förslag och dermed till Kammaren inkomma. Jag anser att utan olägenhet frågan kan få hvila till nästa riksdag.

Öfverläggningen var afslutad, och biföll Kammaren hvad Utskottet under förevarande punkt yttrat och hemställt.

Punkten 15.

Härvid yttrade

Herr C. A. Larsson: Man behöfver blott vika tillbaka ett enda blad i Stats-Utskottets Betänkande, för att se huru befogad min motion är; man ser nemligen der att för närvarande 121 lärareplatser af brist på lärare stå obesatta. Med undantag af Tyska språket läres i folkskolan detsamma som i elementarläroverkens tvenne lägsta klasser. Det är ju då en orimlighet att bortkasta penningar genom att sålunda hålla dubbla lärare och det dertill under en tid, då man icke vet hvar man skall taga lärare till besättande af de 121 vakanta platserna. Dessutom är det alldeles öfverflödigt att så dyrt som nu sker i elementarläroverken aflöna lärare för abc-darier.

Häruti instämde Herr *O. B. Olsson*.

Herr Ribbing: I rak motsats till den siste ärade talaren är det min öfvertygelse, att den af honom föreslagna förändringen skulle komma att stå Staten ganska dyrt. I folkskolestadgan står icke upptaget *maximum* af hvad i folkskolan bör läras, utan detta beror väl af folkskolelära-
nes insigter och förmåga och torde på olika ställen vara ganska olika, så att någon säker regel i afseende på folkskolans förmåga i afseende derpå ej kan anfivas. *Minimum* understiger deremot ganska betydligt hvad som fordras i elementarskolans tvenne lägsta klasser. I folkskolan meddelas undervisningen vidare af *en* lärare, i elementarskolan af *tvenne*. I folkskolan undervisas 2, 3, 5 dagar i veckan alltefter aflägsenheten; i elementarskolan 36 timmar i veckan. I folkskolan blir lärjungen vanligen betydligt äldre, innan han lärt sig *minimum*, än hvad gossen är, när han inträder i tredje klassen af elementarläroverket, och *bör* vara, om han skall ega utsigt att innan alltför stor ålder hafva genomgått detsamma. Skola dessa förhållanden i folkskolan kunna ändras, måste man förse densamma med betydligt starkare lärarekrafter. Folkskolan blir då naturligtvis vida dyrare än nu. Visserligen flyttas kostnaden från Staten till kommunerna, men detta minskar dock icke kännbarheten deraf, helst folkskolorna äro mångfaldigt flera i riket än elementarläroverken. Ett ämne blefve dessutom nytt i folkskolan, nemligen det första främmande, lefvande språket i undervisningen, Tyskan. Såvida detta icke skulle komma att försvinna från den plats i undervisningen, det nu eger, blefve det således nödvändigt att för folkskolan anskaffa lärare äfven deruti. Antaget för öfrigt, ehuru det är osannolikt, att qvantiteten af lärdom för dem som lemma folkskolan och dem som utgå från andra klassen af elementarskolan i öfrigt är densamma, så måste likväl under närvarande förhållanden för folkskolans genomgående åtgå mycket mera tid än för genomgåendet af elementarläroverkets tvenne första klasser. Förslaget förutsätter således en fullständig omorganisation af folkskolan sådan den nu är. Då det ändamål, som af motionären egentligen åsyftas, är besparing, men detta syfte, efter hvad jag tror mig hafva visat, icke på detta sätt kan vinnas, så yrkar jag afslag å motionen.

Herr Siljeström: Jag instämmer med motionären deruti, att jag anser det såväl för besparing af lärarekrafter som af andra skäl ganska nyttigt, om den föreslagna reformen kunde genomföras, men innan detta kan ske, måste undervisningsplanen för läroverken först omarbetas. Jag har väckt en motion i detta syfte. Intilldess denna omarbetning försiggått, tror jag således icke att man kan annat än instämma i Utskottets Utlåtande.

Herr Bergman: Stats-Utskottet grundar sitt Utlåtande derpå, att folkskolan ännu icke nått den utveckling, att den kan ersätta de tvenne lägsta klasserna i elementarläroverken. När folkskolan en gång hunnit så långt, skola elementarläroverkens lärare säkert sjelfve vara angelägne om att få dessa klasser fränskiljda. För närvarande skulle det vara svårt, ja, på de flesta ställen omöjligt att i folkskolan åstadkomma den undervisning, som nu meddelas i de ifrågavarande klasserna. Jag vill dermed icke hafva sagt något hårdt om folkskolan. Tvärtom, det finnes folk-

skolor, så gynnade i följd af en nitisk styrelse, en upplyst omgifvande befolkning och skicklige lärare, att den föreslagna reformen der visst kunde genomföras, men i allmänhet är det icke så. Jag påminner om de svåra omständigheter folkskolorna hafva att bekämpa, i första rummet befolkningens ojämnhet i vårt stora, glest befolkade land. Jag vill erinra den värde motionären sjelf om, huru det stod till i Östergötland år 1863. I nämnda län var detta år antalet barn i skolåldern 17,000. Af dessa besökte 7,000 skolorna. Barn som i kunskaper hunnit öfver minimum voro blott 1,000. 11,300 kunde vid konfirmationsåldern icke redogöra för minimibeloppet af kunskaper. Detta är icke folkskolans fel. Orsakerna äro den stundom alltför långa vägen till skolan, det svåra väglaget vissa årstider, slutligen nödvändigheten för många att redan tidigt i barndomen gifva sig ut för att förtjena sitt bröd. Oaktadt de vackra framsteg folkskolan gjort, anser jag den derföre ännu icke vara i stånd att uppfylla de fordringar man har på de läroverksklasser, den skulle ersätta. Men när den tiden kommit, skall jag vara den förste att instämna i den nu föreslagna åtgärden.

Herr Jonas Andersson: Jag inser visserligen att under nuvarande förhållanden icke något annat resultat kunnat åstadkommas, än det hvar till Utskottet kommit, men jag kan dock icke annat än fästa uppmärksamheten på det slöseri med lärarekrafter som för närvarande eger rum. Hvilket inflytande den alltmer stigande upplysningen har på utvecklingen af elementarläroverken synes af de motioner, som vid hvarje riksdag förekommit om inrättande af nya och utvidgande af redan bestående läroverk, men hvilka motioner måst lemnas utan afseende i följd af den brist på lärarekrafter som existerar. Denna brist förorsakas till en betydlig del af den orimligheten, att man för undervisningen i elementarläroverkens tvenne lägsta klasser måste använda filosofie magistrar. Man säger visserligen att folkskolorna icke för närvarande förmå att meddela den undervisning, som här är i fråga, men i min ort skulle det emellertid ganska väl kunna ske. Jag har fyra pojkar, som alla nu gå i elementarskolan. Är det en sanning att folkskolan i somliga orter ännu icke skulle kunna uppfylla fordringarne af den obetydliga lärokursen i elementarläroverkens tvenne lägsta klasser, så hemställer jag, om icke hvar och en, som vill låta sina barn ingå i elementarskolan, skulle kunna sjelf ställa om dermed, att hans barn enskildt erhöi den undervisning, som erfordras för inträde i den nuvarande tredje klassen af elementarläroverken. På detta sätt skulle de tvenne lägsta klasserna kunna indragas, och den nuvarande bristen på lärare något minskas. Ty förrän vi skaffa tillräckligt antal lärarekrafter, blifva ändock alla reformförslag i dessa angelägenheter en ropandes röst i öknen.

Herr Meijerberg: Oaktadt ropen på proposition anser jag mig skyldig att i en fråga, som angår ett af landets vigtigaste intressen, yttra några ord. Jag skall dock söka att fatta mig kort.

En hård dom har blifvit uttalad öfver folkskolan, såväl af enskilde talare under denna debatt som äfven i Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, då der bland annat yttras, att "folkskolan i allmänhet ännu icke

torde hafva nått den utveckling, att det af motionären väckta förslag skulle kunna genomföras. Jag medgifver visserligen, att folkskolan står på en lägre ståndpunkt, än man kunde hafva rätt att vänta, och sjelf är jag måhända den, som skarpast bedömt detta förhållande. Men, mine Herrar, så lågt står dock icke folkskolan, — då man ser de ringa fordringar, som göras på lärjungarne i första och andra klasserna af elementarläroverket, att icke folkskolan kan meddela lika fullständig undervisning med undantag af Tyska språket. Jag erkänner visserligen, att folkskolor finnas på landet, der knappt nog en enda lärjunge uppnått det kunskapsmått, som vinnes i elementarläroverkets båda lägsta klasser, men de äro få. I de flesta saknas dock icke lärjungar, som hunnit en grad af bildning, som är vida högre.

Frågan är nu den: Kan folkskolan motsvara detta anspråk? Kan folkskolans lärare åstadkomma en sådan undervisning? och jag vågar tryggt lemna det svaret, att detta i allmänhet är förhållandet. Om i folkskolan barn finnas, som icke hinna detta mått af kunskaper, bevisar detta icke, att det ej *kan* ske. Om barnen skickas till folkskolan för att inhemta det vetande, som bibringas i första och andra klasserna af elementarläroverket, är det klart, att de der förblifva, till dess detta mål vunnits. Således läser det befinnas, att det yttrande, som en talare midt emot mig nyss fälde i motsatt syftning, icke håller streck. Erfarenheten visar ock, att i ekonomiskt hänseende det måste vara den största miss-hushållning med Statens medel att bekosta dubbla läroverk för ett ändamål, som folkskolan ensam förmår uppfylla. Jag kan icke på siffran uppgifva, hvad ett dylikt öfverflöd kostar Staten, men en talare har i detta hänseende framlagt en beräkning, som jag anser vara långt ifrån öfverdrifven. I Stockholm finnas till exempel fyra treklassiga läroverk, för hvilka kostnaden uppgår till omkring 20,000 R:dr. Ett är besökt af blott 8 lärjungar och kostar Staten 5,000 R:dr om året eller mera än 600 R:dr för hvarje lärjunge. Jag känner väl, att på många ställen i landet förhållandena äro egnade att utöfva ett fördelaktigare inflytande på läroverken, men jag vet ock, att sådana finnas, der antalet icke är större.

I förbigående vill jag nämna, att, hvad Stockholms tvåklassiga läroverk beträffar, Ecklesiastik-ministern fäst sin uppmärksamhet vid detta missförhållande och vidtagit åtgärder till dess afhjelpande. Emellertid tror jag icke, att jag misstager mig, om jag antager, att genom denna anordning Staten i allt fall ännu onöligtvis gifver ut 2 till 300,000 R:dr. Men det är icke nog med den finansiela förlust, som på detta sätt drabbar Staten. En indragning af de båda lägsta klasserna skulle, efter min öfvertygelse, såväl för elementarläroverket vara en vinst, som äfven lända folkskolan till fromma.

Elementarläroverket skulle hafva gagn af att befrias från lärjungar, som blott för en kort tid begagna dess undervisning. För fyra eller fem år tillbaka uppgjorde jag en beräkning, huru många barn som tillhörde första och andra klasserna af elementarläroverket, stadnade för att genomgå det i sin helhet, och jag fann, att de knappt uppgingo till halfva antalet. Möjligtvis kan förhållandet vara annorlunda på andra ställen, och måhända har det numera förändrats till ett bättre, äfven i det

fall min kalkyl afsåg. Men det faktum kvarstår dock, att rätt många gossar ingå vid elementarläroverket endast för att inhemta den nödtorft af kunskaper, som dess tvenne lägsta klasser kunna meddela, och sedan afbryta undervisningen för att egna sig åt praktiska yrken. Gagnet för elementarläroverken af den ifrågasatta åtgärden är härigenom uppenbart.

Vidkommande åter folkskolan skulle äfven den beredas stor fördel af förändringen. Folkskolan skulle derigenom tillskyndas den högsta uppmuntran, som från Statens sida kunde komma den till del; dess lärare skulle uppmuntras och styrelsen för folkskolan lifvas till fortsatt och ökad omsorg om dess utbildning. Förändringen skulle med ett ord kraftigt bidra till att höja och att bättre kontrollera folkskolan. Och hvad beträffar den omständigheten, att i elementarläroverkets båda högsta klasser lärjungar ingå, hvilka icke skulle komma att besöka folkskolan, anser jag, för min del, att i de fall, då någon förmögnare man icke vill sända sina söner till det offentliga läroverket, derföre att det kallades och vore en folkskola, det må blifva hans ensak att bekosta deras undervisning, till dess de kunna vinna inträde vid elementarläroverket. Jag gillar alltså fullkomligt syftningen af motionärens förslag; men då jag anser, att frågan bör allvarligt diskuteras och ett beslut i en så vigtig sak icke fattas för hastigt, vill jag icke nu påyrka dess godkännande, men jag hoppas, att frågan skall åter uppstå med större allvar vid en kommande riksdag.

Herr C. A. Larsson: Jag tror för min del, att denna fråga har en sådan vigt, att det icke kan vara skäl att affärda den så hastigt, som vissa ledamöter tyckas önska. Sälunda har här blifvit taladt om folkskolans förment låga ståndpunkt; om nödvändigheten att förse den med större och bättre lärarekrafter i händelse af bifall till mitt förslag; och om de ökade kostnader, som derigenom skulle komma att drabba kommunerna. Men allt detta är tomma skrämokott för att förhindra reformens genomförande. Vill man tala om sparsamhet å detta rum, må man komma ihåg, att här är just det fält, der sparsamheten är på sin plats.

Man tyckes tro — åtminstone har en talare visat sig hysa den föreställningen — att allmogens barn skulle företrädesvis söka elementarläroverket, men detta är icke förhållandet. Huru mången bland massan af folket är det väl, som har råd och lust att sända barnen dit. Man säger visserligen att de *måste* skickas till elementarläroverket; att de *icke kunna* besöka folkskolan, emedan de bo på så långt afstånd derifrån. Är det då närmare till elementarläroverket? I städerna kan det visst vara så; och der är i allt fall afståndet mera likgiltigt: det gäller blott en gata eller par. På landet är förhållandet annorlunda. Folkskolor hafva vi rundt omkring oss, och vi önska att ega våra barn i vår närhet för att i hemmet kunna leda deras första uppfostran, under det de gå i folkskolan, heldre än att sända dem till en aflägsen stad att passera elementarläroverket och nödgas der lemna dem nära nog vind för väg eller åtminstone utan fullt betryggande visshet, att de erhålla den ömma tillsyn och vård, som de behöfva i en ålder, då deras sinne är öppet för alla intryck, dåliga som goda. Utom denna våda vore det bortkastade penningar för föräldrarna att låta barnen genomgå de båda nedersta klasserna af ele-

mentarläroverket, der — säge hvad man vill — icke så mycket kunskaper spridas som i folkskolan.

Om icke tiden *nu* är inne att taga bladet från munnen, vet jag icke, när den skall komma, men väl förstår jag att skolkarlarne hafva en annan åsigt. Vill man icke bespara en, enligt mitt omdöme, onödig utgift för Staten, blir det åtminstone icke *mitt* fel. Men icke är det värdt att komma fram med den förespeglingen, att folkskolan skulle blifva för "dyrbar", för att dermed motverka en åtgärd, som, jag är derom lifligt öfvertygad, utgår från en sund och riktig uppfattning af folkskolans betydelse.

Jag vidhåller fördenskull mitt yrkande om återremiss, på det att frågan icke må afklippas, innan Folkskole-Utskottets Betänkande hinner inkomma, der, efter hvad jag tror mig veta, en förtjenstfull reservation förekommer.

Herrar *Åke Andersson* och *Peter Andersson* instämde med Herr Carl Anders Larsson.

Herr Leffler: I motsats till den föregående talaren anhåller jag för min del om bifall till Utskottets här gjorda framställning. Jag är nemligen fullt och fast öfvertygad, att folkskolan i allmänhet icke befinner sig i sådant skick, att det vore rådligt nu bestämma, att lärjunge, som genomgått folkskolan, skulle ega att ingå i tredje klassen af elementarläroverket. Jag saknar icke all erfarenhet i detta hänseende, ty årligen komma gossar från folkskolan och anmäla sig till inträde i det läroverk, hvars styresman jag har den äran vara. Jag har visserligen funnit, att många af gossarne varit väl underbyggde, men också att de icke befunnit sig i den vanliga skolåldern. De hafva icke varit 9 år utan 13 à 14 år, och de hafva genomgått folkskolan i sin helhet.

Man har sagt, att Tyska språket blifvit insatt i första klassen, för att derigenom hindra det nödiga sambandet mellan folkskolan och elementarläroverket. Jag bestrider detta på det allvarligaste.

Tyska språket insattes i första klassen, emedan det för hela språkbildningen är af stor vikt, att icke modersmålet behandlas ensamt och fristående, utan att vid dess sida finnes ett främmande språk, genom hvars läsning de grammatikaliska begreppen blifva utredda och grammatikans terminologi inöfvad.

Men då nu folkskolans elever, som söka inträde vid elementarläroverket, derigenom att de icke läst Tyska, egentligen äro oberättigade att intagas i högre klass än den första, har man dock, i fall de i öfriga ämnen äro dertill kvalificerade, upptagit dem i andra klassen, der de fått kvarstadna, till dess de inhemtat tillräcklig kännedom om detta språk för att kunna följa undervisningen i tredje klassen; och detta har vanligen gått ganska raskt, emedan dessa ynglingar redan uppnått en så mogen ålder, att de kunna på ett år hinna fatt dem, som vid betydligt späddare ålder genomgått första klassen och nu läsa Tyska på andra året.

Min ärade granne till höger har särskildt fästat Kammarens uppmärksamhet på ett läroverk här i hufvudstaden, som icke skulle hafva mera än 8 lärjungar och kosta Staten årligen 5,000 R.dr.

Det kan icke vara min afsigt att förneka sanningen af sjelfva faktum; men då den aktade ledamoten behagat åberopa det såsom stöd för en mening, som jag för tillfället icke kan dela, ber jag få upplysa honom — så vida han icke vet det förut — huru detta mindre lämpliga förhållande uppkommit. Orsaken är, att denna skola från början varit ett kombineradt läroverk. Öfre klassen tillhörde, till följd af undervisningsplanen, elementarläroverket. Den nedre klassen tillhörde folkskolan. För någon tid sedan fann man nödvändigt att åtskilja dessa på sådant sätt sammanförda bildningslinier. Man gjorde den nedre klassen till en fristående folkskola och förflyttade de gossar, som då funnos i denna klass och hvilka utgjorde 60—70, till den egentliga folkskolan. Följden blef, att den öfre klassen kom att erhålla blott 8 lärjungar.

Hvad i öfrigt beträffar de tvåklassiga läroverken i Stockholm, tillåter jag mig erinra, att de så till vida äro ställda under indragning, att, då en tjänst vid dem blir ledig, ingen lärare tillsättes på ordinarie stat, ty meningen är, att endast fullständiga och femklassiga läroverk skola finnas i hufvudstaden. I den mån lärarne afgå, kommer således det missförhållande, som nu må ega rum, att upplöra.

Samma värde talare har ock meddelat en uppgift, enligt hvilken 50 procent af lärjungarne i elementarläroverken skulle afgå från undervisningen redan i andra klassen. Jag vågar förneka riktigheten af denna uppgift, och jag kunde framlägga siffror, som visa ett helt annat resultat. Jag har nemligen varit i tillfälle att se en tabell öfver de lärjungar, som från elementarläroverken i hela riket afgått under läsåret 1865—1866, och jag tror att jag icke misstager mig, då jag uppgifver, att från andra klassen endast 9 procent af alla lärjungarne eller 9 af 100 lemnat läroverket. Min egen erfarenhet är ock, att det minsta antalet lärjungar afgå från andra klassen. Deremot eger från den fjerde en ganska betydlig afgang rum.

Jag slutar med hvad jag började, att för närvarande förorda antagandet af Utskottets förslag.

Herr Magnell: Ingen skulle lifligare än jag önska, att det förslag, motionären afgifvit, kunde låta sig verkställas, men min erfarenhet säger mig annat, än hvad dels motionären, dels Herr Meijerberg under öfverläggningen sökt framhålla. Äfven jag har emottagit lärjungar från de folkskolor, som finnas rundt omkring elementarläroverket i den stad, jag har den äran här representera, och folkskolor derjemte, hvaraf åtskilliga äro högt uppburna och berömda. Men jag har nästan alltid funnit, att de ynglingar, som kommit från folkskolan vid en ålder af 9—10 år, merendels varit omogne och underlägsne, ehuru de enligt ordalydelsen i medförda betyg läst ganska mycket af den kurs, som för folkskolan är förskrifven och skulle kunna fullt ut hvad som inhemtas i första och andra klasserna af elementarläroverken, med undantag af Tyskan. Äfven de, som fullständigt genomgått folkskolan, hafva, ehuru de läst betydligt, likväl läst detta på ett sådant sätt, att de rakt icke kunnat godkännas eller sättas högre än i andra klassen. Synnerligen i Svenska språket, som i folkskolan studeras, hafva de befunnits underlägsne; och detta kommer sig sannolikt dels deraf, att undervisningen ofta ledes af lärare, som icke

hafva verklig insigt i saken, och dels samt förnämligast af det förhållandet, att lärjungarne icke få jemte modersmålet läsa något främmande språk, hvarmed de kunna anställa jernförelse.

Jag huser fördenskill den öfvertygelsen, hvarom jag säkerligen icke är ensam, att folkskolan icke ännu innehar det stadium af utveckling, som fordras för att Herr C. A. Larssons motion skall kunna med fördel godkännas.

Här har blifvit taladt om ett läroverk, som endast skulle hafva åtta lärjungar. Men jag vill i afseende härpå blott anmärka, att, om orsaken till denna alltför inskränkta verksamhet ligger hos lärarne, man bör tillhålla dem att göra sin skyldighet. Är felet åter att söka i sjelfva ortförhållandet eller i organisationen af dessa läroverk, böra de indragas.

Jag anhåller om proposition å bifall till Utskottets förslag.

Herr Svensén: För min del kan jag icke biträda Utskottets åsigt i detta fall. I strid dermed är jag öfvertygad, att de båda lägsta klasserna i elementarläroverket äro obehöfliga, och att de så mycket heldre böra ofördröjligen indragas, som dessförinnan man icke kan hoppas, att folkskolan skall komma att intaga den plats inom undervisningens område, som tvefvelsutan bör tillkomma den. Ty, mine Herrar, dessa klasser äro i sanning ingenting annat än en folkskola; och det förekommer mig verkligen förunderligt, att man icke vill medgifva, att läsningen af Tyska språket framflyttas till tredje klassen, om icke något annat ligger i vägen för den af motionären åsyftade nyttiga reformens genomförande, då det väl på allvar icke kan förnekas, att folkskolan i öfriga ämnen bör kunna meddela lika god och fullständig undervisning som de båda nedersta klasserna vid elementarläroverket. Emellertid anser jag det icke vara lämpligt att återremittera Betänkandet i denna del, utan hemställer jag, om icke Kammaren ville låta dervid bero.

Herr Jonas Andersson: Jag anser ämnet vara af sådan vikt, att den tid, som derpå användes, icke är onyttigt förspild; och jag anhåller därför att få tillägga några ord.

Man har framhållit det låga procentantal af lärjungar, som från andra klassen lemnar läroverket. Jag medgifver, att detta kan vara förhållandet, men orsaken härtill torde ock vara närmast att söka i den otillfredsställande beskaffenheten af den undervisning, som der meddelas. Hvad jag bestämdt känner är, att i den stad, i hvars närhet jag har mitt hem och der ett treklassigt läroverk finnes, största delen af de ynglingar, som utgå ur andra klassen, inträda i allmänna lifvet med otillräckliga kunskaper. Kännedomen härom har vållat, att föräldrarna föredragit att låta sina barn genomgå läroverket i sin helhet för att sålunda bereda dem ett högre mått af kunskap.

Den, som har någon liten erfarenhet i detta hänseende, vet dock, att äfven i den tredje eller högsta klassen lärjungarne endast få, om jag så får uttrycka mig, läppja på litet af hvarje, och att det kunskapsmått de der inhenta, är utan synnerligt större gagn och nytta för det praktiska lifvet. Detta missförhållande uppkommer deraf, att man icke kan få femklassiga läroverk, då man, på sätt nu sker, onödigtvis bortlösar medel

och uppoftirar lärarekrafter på de två lägsta klasserna af elementarläroverket, hvilka saklöst kunde och borde indragas. En reform af undervisningsväsendet i sådan rigtning är af stor betydighet så väl för folkskolan som för elementarläroverket och, säge hvad man vill, gifver dock erfarenheten och sunda förnuftet vid hand, att den måste ske förr eller sednare. För egen del är jag derom lifligt öfvertygad. Jag har under tvenne föregående riksdagar sjelf varit motionär i ämnet och derigenom haft särskildt intresse att göra mig med frågan förtrogen. Måhända vore en återremiss lämplig, och jag vill derföre icke motsätta mig detta yrkande.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Herr Talmannen framställt proposition på bifall till Utskottets hemställan och denna proposition blifvit med blandade ja och nej besvarad, begärdes votering; med anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 15 punkten af dess Utlåtande N:o 40,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är nämnda punkt till Utskottet återförvisad.

Voteringen, i vanlig ordning anställd, utföll med 62 ja emot 49 nej; i följd hvaraf Kammaren bifallit förevarande hemställan.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 för att åter sammanträda

Kl. 6 e. m.

§ 7.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 40, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens åttonde hufvudtitel. Vid denna föredragning, som, i Herr Talmannens frånvaro, skedde under ledning af Herr vice Talmannen, förekom i ordningen:

16 punkten.

Herr Kinmanson: Det var vid 1862—1863 årens riksdag, som en aktad man, hvilken då var ledamot af Borgare-Ståndet och nu har sin plats inom denna Kammare, framställde motion om inrättande af en högre bildningsanstalt i hufvudstaden. Detta förslag väckte lifligt deltagande. Man fann, att hvad som kan göras för hufvudstadens höjande i sedligt och intellektuelt hänseende är en nationel angelägenhet. Och så anvisades ett årligt anslag af 10,000 R:dr, för att, enligt Kongl. Maj:ts disposition, användas till bekostande i hufvudstaden af offentliga vetenskapliga föredrag i sådana ämnen, som företrädesvis tillhöra allmän bildning. Dessa föreläsningar hafva sedermera fortgått till allmän bättnad; och vid innevarande riksdag har Kongl. Maj:t begärt, att det förut beviljade extra anslaget, 10,000 R:dr, måtte blifva å ordinarie stat uppfördt, i det att åt den hittills endast provisoriska anstalten gafs den bestämda formen af en akademi för statsvetenskaperna och hafdeforskningen. Stats-Utskottet har

afstyrkt bifall till denna nådiga framställning, under anförande att den föreslagna anordningen af ifrågavarande akademi icke syntes lemna nog betryggande garantier för utvecklandet af en fullt lifaktig och gagnande verksamhet. Men om derföre en bildningsanstalt, så organiserad som den förenämnda, icke torde vinna Riksdagens bifall, så kunna och böra likväl de med anslaget afsedda föreläsningar framdeles komma till stadga under en annan och ändamålsenligare form, utan någon rubbning i föreläsningarnes fortgång och utan afbrott i det allmänna gagn de åstadkomma. Jag har i detta hänseende fäst mig vid en reservation, som bifogats Utskottets Utlåtande, och hvori hemställes, att emellertid det äldre anslaget må som extra anslag äfven för år 1868 fortfarande utgå.

Då nu de omförmälda föreläsningarne visat sig fullt motsvara hvad dermed åsyftats; och då frågan är, icke att bevilja nytt anslag, utan endast att låta ett äldre anslag fortfara under ännu ett år, intilldess att en bestämdare plan för detsammans användande kan uppgöras; anhåller jag att Kammaren ville bifalla den i den åberopade reservationen gjorda framställning, med den deråt uti Första Kammaren gifna lydelse, och att sålunda Andra Kammaren måtte för sin del besluta, att ett belopp af 10,000 R:dr äfven för år 1868 skall uppföras på extra stat, för att, under hittills gällande förbehåll att Stockholms stad bekostar ändamålsenlig lokal samt dess belysning, användas till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen.

Herr Leffler: Om jag trodde, att det nu begärda anslaget till inrättande i hufvudstaden af en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen endast afsåge att bereda Stockholm en förmån, så skulle jag icke med min röst bevilja detsamma, men jag är öfvertygad, att en sådan institution kan blifva för hela landet högst nyttig och gagnelig, så vidt man icke vill förneka, att den bildningston, som i hufvudstaden är råddande, har inflytande på hela vårt land.

De föreläsningar, som under sistlidet år i hufvudstaden hållits, hafva varit flitigt besökta. Jag har sjelf afhört dem och kan intyga, att de varit till stort gagn för åhörarne.

Man har emot dessa föreläsningar anmärkt, att de bevistas hufvudsakligen af kvinnor. Enligt min tanke är en sådan anmärkning icke ett argument *mot* utan till förmån för dessa offentliga föredrag. Blir nemligen kvinnan rätt bildad, så inverkar denna hennes förädling så väl på mannen som på det uppväxande slägtet. Inom åtskilliga delar af landet har också exemplet af offentliga föredrag i hufvudstaden vunnit efterföljd. Jag tror derjemte, att äfven denna Kammares ledamöter under innevarande riksdag hatt, och skulle under kommande kunna få både nytta och nöje af sådana föreläsningar, hvilka derigenom visa sig vara gagneliga, icke ensidigt för Stockholm.

Lika med Herr Kinnanson yrkar jag emellertid endast bifall till Herr Wallenbergs reservation med den af saume talare föreslagna ändring.

Herr Carl Ifvarsson: Då ingen yrkat bifall till den Kongl. Propositionen, så vill jag vid densamma icke uppehålla mig, utan egentligen yttra mig om formen.

Kongl. Maj:t har äskat anslag för inrättande i hufvudstaden af en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen att på ordinarie stat uppföras, då reservanten deremot föreslagit, att ett anslag måtte för år 1868 uppföras på extra stat för att användas "till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag, företrädesvis i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen." Dessa olika förslag äro, enligt min tanke, skiljda saker. Reservationen innefattar en ny motion i ämnet, hvilken nu icke kan mot grundlagens föreskrift väckas, emedan tiden dertill är förliden. Den kan ej heller vara föremål för öfverläggning eller proposition från Herr Talmannens sida. Om man skulle beträda den banan att, sedan fråga blifvit väckt om anslag till ett ändamål, man derföre finge bevilja medel till ett annat, så hemställer jag, hvar man skulle sluta. Om man t. ex. i fråga om anslag till universiteten anvisade medel till folkskolorna, eller i fråga om anslag till elementarläroverken beviljade medel till jordbruket, så tror jag, att villervallan skulle blifva ganska stor. På dessa skäl bestrider jag, att reservationen upptages till öfverläggning och proposition samt yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Friherre Liljencrantz: Hvad först den formfråga beträffar, som nyss blifvit vidrörd, så vill jag fästa uppmärksamheten derå, att 63 § Riksdagsordningen innehåller: "När fråga, hvaröfver Utskott sig utlåtit, till afgörande förekommer, eger Kammarerna att antingen genast, med bifall till Utlåtandet eller utan afseende å hvad Utskottet föreslagit, fatta sitt beslut." För öfrigt är det icke så stor skiljaktighet mellan den Kongl. Propositionen och Herr Wallenbergs reservation. De äro endast olika i afseende på sättet, huru ifrågavarande föreläsningar skola anordnas. Anslagsbeloppet är detsamma och målet för båda framställningarne är äfven detsamma. Således är det blott i formen skiljaktigheter. Kongl. Maj:t har nemligen äskat ett anslag till inrättande i hufvudstaden af en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskning, då reservanten begärt, att ett lika anslag skulle till Kongl. Maj:ts disposition ställas, för att användas till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen. Häraf synes, att skiljaktigheten icke är stor. Angående sjelfva saken är jag af samma tanke som de två talare från Stockholm, hvilka yttrat sig. Att de föreläsningar, som förut hållits, varit gagneliga, bevisas bäst deraf, att allmänheten med intresse afhört och omfått dem.

Jag tillåter mig att göra en ny reflexion. Man har ofta klagat öfver ofullständig bildning hos våra embetsmän, och jag hemställer, huruvida det icke vore önskvärdt, att Statens tjenstemän hade tillfälle att få utvidga sina kunskaper. Jag har ur denna synpunkt, och ej såsom representant för den kommun, inom hvars murar föreläsningarne hållas, betraktat saken och yrkar derföre bifall till Herr Wallenbergs reservation.

I anledning af Herr Ifvarssons yttrande förklarade Herr vice Talmannen, att, då någon väsendtlig skiljaktighet mellan den framställning, som blifvit gjord i Kongl. Maj:ts Proposition, och det förslag, som innehölls i Herr Wallenbergs reservation, enligt Herr vice Talmannens uppfattning icke förefunnes, enär sistnämnda förslag, ehuru med upptagande

af några inskränkande bestämmelser, afsåg enahanda anslag som det af Kongl. Maj:t äskade, Herr vice Talmannen funne sig oförhindrad, då så påyrkades, att framställa proposition på bifall jemväl till Herr Wallenbergs förslag.

Öfverläggningen fortsattes af

Herr Östman: Att vi lefva uti ett tidevarf, då Svenska Folket med värme omfattat vetenskaperna, tror jag, att man kan bevisa derigenom, att betydliga summor blifvit till akademier och läroverk anvisade. Jag vill visst icke bestrida, att hufvudstaden har behof af den föreslagna akademien, men anser, att tiden för anslags beviljande dertill icke blifvit riktigt väl vald. Försigtigheten bjuder stor sparsamhet, och jag tror, att man bör se tiden an, då penningar finnas att tillgå, innan man beviljar ett anslag, sådant som det nu begärda. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Lemchen: Jag begärde egentligen ordet för att bemöta en talares anmärkning derom, att Herr Wallenbergs reservation icke skulle kunna af Herr vice Talmannen till proposition framställas. Herr vice Talmannen har sedermera förklarad sig vara dertill oförhindrad, och jag anser mig således icke behöfva länge uppehålla mig med denna formfråga. Det må dock tillåtas mig nämna, hurusom jag anser det vara alldeles klart, att den Kongl. Propositionen och nämnda reservation icke strida mot hvarandra, enär den förra åsyftar ett anslag för undervisning i statsvetenskaperna och häfdeforskningen samt den sednare jemväl tillstyrker anslag för att användas till bekostande af föreläsningar i samma vetenskaper.

Beträffande sjelfva saken vill jag först erinra, att, sedan Rikets Ständer vid 1862—63 årens riksdag beviljat anslag till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag, tillhörande allmän bildning, och sådana föredrag derefter blifvit hållna under åren 1864 och 1865, så hade Kongl. Maj:t i nådig Proposition vid nästpåföljande riksdag begärt fortfarande anslag till samma ändamål. De motiver, som i statsråds-protokollet finnas anförda för denna begäran, synas mig vara af stor vikt. Jag anser mig därför böra uppläsa dem. De äro af följande lydelse: "De vetenskapliga föreläsningar i ämnen, tillhörande allmän bildning, till hvilkas hållande i hufvudstaden medel vid sistlidne riksdag anvisades, hafva af allmänheten blifvit omfattade med en begärlighet, som på en gång röjt både denna allmänhets behof af bildande upplysning och dess håg att sådan sig tillegna. Oaktadt de svårigheter, som enligt sakens natur måste vara förenade med uppgiften att finna föreläsare, som för ett tillfälligt uppdrag vilja underkasta sig mödan att utarbета föredrag i vetenskapliga ämnen, hafva dessa föredrag både varit i sig sjelfva af stort värde och blifvit talrikt besökta. Vid sådant förhållande lärar upphörandet af det för beredande af sådana bildningstillfällen afsedda anslag icke böra ifrågakomma." Nu har Kongl. Maj:t vid innevarande riksdag föreslagit, att det anslag af statsmedel, som under de sistförflutna åren varit afsedt för offentliga föreläsningar i hufvudstaden, i stället måtte användas till inrättande i Stockholm af en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen. Skälen härför äro i bilagan till den Kongl. Propositionen anförda. De

äro, enligt min tanke, fullt giltiga. Jag skulle därför önskat bifall till den Kongl. Propositionen; men då detta icke numera lärer kunna vinnas, vill jag endast biträda Herr Wallenbergs reservation; och jag kan icke förmoda eller föreställa mig, att den nya Nationalrepresentationen skall visa mindre nit och intresse för spridande af bildning och upplysning än Rikets Ständer. Det är således med godt hopp om framgång jag yrkar, att Kammaren må bevilja de i Herr Wallenbergs reservation omnämnda 10,000 R:dr, emot vilkor att Stockholms stad bekostar lokal för ifrågavarande vetenskapliga föredrag.

Herr Carl Ifvarsson: Jag får naturligtvis böja mig för majoriteten, om den anser mig hafva orätt, men bibehåller dock min mening. En talare har yttrat, att Kammaren kan fatta beslut i en fråga, oberoende af Utskottets förslag. Detta är mycket riktigt, men Kammaren skall i beslutet stadna inom ämnet för öfverläggningen. Deraf min uppfattning. Kammaren kan således i denna fråga bifalla antingen den Kongl. Propositionen eller Utskottets hemställan, men icke reservationen.

Beträffande sjelfva saken så förmodar jag, att man kunde i Stockholm såsom i Göteborg föreskrifva entréavgifter för bevisandet af offentliga föreläsningar, så att kostnaderna för deras hållande derigenom betäcktes. Professorerne böra, enligt min tanke, icke resa från akademierna, för att såsom förr i hufvudstaden skaffa sig extra inkomster.

Hafva vi flera penningar, än de Utskottet föreslagit till upplysningens befrämjande, så hafva vi ett ganska vidsträckt fält för oss, för att kunna afsätta dem. Jag menar på folkundervisningens område, der jag tror de ifrågavarande 10,000 Riksdalerna skulle göra tiodubbelt gagn.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Siljeström: Frågan om behofvet af offentliga föreläsningars hållande i hufvudstaden bör väl icke vara underkastad olika meningar, då ostridigt är, att alla bildningens vänner erkänt nyttan och gagnet af desamma.

Föregående riksdagar hafva också beviljat anslag till detta vackra ändamål.

Det vore ganska sorgligt, om man nu helt plötsligt borttog det förut beviljade anslaget, innan ett riktigt ordnande af dessa föreläsningar skett, och en ordnad högre bildningsanstalt hunnit att i hufvudstaden uppspira. Jag tror det vara särdeles angeläget, att man, i likhet med hvad Rikets Ständer på sednare tiden gjort, anvisar ett åskadt belopp af 10,000 R:dr, för att fortfarande hålla de offentliga föreläsningarne vid lif, och hemställer därför, att Herr Wallenbergs reservation måtte af Kammaren bifallas. Jag beklagar endast, att reservanten inskränkt sig till begäran om anslag till offentliga föreläsningars hållande i blott de ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen. Jag hade önskat, att föreläsningarne skulle fått en större omfattning.

Herr Friherre Alströmer: Hvad först formfrågan beträffar, får jag för min del förklara, att Herr Wallenbergs reservation står i så nära sammanhang med den Kongl. Propositionen, att några betänkligheter för

bifall till reservationen i afseende å formen icke gerna böra förefinnas. Stats-Utskottet har ofta tillstyrkt förslag, som blifvit genom Utskottet framställda i enahanda syfte som Herr Wallenbergs reservation, och då för öfrigt Herr vice Talmannen förklarar sig oförhindrad att framställa proposition å reservationen, tror jag, att man skall erkänna, att något hinder för formens skull ej möter att bifalla densamma. Jag ber att få fästa uppmärksamhet derå, att ifrågakvarande anslag utgör den enda uppoffring, Staten gör för kvinnans bildning.

Visserligen har man anslagit medel till seminarium för bildande af lärarinnor, men i öfrigt har man icke från Statens sida vidtagit någon åtgärd för kvinnors bildning. En talare har sagt, att de hittills hållna föreläsningarne i hufvudstaden hufvudsakligen bevistas af kvinnor, och detta gläder mig. Det vore också en stor orättvisa, om man nu beröfvade kvinnan det tillfälle att inhemta bildning, vid hvilket hon i 3 å 4 år nu blifvit vand.

Herr *Siljeström* har anmärkt, att reservationen är något inskränkt, då den hufvudsakligen äsyftar anslag till offentliga föreläsningars hållande i statsvetenskaperna och häfdeforskningen. Men jag tror, att man kan med skäl påstå, att reservationen lemnar något rum äfven för andra ämnen, såsom naturvetenskaperna. — Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Hörnfeldt: Jag har egentligen begärt ordet för att påpeka skilnaden mellan den Kongl. Propositionen och reservationen. Stats-Utskottets Utlåtande likasom bilagan 7 till statsråds-protokollet utvisar, att Kongl. Maj:t begärt, för inrättande i hufvudstaden af *en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen*, ett belopp af 10,000 R:dr, att å ordinarie stat uppföras, då reservationen går derpå ut, att Riksdagen skall bevilja ett extra anslag till föranstaltande i hufvudstaden af *vetenskapliga föredrag*. Herr Carl Ivarsson har för öfrigt närmare utvecklat skilnaden, och då jag blifvit af honom förekommen, anser jag mig blott böra tillkännagifva, att, då ingen af representanterne för Stockholm väckt motion derom, att ifrågasatta anslaget bör användas till betäckande af kostnader för vetenskapliga föredrags hållande i hufvudstaden, jag tror, att Kammarerna icke kan annat än antingen bifalla den Kongl. Propositionen eller Utskottets hemställan.

Herr Grafström: Jag har egentligen begärt ordet för att besvara Herr Carl Ivarsson. Atskillige talare hafva väl ganska tydligt och klart visat, att den Kongl. Propositionen och reservationen verkligen stå i ett nära sammanhang, och för att ytterligare visa detta, ber jag att få uppläsa några rader ur statsråds-protokollet, der det heter: "Om det anslag af statsmedel, som under de sistförflutna åren varit afsedt för offentliga föreläsningar i hufvudstaden, i stället användes för den nu föreslagna inrättning, så skulle, jemte det mest framstående af de med ofvanberörda anslag äsyftade ändamål, tillika, utan ny eller förökad kostnad för Staten, en varaktig bättnad vinnas för vetenskapen och den högre bildningen." Häraf synes ju tydligt, att Kongl. Maj:t vill använda den förr anvisade summan till en akademi, som skall fortsätta de föreläsningar, som förut hållits i hufvudstaden. Lika med Herr Kinmanson anser jag, att det vore

mycket sorgligt, om man ej bifölle Herr Wallenbergs reservation, som icke skiljer sig från den Kongl. Propositionen i annat hänseende, än att reservanten vill hafva anslag till föredrag i statsvetenskaperna och häfdeforskning, då Kongl. Maj:t äskar anslag till en akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen. På grund häraf ber jag att få yrka bifall till det af Herr Siljeström framställda förslag.

Herr Widell: Några talare hafva låtit förstå, att tiderna äro så dåliga, att vi ej nu hafva råd att bränna så många ljus som förr eller anslå medel till denna upplysning i hufvudstaden, hvarom gamla Representationen drog försorg. Jag tror för min del, att vi ej äro så fattiga, att vi måste släcka bildningens ljus. Andra talare hafva menat att formen för närvarande hindrade ljusstöpnigen; men lyckligtvis har Herr vice Talmannen medgifvit formen vara så plastisk, att man därför icke behöver "stadna i stöpet".

Jag tror, att det är med den intellektuella upplysningen i hufvudstaden som med gaslysningen. Den är icke blott till för Stockholmsboarne utan äfven för många andra såsom resande och, hvarför icke, riksdagsmän; ty ingen lärer väl kunna bestrida, att äfven de kunna behöfva upplysas och huggas af dessa offentliga föreläsningar. Jag vill icke vara med om att släcka några bildningens ljus och röstar därför för bifall till Herr Wallenbergs reservation.

Herr de Maré: Sedan Herr vice Talmannen förklarat sig oförhindrad att framställa proposition å bifall till Herr Wallenbergs reservation, har jag derom ingenting annat att säga, än att jag för min del är af samma tanke som herr Carl Ifvarsson, eller att den Kongl. Propositionen skiljer sig i väsendtliga delar från nämnda reservation. Jag anser emellertid, att den Kongl. Propositionen bör afslås, på sätt Utskottet äfven hemställt, emedan det universitet, som ligger doldt i den Kongl. Propositionen, icke gerna kan sägas uppfylla de anspråk, man på en sådan institution med rätta bör hafva.

På de af föregående talare anförda skäl anser jag, att reservationen ej heller bör bifallas, och jag kan försäkra, att jag det oaktadt är lika varm vän af upplysningen som den siste talaren. Om Riksdagen afslår nu framställda förslag, så finnes det ju en utväg för vederbörande att under en annan vidsträcktare form nästa riksdag framlägga nytt förslag.

Jag yrkar bifall till Utskottets Utlåtande i denna del.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Lika med Stats-Utskottet anser jag, att den Kongl. Propositionen bör afslås, emedan vi hafva mer än tillräckligt med akademier i hufvudstaden. Herr Wallenbergs reservation kan jag ej heller bifalla, emedan den äsyftar något helt annat än den Kongl. Propositionen, och ehuru Herr vice Talmannen förklarat sig oförhindrad att framställa proposition å reservationen, anhåller jag att vote-ring måtte i fråga om rigtigheten deraf anställas.

Beträffande offentliga föreläsningars hållande i hufvudstaden vill jag upplysa, att det vid 1862 års riksdag lyckades inom gamla Representationen

nen att genom votering i det förstärkta Stats-Utskottet anskaffa anslag till sådana föreläsningar. Sedan fick man äfven vid sista riksdagen anslag; men den nya Representationen bör väl icke gifva en handpenning på denna sak, som visserligen kan vara nyttig men icke nödig. Många exempel finnas derpå, att små anslag lemnats i början till en sak, men att dessa vuxit riksdag från riksdag. Så med Slöjdskolan, och vi skulle nog få erfara detsamma, om anslag vidare gifvas till offentliga föreläsningars hållande i hufvudstaden.

En talare har förväxlat de materiela och intellektuella ljusen. Här är endast fråga om de sednare, och jag vill hemställa, om icke Stockholm är ganska rikt utrustadt med institutioner och professioner af allehanda slag. Många lärde män finnas i hufvudstaden, hvilka mycket väl kunde och utan tvivel gerna åtog sig att hålla föreläsningar, derest kommunen bestod lokal och hvarje åhörare erlade en billig entréafgift.

Pretentionerna på Statens medel stiga oupphörligt, och man måste väl tänka på, hvar medlen till allt skola tagas. Så snart förevarande fråga behandlats inom Stats-Utskottet, har jag alltid höjt min röst mot densamma på den grund, att man icke annorledes än genom Statens försorg vill anordna föreläsningar i ämnen, tillhörande allmän bildning. Man bör kunna i Stockholm likasom i åtskilliga delar af landsorten åstadkomma föreläsningar mot en billig inträdesafgift. Jag bestrider allt afseende å reservationen och yrkar votering i den frågan, huruvida Herr Talmannen må framställa densamma till proposition.

Herr Ocklind: Vid genomläsningen af statsråds-protokollet rörande ifrågavarande ärende har jag kommit till en övertygelse, alldeles motsatt den, som synes ligga till grund för Stats-Utskottets Betänkande, och jag hade derföre helst velat yrka bifall till den nådiga Propositionen i denna punkt, men då ett sådant yrkande, efter hvad jag finner, har föga utsigt att vinna framgång, inskränker jag mig till att anhålla om bifall till Herr Wallenbergs reservation. Nyttan af dessa föreläsningar i hufvudstaden har, såvidt jag hört, icke kunnat jäfvas af någon bland de talare, som icke velat bevilja det ifrågasatta anslaget. Beträffande åter den anmärkningen, att de företrädesvis varit besökta af fruntimmer, så synes mig densamma snarare tala för än emot saken. Jag tillåter mig härvid att erinra om ett yttrande af en bland Frankrikes yppersta skriftställare: "Vill man dana store män, bör man först undervisa qvinnan om betydelsen af sannt manlig storhet."

Herr Hæggström: Då man talar om statsråds-protokollet, ber jag få nämna, att enligt detta protokoll de för den ifrågavarande akademien begärda 10,000 R:dr skulle så fördelas, att en sekreterare erhöle 4,000 R:dr, 1,500 R:dr anslogs till hyra af lokal och 1,500 R:dr till bibliotek och expenser samt slutligen 3,000 R:dr till personer, som skulle hafva i uppdrag att hålla föreläsningar. Således skulle endast ungefär 30 procent af hela summan användas i och för föreläsningarne. Nu vill jag visserligen icke bestrida, att sådana föreläsningar kunde vara hufvudstaden till ganska stor nytta, men å andra sidan fruktar jag, att, om en särskild

akademi komme till stånd, det blefve alltför mycket reglementerande, så att nyttan blefve högst betydligt reducerad. Mycket har här blifvit yttradt både för och emot Stats-Utskottets förslag, men jag, för min del, instämmer med dem, som yrkat bifall till detsamma, öfvertygad som jag är, att dessa medel kunna på ett vida mera gagnande sätt användas till landets fördel å annat håll.

Jag anhåller derföre om bifall till den föredragna punkten.

Herr Jan Andersson: På de skäl, hvilka Herr Carl Ifvarsson i sitt första yttrande anført, anser jag Herr Wallenbergs reservation icke kunna komma under pröfning. Hvad åter angår Kongl. Maj:ts Proposition synas tankarne icke vara delade derom att den bör afslås, och torde det derföre vara bäst att, i likhet med Första Kammaren, bifalla Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Hierta: Denna fråga är redan så utredd, att jag icke skulle hafva begärt ordet, om jag icke ansett nödigt att till besvarande upptaga en anmärkning, som blifvit gjord af en föregående talare derom, att orsaken, hvarföre Stats-Utskottet icke kunnat tillstyrka det begärda anslaget användande till föreläsningar i hufvudstaden, vore den, att ingen af Stockholms riksdagsmän väckt motion derom. Ja, man måste erkänna, att en glömska här vid lag blifvit begången, och denna är så mycket beklagligare, som man kunnat hoppas, att, i händelse en sådan motion blifvit väckt, den icke skulle hafva rönt motstånd inom Representationen, eftersom en af de talare, hvilka yttrat sig mot bifall till Herr Wallenbergs reservation, dock medgifvit, att dessa föreläsningar äro af ofantligt stor nytta. Men om en glömska blifvit begången, ser jag ej, hvarföre det icke kunde vara skäl för Representationen att godtgöra densamma. Jag vill emellertid söka förklara anledningen till denna glömska, hvilken härrörde deraf, att, då Regeringen hade begärt ett anslag till samma belopp, som förut blifvit användt till föreläsningar, man till en början blott fäste sig vid sjelfva siffran och förbisåg, att Regeringen med anslaget afsåg ett annat ändamål. Inom Utskottet har jag äfven tillhört majoriteten, och detta af den orsak, att jag ansåg Stats-Utskottet vara mera bundet af formerna och i detta fall endast böra utlåta sig om den Kongl. Propositionen. Men helt annorhunda förhåller det sig med Kammaren. För den finnes intet hinder att bifalla Herr Wallenbergs reservation, ty det var ju något ganska vanligt under den gamla Representationen, att, när Regeringen hade begärt ett anslag, Riksdagen vid anslaget beviljande föreskref andra vilkor, än Regeringen föreslagit; och dertill måste Representationen väl anses fullt befogad, såvida icke de vilkor den bestämmer ligga helt och hållet utom kretsen af det syftemål Regeringen haft.

En talare har yttrat, att föreläsningar kunde hållas af ledamöterna i de uti hufvudstaden befintliga akademier. Dermed skulle väl åsyftas Vetenskaps-akademien, som är den enda, vid hvilken finnas aflönade professorer, men de fleste af akademiens ledamöter äro dock icke att anse såsom lärare, utan akademien är en förening af vetenskapsmän, hvilka verka för vetenskapernas utveckling och förkofran, men icke för att genom några föredrag bland allmänheten sprida någon vetenskaplig kunskap. Det är

blott för vetenskapens högsta resultat och de sednast gjorda iakttagelserna på det vetenskapliga området, som Vetenskaps-akademien vid sina månadssammankomster och årligen vid högtidsdagarne lemnar redogörelse. Hvad åter angår de öfriga akademierna, så, om jag undantager Musikaliska akademien och den i dagligt tal så kallade Målare-akademien, hvilka verka för det speciela ändamål, som antydes genom deras benämning, hafva de andra icke några professorer utan ledamöter, hvilka frivilligt verka för den uppgift, akademien har sig föresatt, Vitterhets-akademien för spridning af historiska skrifter och åstadkommande samt ordnande af antiqvariska samlingar, och Svenska akademien för utgifvande af prisämnen och bedömande af täflingsskrifter etc. Men att hålla sådana föreläsningar, hvarom här är fråga, tillhör icke dessa akademier och vore för deras egentliga verksamhet alldeles främmande.

Det har äfven blifvit yttradt, att det går an i Stockholm, lika väl som i Göteborg, att ävägabringa föreläsningar mot betalning. Ja, alltid går det an att hålla föreläsningar såväl som representationer mot betalning, och det är en sak, som icke behöfver blifva föremål för riksdagsöfverläggningar; men de bland Kammarens ledamöter, hvilka tilläfventyrs haft tillfälle att bevista de på grund af statsanslag föranstaltade föreläsningarne i hufvudstaden, torde kunna bevittna en sak, som, i min tanke, bör betraktas såsom ett af de viktigaste skälen för anslags beviljande i och för detta ändamål, nemligen att man å dessa föreläsningar finner en stor del af auditoriet utgöras af personer, tillhörande den mindre bemedlade samhällsklassen och deribland ungdom, som säkerligen icke skulle haft råd att betala sin inträdesbiljett, isynnerhet då man besinnar, att föreläsningarne alltid utgöra en serie och betalningarne således skulle för hela serien uppgå till en liten summa.

Hvad angår lokalen för dessa föreläsningar och den nödiga belysningen, så skulle, enligt Herr Wallenbergs reservation, Stockholms stad i detta hänseende ikläda sig samma förbindelse som hittills.

Jag anhåller derföre vördsammast få lägga Kammarens Herrar ledamöter på hjertat, att de icke af den glömska, som förelupit, i det att någon särskild motion icke blifvit väckt, må se sig förhindrade att vid detta tillfälle utöfva en generositet, hvilken säkerligen icke kommer att i landet framkalla något klander, utan tvärtom allmänt gillas.

Jag yrkar således bifall till Herr Wallenbergs reservation.

Herr Dahm: Då man klagat öfver lättsinne, öfverflöd och lyx såsom allmänt rådande och kanske icke utan skäl tillskrifver hufvudstaden en väsendtlig del deri, torde det icke vara ur vägen att på något sätt motarbete detta genom att söka framkalla hos hufvudstadens befolkning ett annat intresse än det, som blott söker sin tillfredsställelse i flärdens och lyxens, jag vill säga, uselhet. Det är i sanning besynnerligt, att man håller på en så liten summa som den nu ifrågavarande, när det gäller att befrämja en så vigtig angelägenhet. Stockholm är icke i detta hänseende uti samma ställning, som hvarje annan stad i riket. Man säger visserligen: hvarföre skall hela landet betala för att bereda Stockholm en sådan läroanstalt, som nu är i fråga? Men man besinnar icke, att Stockholm är landets centralpunkt och blifver derigenom en hård såväl för det

goda som för det onda. Är det icke då skäl att med de medel, som stå till buds, motarbeta den fiänd, hvilken på detta ställe så mäktigt griper omkring sig, och söka gifva det allmänna intresset en högre och ädlare lyftning, hvaraf sedermera landets öfriga delar i sinom tid skulle erfara ett välgörande inflytande. Ty från hufvudstaden såsom en centralpunkt utgå liksom radier till alla delar af landet, och om man tror på det ondas spridning, hvartöre icke äfven tro på det godas?

Jag kan för öfrigt icke inse, att Kongl. Maj:ts Proposition och Herr Wallenbergs reservation skulle åsyfta några olika ändamål. *Formen* är olika, men *anden* är densamma; och liksom Representationen ofta förut, när den beviljat anslag, föreskrifvit andra vilkor rörande deras användande, än Regeringen föreslagit, kan det väl icke heller nu vara orätt eller stridande mot grundlagen att antaga Herr Wallenbergs reservation. Jag yrkar således bifall dertill, med förkastande såväl af den Kongl. Propositionen, som af Stats-Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Medin: Jag hade icke ämnat att förlänga denna diskussion utan tänkte instämma med Herr Carl Ifvarsson, men några talare, som sedermera haft ordet, hafva gifvit mig anledning att yttra några ord.

Om Stockholm verkligen eger behof af en sådan läroanstalt, som nu blifvit afsedd, hvilket jag icke vill bestrida, tror jag dock, att Stockholmarne äro alltför högsinta för att vilja anlita hela landet för att betala kostnaden för dess åvägabringande. Tänk, om alla våra småstäder skulle göra anspråk på Statens mellankomst för att erhålla dylika föreläsningar, hvarom nu är fråga. En sådan begäran skulle aldrig vinna afseende, utan de finge nog sjelfva bekosta dem, om de ville hafva några; och så får väl ock Stockholm göra. Enligt min åsigt har Stats-Utskottet derföre uti sitt Betänkande kommit till ett alldeles riktigt resultat.

Jag kan deremot icke instämma uti Herr vice Talmannens uppfattning, då han anser sig oförhindrad att framställa proposition på Herr Wallenbergs reservation. Jag har icke kunnat läsa mig till någon likhet emellan den Kongl. Propositionen och denna reservation, hvilken derföre måste betraktas såsom en ny motion; men den är, såsom sådan betraktad, icke i behörig ordning väckt och kan derföre ej heller nu af Kammaren behandlas. På dessa skäl begär jag votering derom, huruvida proposition kan framställas rörande denna reservation.

Hvad slutligen angår det ifrågavarande beloppet, 10,000 R:dr, så har man sagt, att detta är en småsak, men vi böra komma ihåg det gamla ordspråket: "många bäckar små göra en stor å". Man bör derföre icke handskas så vårdslöst med dessa småsummer. Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Witt: Då flere talare här hafva yttrat sig om formen och en talare gått så långt, att han yrkat särskild votering derom, huruvida proposition på det af Herr Wallenberg gjorda amandement kan grundlagsenligt framställas, vill jag nämna, att äfven jag anser det vara af stor vikt, att grundlagen till alla dess delar hålles i helgd, men att jag just derföre finner Herr Wallenberg berättigad att få sin reservation af Kammaren pröfvad. Till stöd derför vill jag hänvisa till 55 § Riksdagsord-

ningen, der det heter: "motion i ämne, som tillhör ständigt Utskotts behandling, må af riksdagsman i den Kammare, han tillhör, göras inom tio dagar från riksdags öppnande. Sedermera må sådan fråga, med undantag af grundlagsförslag, icke kunna af riksdagsman väckas, utan såvida den af redan inom någondera Kammaren fattadt beslut eller upptaget ärende eller annan under riksdagen inträffad händelse omedelbarligen föranledes". Nu är Herr Wallenbergs reservation omedelbarligen föranledd af ett inom Stats-Utskottet upptaget ärende. Det enda, man kunde här anmärka mot formen, om man ville drifva grundlagen till dess yttersta konsekvenser eller rättare petitesser, vore, att Herr Wallenberg bort, sedan Stats-Utskottet fattat sitt beslut, uti den Kammare han tillhör väcka särskild motion i ämnet, men detta kan väl icke komma i fråga, då han afgifvit sin reservation samtidigt med Utskottets Betänkande och man således kan pröfva båda i det sammanhang, de med hvarandra ega.

De Herrar, som finna formela hinder möta för pröfning af Herr Wallenbergs reservation, måtte icke hafva läst hvarken den Kongl. Propositionen eller Stats-Utskottets Betänkande eller reservationen. I statsrådsprotokollet sidan 22 heter det nemligen: "Om det anslag af statsmedel, som under de sistförflutna åren varit afsedt för offentliga föreläsningar i hufvudstaden, i stället användes för den nu föreslagna inrättning, så skulle, jemte det mest framstående af de med ofvanberörda anslag äsyftade ändamål, tillika, utan ny eller förökad kostnad för Staten, en varaktig båt-nad vinnas för vetenskapen och den högre bildningen." Kongl. Maj:t föreslår således, att det förut till föreläsningar i hufvudstaden utgående anslag skulle i stället användas till inrättande af en akademi, men Herr Wallenberg anser, att anslaget bör bibehållas för samma ändamål som hittills. Ej kan då reservationen vara något nytt ärende. Regeringen säger: tag och använd dessa medel till ett nytt ändamål; Representationen svarar: nej, vi vilja icke använda dem dertill, utan på samma sätt som hittills. Detta svar måste väl vara fullt grundlagsenligt.

Herr Carl Ifvarsson: Till en början vill jag bemöta tillvitelsen, att jag ej skulle hafva tagit reda på statsråds-protokollet öfver detta ärende. Jag har tvärtom genomläst detsamma ganska noga, men ber få erinra, att anslaget till föreläsningar i hufvudstaden icke är uppfördt på ordinarie stat och att, då Kongl. Maj:t ej vidare begärt detta anslag, det endast finnes omnämndt i motiveringen till den gjorda framställningen om en akademi. Kongl. Maj:t vill nemligen icke, att anslaget till föreläsningar skall fortfara, utan önskar få enahanda anslag användt för ett helt annat ändamål än det ursprungliga. Hvad nu angår Herr Wallenbergs reservation, kan jag vid närmare eftersinnande icke ens tillmäta den egenskapen att vara en ny motion, ty motion får icke af riksdagsman väckas inom Utskott, utan skall framställas inom den Kammare, han tillhör. En talare har visserligen sagt, att ofta förut Stats-Utskottet föreslagit lika betydliga afvikelser som denna, när det gällt att bestämma vilkor för af Regeringen begärda anslag, och att så skett medgifver jag gerna; men åtminstone då Propositionen angående Statsverkets tillstånd och behof i vissa fall öfverlemnas direkte till Stats-Utskottet, har detta Utskott i följd deraf fått sig tillerkänd en viss motionsrätt, men om icke majoriteten inom Utskottet

utöfvar denna rätt, torde sådant icke tillkomma minoriteten eller en enskild Utskotts-ledamot.

Man har sagt, att dessa föreläsningar skulle utöfva ett välgörande inflytande på den qvinliga bildningen, men då statsvetenskaperna och häfdeforskningen skulle utgöra det hufvudsakliga föremålet för denna institutions verksamhet, hemställer jag, om dessa vetenskaper företrädesvis kunna lämpa sig för den qvinliga bildningen. Jag vill visst befränja upplysningen, men jag vill icke offra så mycket för den högre upplysningen, att den lägre eller folkbildningen försummas. Der hafva vi nemligen ett vidsträckt fält att arbeta på, och om vi der nedlägga det nu begärda anslaget, skall det säkerligen gagna mer än tiodubbelt mot eljest.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets tillstyrkande.

Herr Friherre Alströmer: Jag vill icke vidare besvara Kammaren med något yttrande i hufvudfrågan; jag har redan sökt, att, såvidt jag förmår, bjuda skäl för mitt yrkande om anslag till föreläsningars hållande i hufvudstaden, och om dessa skäl icke beaktas, kan jag endast beklaga sådant. Men anledningen, hvarföre jag begärt ordet, är den, att jag ansett mig böra protestera mot de tvenne talare, som, efter det Herr vice Talmannen förklarar sig oförhindrad att framställa proposition på Herr Wallenbergs reservation, bestridt rättigheten af en sådan åsigt och äro sinnade att bringa frågan derom till särskild votering. Jag får nemligen erinra derom, att, i händelse jag läst grundlagen rätt, det endast är i det fall, att Talmannen *vägrar* göra proposition på en framställning, som Kammaren kan begära votering om, huruvida en dylik propositionsvägran bör godkännas eller icke; men om Talmannen förklarar sig vilja framställa proposition på en sak, har Kammaren endast att besvara propositionen och får alldeles icke anställa votering om befogenheten af Talmannens åtgärd.

Herr Kinmanson: Sedan jag yttrade mig, hafva åtskillige talare gjort anmärkningar mot det formela i behandlingen af förevarande ärende och ansett den ifrågakomma reservationen icke kunna grundlagsenligen till pröfning upptagas. I likhet med den siste talaren måste jag dock anse en sådan uppfattning oriktig. Till föreläsningars hållande i hufvudstaden har hittills utgått ett extra statsanslag; och nu har Kongl. Maj:t uti sin Proposition funnit, att detta anslag borde uppföras på ordinarie stat och en viss form tillika gifvas åt dessa föreläsningar genom inrättande af en särskild institution för deras bestridande. Den föreslagna formen bedömes emellertid icke såsom fullt lämplig; och hvad är då enklare och rättigare än att Riksdagen beslutar, det anslaget må fortfarande utgå på samma sätt som förut, eller å extra stat, för att användas till samma ändamål som hittills, under afvaktan på en annan framställning i afseende å medlens uppförande å ordinarie statsregleringen? Så har nyss förut förfarits vid behandlingen af sjetta hufvudtiteln, då det äfven var fråga om en bildningsanstalt, för hvilken Kongl. Maj:t begärt det extra anslagets utbytande mot ett ordinarie jemte det att en viss organisation föreslogs. Riksdagen godkände icke den föreslagna organisationen, men anvisade åter anslaget på extra stat. Det nu inträffade fallet innebär icke någonting

annat, ty om Kammaren ej vill bifalla, att åt de föreläsningar inom hufvudstaden, hvilka hittills hållits på grund af extra statsanslag, gifves den mera bestämda form, Kongl. Maj:t äskat, är det klart, att Kammaren emellertid är oförhindrad att låta det extra anslaget fortfara med enahanda användning som hittills.

Hvad angår sjelfva saken, har man anfört, att Statsverket icke skulle ega någon förpligtelse att bidra till den nya bildningsanstalten inom Stockholm. Må man då härvid icke förbise exemplet från våra grannländer och deras hufvudstäder. I Christiania, Köpenhamn och Helsingfors finnas universitet, som besörja offentliga föreläsningar. Något längre bort, i Berlin, Paris och London, äro upprättade antingen universitet eller särskilda anstalter för åstadkommande af föreläsningar i vetenskapliga ämnen eller ock båda delarne. Detta allt är ingalunda något tillfällighetens verk. Det har deremot ansetts nödvändigt att i landets hufvudstad förlägga dylika bildningsanstalter, i ändamål att medelst fria föreläsningar bidra till spridande af vetenskaplig odling å den ort, som i flera hänseenden måste vara medelpunkten för landets rörelse, på samma gång som vetenskapen skulle der vinna fördelen af en mångsidigare beröring med det praktiska lifvet. Den förra Riksförsamlingen åsyftade att åt vårt lands hufvudstad gifva en sådan, hittills saknad bildningsanstalt; och den nya, folkvalda Riksförsamling, som nu sammanträdt, kan väl ej vilja förstöra utan bringa till blomning det bildningens rika utsäde, som blifvit till dess vård öfverlemnadt.

Herr Blanche: Såsom riksdagsman har jag någon gång funnit, att vårt land är det enda som betraktar sin hufvudstad med stjuvfmoderligt öga. I andra länders riksförsamlingar kunna partierna stå fiendtligt emot hvarandra och så fiendtligt, att våra s. k. partistrider i förhållande till deras endast borde anses som kärleksgnabb, och himlen vete om de i sjelfva verket äro annat. Men så ofta det gällt deras hufvudstäder, har fiendtligheten upphört och alla varit beredde till uppoffringar för dessa städer, som utgöra deras stolthet. Jag är ingen beundrare af stora städer, de äro onaturliga inrättningar, och då jorden skapades så rymlig och stor, så kunde väl icke afsigten vara att människor till hundratusental skulle bo sammanpackade på vissa trakter. Men vi hafva fått dem, historien om deras tillkomst känna vi, och när man icke kunde blifva af med dem, måste man göra dem drägliga och med konsten söka ersätta hvad som felades af naturen, en tarflig ersättning. Landsbygdens friska folk behöfver ej afundas oss vårt bleka, petrificerade lif. Småningom blefvo dessa städer förvaringsorter för hvad landet hade viktigt och dyrbart; de blefvo slutligen ländernas egentliga nationalmuséer. Men med all denna yttre prakt skulle de hafva blifvit mensklighetens kloaker, om man ej då och då i dem inledt friskare flöden, och friskare än bildningens finnas ej. På Europas fastland var man angelägen om att i sina hufvudstäder anlägga universitet, och det är en olycka för Stockholm att ett sådant der icke finns. Så går vår hufvudstad niste om den förädling, som skulle uppkomma, derest i dess sköte finnes en talrik ungdom, som uteslutande egenade sig åt studier, tankens idrotter, och som, kommande från olika delar af landet, kunde medföra något af sina hembygders fromma tro och renare seder. Detta allt saknar Stockholm. Visserligen har det akademier

för vetenskap och vitterhet, dock mest till fromma för vetenskapsmän och vitterhetsidkare; men något för förnäma för att blifva demokratiska, tränga de ej med sin verksamhet ned i de djupare samhällslagren. Deremot har det visat sig, att de föreläsningar, som under sednare år hållits i hufvudstaden, varit till verkligt gagn; de hafva dragit till sig många från fåfängan och flärden, samt derjemte många af den samhällsklass, som mest behöfver ledning och ljus. Må ingen tro, att de föreläsningar i häfdeforskning och statsvetenskap, hvarom nu är fråga, endast skulle komma Stockholm till godo. Med årliga riksdagar blifva de äfven representanterne till nytta. Alla komma vi väl ej hit som fullflugne statsmän och statsekonomer, och om vi också äro det skadar det väl aldrig att uppriska minnet af de teorier, hvarur det politiska eller praktiska lifvet vuxit och fortfarande växer. Jag yrkar således bifall till Herr Wallenbergs reservation. Mine Herrar! om I ej älsken Er hufvudstad, ställen åtminstone så till att I hafven heder af den och icke behöfven blygas för densamma.

Herr Witt: Jag vill blott tillägga, att jag i afseende på formfrågan fullkomligt instämmer med Herr Friherre Alströmer deruti, att det endast är, när Herr Talmannen *vägrar* proposition på en framställning, som Kammararen eger rätt att votera om befogenheten deraf.

En talare har sagt, att man icke kan väcka motionen inom Stats-Utskottet. Jag är icke obekant med grundlagens föreskrifter om sättet, huru motioner skola väckas, men då man säger och detta är af samma talare medgifvet, att Stats-Utskottet eger motionsrätt, så måtte väl också samma rätt, som tillkommer Utskottet i dess helhet, tillkomma hvarje särskild Utskotts-ledamot, och likaväl som Kammararen kan bifalla hvad Stats-Utskottet har hemställt, kan Kammararen äfven antaga, hvad någon dess ledamot uti afgifven reservation föreslagit. Formfrågan är således fullkomligt klar och hvad sedermera angår hufvudsaken, så har Herr Blanche redan i sitt föredrag framhållit denna på ett så vackert och öfvertygande sätt, att det skulle vara förgäfvos för mig att yttra något vidare derom, hvarföre jag i fråga derom afstår och instämmer med Herr Blanche.

Herr Key: Då diskussionen redan varat ganska länge, hade jag icke tänkt att taga Kammararens tid ytterligare i anspråk, såvida icke den snillrike vältalare, hvilken nyss hade ordet, på Stockholms stads vägnar, direkt vädjat till representanterne från landet, och jag såsom en af dem ansett mig böra yttra några ord till svar. Jag vill dervid förklara, att jag både varit och är en varm vän af ett universitet i hufvudstaden, men af ett fullständigt, ett verkligt, och att jag just dertill icke kan godkänna den, så att säga, lilla surkart till akademi, som nu bjudes i den Kongl. Propositionen. Jag är nemligen alltför djupt genomträngd af öfvertygelsen om den fördel, som hemtas af vevselverkan i stort mellan vetenskapen och det praktiska lifvet. Innan det mjuka sidenet kan omsluta behagen, måste det först spinnas af silkesmasken, och innan denne kan utföra sitt värf, måste mullbärstrådet bära blommor och blad. Det högre vetandets solsken måste först genomtränga materialismens dunstkrets, innan det kan beredas en anblick af den klara, blå lifsluften. En sådan renande inverkan utöfvar ett universitet på en stor stad, och en stor stad med alla dess

mångfaldiga praktiska yrken är det enda ställe med tillräcklig jordmån för vetenskaperna att sprida och utveckla sina rötter. Jag önskar derföre, att äfven vår hufvudstad måtte erhålla ett universitet, och frågan derom tror jag verkligen står, såsom man säger, på dagordningen och är bland dem, hvilka icke kunna falla. Hade det således nu gällt att inrätta ett fullständigt universitet i hufvudstaden, hade jag dertill med glädje lemnat min röst, men såsom frågan för närvarande står, kan jag icke biträda Regeringens förslag.

Då emellertid uti en reservation blifvit föreslaget, att de hittills i hufvudstaden hållna föreläsningarne skulle fortfara, och de för sådant ändamål vår bestämda anslag fortfarande utgå, dock med vilkor att dessa föreläsningar skulle hafva statsvetenskaperna och häfdeforskningen till föremål, får jag, som visserligen helst önskat, att något dylikt vilkor icke förefunnits, utan att dessa föreläsningar fått hållas med samma frihet i afseende på ämnet som hittills, dock, enär sådant icke för formens skull låter sig göra, i brist på ett bättre och ett större, rösta för bifall till Herr Wallenbergs reservation.

Herr Hedlund: Jag anser det egentligen icke fullt formelt att här tala om Herr Wallenbergs reservation, utan här är endast fråga om Kongl. Maj:ts Proposition och Stats-Utskottets hemställan, men då åtskillige talare redan ingått på reservationen, finner jag mig icke förhindrad att äfven derom yttra några ord. Det synes mig, att Stockholm inom sig eger alla elementer för bildande af en fri akademi, hvars åstadkommande sålunda borde vara en ganska lätt sak. Genom några gratifikatione åt professorerne vid Vetenskaps-akademien skulle det väl icke vara omöjligare nu, än för 20 år sedan, att förmå dessa Herrar att hålla offentliga föreläsningar. Likaledes har man utväg att anlita professorerne vid Musikaliska och Fria Konsternas akademi. Vidare finnes här det s. k. Riksarkivet, för hvilken institution det icke kunde vara främmande, att någon af dess mera framstående tjänstemän hölle offentliga föreläsningar i häfdeforskning. Men derom är emellertid icke nu fråga. Nu har Kongl. Maj:t föreslagit inrättande af en särskild akademi för statsvetenskaperna och häfdeforskningen. Förslaget synes emellertid alltför sväfvande, ty väl skulle vid akademien finnas en sekreterare, och akademien skulle likaledes hafva anslag för skrifmaterialier och expenser, men deremot skulle föreläsningarne antagligen icke blifva af stor betydelse, eftersom derför icke synes vara särdeles mycket sörjdt. Utom de resurser jag förut omnämnt, har Stockholm äfven sina många talangfulle litteratörer, hvilka ej torde undandraga sig att, när så begäres, hålla sådana föreläsningar, som i reservationen afses, och man kan väl icke antaga, att Stockholms allmänhet skall finna det mera obilligt att bekosta dessa föreläsningar, än man finner det på den ort jag har äran representera, och hvarest för öfrigt ett vida mindre publikum är att påräkna än i hufvudstaden, de öfriga fördelar för ett vetenskapligt lif, Stockholm har att erbjuda, att förtiga. Men då man finner dessa föreläsningar i hufvudstaden icke böra af statsmedel bekostas, må man icke genast antaga detta härröra af likgiltighet för hufvudstaden.

Hvad slutligen angår den nytta, Kammarens ledamöter skulle hafva genom åhörande af dessa föreläsningar, tror jag, att, för vinnande af ett sådant ändamål, plena icke få vara så täta som nu är förhållandet.

Herr Statsrådet Carlsson: Grundtanken i den nådiga Propositionen rörande denna sak var att föranleda åtgärder för den politiska bildningens befrämjande. I det samhällsskick, som vårt fädernesland eger, måste ett behof för folket alltmera göra sig gällande att lära känna sig sjelft och att utveckla författningens grundsatser, under klart medvetande af deras innehåll och syftning. Deraf behofvet att allt mer bearbeta och sprida kännedomen om de vetenskaper, hvilka hafva en sådan uppgift, på det att dess sanningar må mer och mer genomtränga och befrukta det praktiska lifvet. Men dessa vetenskaper, betraktade såsom ett helt, befinnas för närvarande sakna organ för den verksamhet, som åt dem egnas. En sådan organ skulle de erhålla genom den akademi, hvars stiftande den Kongl. Propositionen afsett.

De vetenskapliga institutioner, som bära namn af akademier, hafva hufvudsakligen det utmärkande drag, att de äro fria föreningar af vetenskapsmän, hvilka meddela åt hvarandra och åt allmänheten vetenskapernas högsta och dess sednast vunna resultat, men deremot icke hafva till uppgift att genom bestämda kurser i vissa af vetenskapens delar sprida dess kännedom bland en bestämd lärjungekrets. Under olika former ega hos oss de flesta vetenskaper en sådan institution, med undantag af de politiska vetenskaperna. För dessa allena saknas en sådan krets, som kan betrygga deras utveckling. De utmärkte män, hvilka hvar för sig arbeta i dessa vetenskapsgrenar, hafva icke det stöd, som gemensamhet i sträfvan den gifver, icke en sådan medelpunkt, till hvilken krafter från alla håll kunna samla sig och som utgör en styrka för vetenskapernas yngre idkare, under det att från densamma tillika bland allmänheten sprides vetenskapens välgörande ljus.

Man har här sagt, att hufvudstaden bör taga vara på de vetenskapliga elementer, som finnas derinom, och detta är en tänkvärd sanning; men skola dessa elementer kunna finna en föreningspunkt och bilda ett helt, så bör, om en lucka förefinnes i deras krets, densamma framför allt fyllas. En sådan lucka finner man just hvad beträffar de nu ifrågavarande vetenskaperna. Må vi i detta fall se oss omkring på förhållandena i andra länder, må vi komma ihåg, att Frankrike eger en särskild akademi för de politiska och moraliska vetenskaperna, hvilken väl i början af detta århundrade dukade under och förlorade sin betydelse för en stark tryckning af enväldsmagten, men sedermera vaknat till nytt lif och utvecklat en betydelsefull verksamhet; må vi erinra oss, att i Belgien finnes en likartad akademi, och slutligen att i Italien man varit angelägen, att så snart man inträdt i ett fritt samhällsskick, upprätta en akademi för de politiska och moraliska vetenskaperna, hvilken säkerligen i icke ringa mån bidragit till den nya samhällsordningens befestande.

Det tyckes, som om man ansett föreläsningarne enligt den Kongl. Propositionen komma att intaga en mera underordnad plats, då man beräknat, att sekreteraren, såsom den ende vid akademien anställda tjänstemannen, skulle ensam hålla dessa föreläsningar; men öfverväger man närmare den

Kongl. Propositionen, så finner man, att de tillgångar den afsett, väl kunna bereda arfvoden åt en äldre och två yngre vetenskapsmän, hvilka skulle hafva till uppgift att bland allmänheten sprida vetenskapens mogna frukter. Exemplet är för öfrigt icke nytt, ty Vetenskaps-akademien har redan sedan äldre tider haft i uppdrag att besörja de s. k. Thamiska föreläsningarne, och just genom denna inrättnings förening med akademien fick hon för första gången en ständigt sekreterare.

Rådfrågar man erfarenheten, skall man utan tvivel finna ett behof i den af mig nu antydda rigtning. Men liksom allt nytt i allmänhet blott genom svårigheter banar sig sin väg, har äfven denna tanke förefallit Utskottet icke nog klar. Skulle emellertid, då hinder synes möta för tankens realiserande i dess ursprungliga gestalt, man heldre föredraga den mera begränsade form, reservanten deråt gifvit, torde så stor släktskap emellan dessa båda förslag förefinnas, att någon betänklighet icke kan möta för reservationens antagande, hvilket ock båda Kamrarnes Talmän förklarar. Man vill då ej det stöd, som gifves genom en krets af vetenskapligt bildade män, men man önskar sjelfva föreläsningarne.

Derföre, om för den Kongl. Propositionen framgång icke kan vinnas, sluter jag mig till dem, som önska framgång åt reservantens förslag.

Herr Hæggsström: Utan att bestrida, det dessa föreläsningar kunna vara ganska nyttiga, vill jag dock, enär man icke kunnat förneka, att det är Stockholm, som företrädesvis har gagn deraf, icke medgifva, att Staten ensam bör bekosta dem, utan anser billigheten fordra, att Stockholm sjelf i någon mån bidrager till att sörja för sina behof i denna del. Af sådan orsak kan jag, såsom jag förut nämnt, icke biträda Herr Wallenbergs reservation, utan yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Hvad angår frågan om den formela behandlingen af Herr Wallenbergs reservation, torde tvisten derom endast vara en strid om påfvens skägg, ty enligt 60 § Riksdagsordningen är ju hvarje Utskotts-ledamot berättigad att afgifva sin reservation mot Utskottets beslut; och då bör han väl också få den af Kammaren pröfvad, hvilket äfven flere gånger skett.

För att emellertid kunna hoppas, att ett verkligt godt och helt förslag om ett universitet i hufvudstaden må framkomma, och på öfriga nu anförda skäl yrkar jag bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad, och propositioner framställdes på bifall först till Utskottets hemställan, dernäst till Herr Kinmansons förslag och slutligen, enligt Herr Friherre Liljencrantz' yrkande, till den hemställan, som innefattades i Herr Wallenbergs vid Utlåtandet fogade reservation. Till alla dessa propositioner svarades med blandade ja och nej, och då derjemte begärdes votering, blef, sedan Herr Friherre Liljencrantz afstått från sitt särskilda yrkande och biträdt det förslag, som framställdes af Herr Kinmanson, omröstningen i vanlig ordning anställd efter följande behörigen justerade och anslagna voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 16 punkten af dess Utlåtande N:o 40,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutat, att ett belopp af 10,000 R:dr skall äfven för år 1868 uppföras på extra stat, för att, under hittills gällande förbehåll att Stockholms stad bekostar ändamålsenlig lokal samt dess belysning, användas till föranstaltande i hufvudstaden af vetenskapliga föredrag i ämnen, som tillhöra statsvetenskaperna och häfdeforskningen.

Voteringsseklarne utvisade 94 ja mot 63 nej; och hade Kammaren alltså godkänt Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen lemnade och Herr Talmannen intog talmansstolen samt fortsatte föredragningen med

Punkten 17.

Härvid yttrade

Herr Hollander: Jag har väl ej något att invända i afseende å det resultat, hvartill Utskottet beträffande anslagsfrågan i min motion kommit; men deremot kan jag icke gilla Utskottets sätt att behandla densamma i sin helhet. Motionen vidrör åtskilliga organisationsfrågor jemte förslaget till anvisandet af den personliga skyddsafgiften för folkskolans behof, och beträffande de förstnämnda yttrar Utskottet ingenting vidare, än att det hänvisar till motionen. Jag hemställer dock, huruvida det kan anses öfverensstämmande med Riksdagsordningen att på detta sätt behandla och affärda en motion. Visserligen vill jag icke strängt klandra Stats-Utskottet, derföre att det ej gifvit sig in i någon omständligare pröfning af organisationsfrågan, men jag hade fordrat, att, sedan Utskottet behandlat den del af motionen, som rör anslaget, Utskottet skulle hafva återlemnat den återstående delen af motionen till Kammaren, på det att Kammaren måtte hafva blifvit satt i tillfälle att hänvisa denna del af motionen till det Utskott, som fått sig uppdraget att handlägga frågor om undervisningsverket.

Jag vill i sammanhang härmed tillägga, att, om ock framställningar, gjorda vid denna riksdag i folkskolans intresse, icke varit många eller omfattande, resultatet genom Representationens åtgärd icke heller synas blifva stora. Folkskolefrågan anses dock vara en af Riksdagens viktigaste frågor, och det går derföre icke an att behandla den på ett ytligt och otillfredsställande sätt. Allmänheten, som afvaktar frågans afgörande med spänd uppmärksamhet, väntar sig något helt annat af dem, som äro satta till att icke blott förvalta landets medel, utan ock handhafva dess heligaste intressen. Svenska Folket har också mera behof af allmän bildning än något annat folk i hela Europa, emedan det mer än något annat deltagar i statsförvaltningen och lagstiftningen; och denna delaktighet har ännu mer ökat genom den nya representations-förändringen.

Jag hemställer af nu anförda skäl och anhåller, att Herr Talmannen ville proponera, det Kammaren till sitt Tillfälliga Utskott N:o 1, som fått sig uppdraget att handlägga undervisningsfrågorna, behagade öfverlemba den del af min motion, som Stats-Utskottet undandragit sig att behandla.

Herr Meijerberg: Det förefaller verkligen, såsom om ett oblidt öde skulle hvila öfver alla motioner, som väckts rörande folkskolorna och deras

ändamålsenliga ordnande. Likasom agnar för vinden hafva dessa motioner blifvit spridda till olika Utskott, som behandlat dem mer eller mindre fullständigt; och följden har blifvit, att någon enhet vid behandlingen icke kunnat vinnas. Samma oblida öde har nu drabbat Herr Hollanders motion, hvars innehåll Stats-Utskottet ej ens funnit nödigt att taga del utaf och granska, utan beträffande hvilket Utskottet blott hänvisat till motionen, oakadt denna innehåller ganska viktiga saker. Ehuru jag gerna skulle förena mig i samma yrkande som Herr Hollander nyss framställt, vill jag dock ej blott afstå derifrån, utan jemväl hemställa till den siste talaren, att han måtte afstå från sitt yrkande, på det att icke Riksdagen måtte onödigtvis förlängas genom frågans upptagande och behandlande ånyo. Må han derföre icke förlora modet, utan åter framlägga sitt förslag vid en kommande riksdag, då vi skola hoppas att det röner mera framgång.

Herr Grefve Posse: Motionären har i sitt förslag gjort två särskilda framställningar, nemligen först att återstående delen af personliga skyddsafgiften måtte anslås till folkskolorna, samt vidare och för den händelse den första framställningen vunne bifall, att folkundervisningen skulle utvidgas och ordnas efter en af motionären uppgjord plan. Beträffande anslagsfrågan har Stats-Utskottet upplyst Kammararen, att, med anledning af ett förutgående riksdag fattadt beslut, frågan om skyddsafgiftens anslående till folkskolan är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning; och har detta varit anledningen hvarföre Utskottet ansett motionärens sistnämnda förslag icke böra till någon åtgärd föranleda. Ty då Utskottet ansett sig ej kunna tillstyrka något i afseende å det yrkade anslaget, så har det ej heller tilltrött sig kunna tillstyrka något i den föreslagna förändringen i organisationen. Att nu i Riksdagens efte timme remittera motionen till ett särskildt Utskott, som kanske redan slutat alla sina arbeten, anser jag föga praktiskt, och hemställer derföre om bifall till Utskottets förslag.

Herr Liljenmark: Den fråga, som nu är å bane, har utom sin stora allmängiltiga betydelse äfven en särskild vikt för de fleste af denna Kammars ledamöter. Motion har vid denna riksdag blifvit väckt, att församlingarnes pastorer icke skulle vara sjeltskrifne ordförande i skolråden, och det lider icke något tvifvel, att denna motion skall röna framgång, då det har allt skäl för sig att, derest inom en församling en för ordförandeplatsen lämpligare person än pastor finnes att tillgå, denna person ock bör till ordförande utses. Vid öfvervägande häraf och då jag kastar min blick öfver denna lysande samling, som, med ett enda undantag, inom sig räknar landets ypperste män, så ser jag ock i mången här närvarande en blifvande ordförande i sin församlings folkskolestyrelse. Det är just med anledning häraf jag yttrade, att frågan hade en särskild vikt för medlemmarne inom denna högt ärade Kammar.

Då man yrkat, att pastorerne hädanefter icke blifva sjeltskrifne till ordförandeplatsen i skolråden, så framställer sig sjelfmant den föreställningen, att dessa pastorer genom sitt sätt att gå till väga ådragit sig någon allmänhetens missbelåtenhet eller åtminstone icke förstätt att tillvinna sig allmänhetens förtroende och gillande af sina åtgärder. Måhända kan man med fog påstå, att åtskillige pastorer varit ensidige, ja kanske

försumlige i sitt sätt att gå till väga, men om detta erkännes, så må man å andra sidan medgifva, att detta tadel ej bör komma alla till last. Må man blott betrakta folkskolans tillstånd för 25 år sedan och dess tillstånd nu, så lärer icke kunna nekas, att hon under denna tidrymd betydligt gått framåt. Jag frågar Er, mine Herrar, hvems förtjenst är egentligen detta, och viljen I vara sanningsenlige, så skolen I erkänna, att det hufvudsakligast är pastorernes, helst inom många församlingar pastor med allt fog kan säga: "Skolrådet, det är jag".

Under många år har jag fungerat såsom skolrådets ordförande uti de församlingar, hvilkas värd varit mig anförtrodd, och jag tror mig därför ega någon erfarenhet i dessa ämnen. Jag vet till följd deraf, att på många ställen är ännu mycket öfrigt att önska i afseende å lärare, lokal och undervisningsmateriel, med ett ord, der fattas ännu mycket. Och frågan blir naturligtvis, hvarifrån skola penningar till behofvens afhjelpande tagas. Rikets Ständer hafva visserligen beviljat anslag åt de församlingar, hvilka befinna sig i mindre fördelaktigt tillstånd och därför icke kunnat fullgöra sina åligganden med afseende å folkundervisningen. Föga vinnes emellertid genom detta förfaringssätt, som allt för mycket påminner om att sätta nya klutar på gamla kläden, och de flesta församlingar skulle ganska väl kunna undvara de obetydliga tillskott, hvaraf de på detta sätt komma i åtnjutande. Uti min församling uppgå för närvarande de årliga utgifterna för folkundervisningen till inemot 4,000 R:dr, och anslaget af Staten utgör ej mera än 183 R:dr. Kan nu församlingen åstadkomma de 3,817 R:dr, så bör den utan någon synnerlig olägenhet äfven kunna tillsläppa återstoden.

Då jag anser mig med fog kunna taga för afgjort, att denna lysande församling, som inom sig nu räknar så få prester, och der man torde kunna förutsätta, att deras antal ännu ytterligare kommer att inskränkas, inom kort skall räkna ett stort antal ordförande i skolråden bland sina medlemmar, så må det anses ej vara ur vägen, att jag, en prest som här kanske för sista gången uppträder såsom ordförande i ett skolråd, gör några antydningar om lämpligaste sättet att anskaffa medel för att på en gång sätta folkskolan i tillbörligt skick. Jag vet blott ett sätt, som är lämpligt, nemligen att en gång för alla anslå hela personliga skyddsafgiften till folkundervisningens befrämjande och sedan icke vidare ifrågasätta något anslag för detta ändamål. Om hela den personliga skyddsafgiften anslås till folkskolan, så kommer följden deraf att blifva, åtminstone blir den så inom min församling, att Staten bestrider hälften af utgifterna för undervisningen, och mera bör en församling icke gerna af det allmänna pretendera. Om därför Stats-Utskottet kunde finna något medel att fylla de luckor, som i statsbudgeten skulle uppstå genom hela den personliga skyddsafgiftens anvisande för folkskolans behof, så skulle jag lifligt önska, att Riksdagen på nämnda sätt disponerade denna afgift. Ett stort steg vore derigenom uttaget; man sluppe för framtiden ifrån de årliga anslagen, och Regeringen blefve icke öfverhopad af en mängd minutiosa bestyr med utdelningen af de obetydliga anslagssummorna, dervid det ofta är så svårt att iakttaga rättvisa.

Herr Hasselrot har i sin motion föreslagit, att *utöfver* de bidrag, som kunna lemnas till folkskoleväsendets bispringande, hela den personela

skyddsafgiften måtte till kommunerna öfverlemnas för att till folkskolans behof användas, och likaså hafva Rikets sednast församlade Ständer uti deras underdåniga skrifvelse af den 16 Juni sistlidet år anhållit, att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, utan uppoffring å kontrollen öfver folkskolorna, Statens nuvarande bidrag till dem måtte kunna i sin helhet eller till någon del upphöra, derigenom att den återstående delen af skyddsafgiften ansloges till hvarje församling. Att, såsom här blifvit öfverfördt, anslå hela skyddsafgiften för folkskolans behof och dessutom eller derutöfver bibehålla de hittills beviljade anslagen, anser jag vara alldeles öfverflödigt, ty får folkskolan disponera hela skyddsafgiften, så böra dermed ock dess behof kunna fullständigt fyllas.

Jag hemställer af nu anförda skäl, att Kammaren måtte besluta en återremiss af denna punkt, på det att Stats-Utskottet måtte komma i tillfälle att yttra sig, huruvida det med hänseende till Statens öfriga utgifter låter sig göra att anvisa hela skyddsafgiften till folkundervisningens befrämjande, och för att utreda, huru den lucka i Riksstaten skall kunna fyllas, som genom ett sådant anvisande föranledes.

Herr Hollander: Då jag för min del anser, att någon diskussion i sjelfva saken ej nu bör lämpligen ega rum, alldenstund organisationsfrågan, som i motionen afses, ej blifvit i Utskottet vederbörligen utredd, och det möter motstånd, såsom jag märker, att få den hänvisad till det enskilda Utskottet för undervisningsfrågors behandling, så, och i förhoppning om att saken en annan gång skall bättre lyckas, vill jag afstå från mitt yrkande om återremiss.

Herr Otterström: Då vid denna riksdag Stats-Utskottet funnit sig förhindradt att tillstyrka ytterligare anslag för folkundervisningen, ehuru ett sådant ökadat anslag varit ganska behöfligt, så hade jag föreställt mig, att ingen diskussion angående den nu föredragna punkten skulle komma i fråga.

Denna fråga om användande af återstående delen af den personliga skyddsafgiften för folkskolornas behof har varit agiterad ända sedan 1856 års riksdag. Först vid den sistförflutna riksdagen blef jag emellertid i tillfälle att, genom anlitan af folkskoleinspektörernes tryckta berättelse och Kongl. Maj:ts anordningar, till fullo vederlägga den meningen. Ur dessa källor kan tillförlitlig kännedom hemtas om folkskoleväsendets förordnande inom hvarje särskild församling, och derest jag hade dessa handlingar i min hand, så skulle jag kunna säga hvarje här varande medlem, huru det förhåller sig med folkskolan i hans hemort.

En föregående talare har uppgifvit, att den församling han tillhör årligen tillskjuter 4,000 R:dr, och har blott 100 R:dr af statsanslagen. Jag föreställer mig dock, att denna uppgift beror på något misstag, hvilket förefaller ganska troligt, då man besinnar, att i en församling med 8,000 innevånare folkskoleafgiften uppgår till omkring 1,000 R:dr. Jag tager således för alldeles gifvet, att den omnämnda församlingen ej kan tillskjuta en så stor summa som den uppgifna, ty i fall så vore händelsen, skulle Statens bidrag af därför särskildt gifna anslag komma att vida öfverstiga 100 R:dr. Vi befinna oss nemligen i den, enligt min föreställ-

ning, lyckliga ställning, att till de församlingar, som hafva ett för behofvet någorlunda ordnad folkskoleväsende, Staten lemna halfva bidraget till folkskolelärarens aflöning, så att, då denna uppgår till 500 R:dr, hälften deraf utgår af allmänna medel, folkskoleafgiften dervid inberäknad. Till följd deraf är det för ett dylikt skoldistrikt likgiltigt, om folkskoleafgiften utgör 50 R:dr eller 199 R:dr, emedan Staten gifver hälften och distriktet andra hälften i alla fall. Detta kan måhända förefalla som en paradox, men är dock en sanning, som icke kan jäfvas.

Olyckligtvis uppstår dock mycket trassel och obehag, då hvarje församling skall komma i åtnjutande af det statsanslag, hvartill den är berättigad. Detta skulle kunna undvikas genom antagande af mitt förslag, att Staten måtte indraga de anslag, som nu utgå till kommunerna under namn af folkskoleafgift, äfvensom anslagen på ordinarie stat under titlarne till folkskolelärarnes löner samt till folkskoleväsendets förbättring i allmänhet, och att i stället reservationsvis anvisades en summa, som motsvarar hvad Staten nu gifver genom folkskoleafgiften och anslagen sammanlagdt, om man ej vill gå längre. Emellertid har jag icke något emot det slut, hvartill Utskottet kommit, då för närvarande ingen utsigt förefinnes att komma längre, så väl af den anledningen att ytterligare medel nu ej kunna anvisas, som ock emedan man har att afvakta Kongl. Maj:ts beslut i anledning af den skrivelse, som sednaste Riksdagen i ämnet har aflåtit. Det förslag, som i denna skrivelse innehålles, anser jag dock icke vara lyckligt, emedan följderna af dess antagande skulle blifva, att större församlingar, som kanske gjort ganska litet för folkundervisningens befrämjande, skulle erhålla betydligt ökade anslag, då deremot de mindre församlingarne, som uppoffrat ganska mycket för saken, skulle frångå en del af det anslag, hvaraf de nu äro i åtnjutande, utan utsigt att i framtiden erhålla någon tillökning.

Herr Berger: En föregående talare har yrkat, att hela skyddsafgiften skulle anslås till folkskolan, mot vilkor att densamma skulle afstå så väl från de särskilda statsbidrag, som för närvarande till dem utgå, som ock från alla framtida anslag; hvarjemte samma talare yrkat, att Stats-Utskottet borde söka utreda och föreslå det sätt, hvarpå den genom ett sådant arrangement uppkommande bristen i statskassan skulle kunna fyllas.

Med anledning häraf tillåter jag mig få fästa uppmärksamheten på, att de *anslag*, som för närvarande af Staten för folkskoleväsendets befrämjande utbetalas, redan uppgå till ett belopp, som öfverstiger *hela* personliga skyddsafgiften, och att det följaktligen blefve en ganska lätt sak för Stats-Utskottet att, om dessa anslag besparades Statsverket, föreslå huru förlusten af personliga skyddsafgiften skulle ersättas. Jag förstår mig ej heller på hvad en motionär menat med, att den "*återstående andelen*" af *personliga skyddsafgiften* skulle anvisas för folkskolan, emedan för närvarande ingen del alls deraf är för sådant ändamål anslagen. Det måtte ligga en villfarelse härutinnan, som säkerligen härleder sig derifrån, att på 1840-talet hälften af dåvarande skyddsafgiften anslogs till folkskolan, men det dertill sålunda anslagna beloppet erhöi med detsamma namn af

af skolafgift, hvilken ej får sammanblandas med personliga skyddsafgiften. År 1865 uppgick beloppet af skyddsafgiften till cirka 625,000 R:dr efter uppdebitering i räkenskaperna, men efter vederbörliga afkortningar steg denna afgift ej till högre belopp än omkring 536,000 R:dr. För samma år voro under åttonde hufvudtiteln dels på ordinarie, dels på extra stat till folkundervisningen anslagna ej mindre än 545,500 R:dr, således mera än hela skyddsafgiftens belopp. Här af synes, att det icke skulle vara någon uppoffring för Staten att afstå hela skyddsafgiften, derest den derigenom blefve befriad från alla nu utgående anslag för folkskolan. Sådant vore emellertid ej att hoppas, och man kan vara övertygad om, att, om äfven hela skyddsafgiften anvisades för folkskolan, anspråk skulle icke dess mindre väckas på ytterligare bidrag af allmänna medel. Visserligen hade, under en kort period före 1862 års riksdag, hälften af den personliga skyddsafgiften varit för folkskolan anvisad. Så beräknades denna hälft vid 1860 års riksdag till 260,000 R:dr, allt hvad folkskolan då hade af statsmedel. Vid 1862 års riksdag gjorde sig den sunda grundsats gällande, att några vissa inkomster ej borde för vissa utgifter anvisas, utan alla inkomster till statskassan ingå och alla utgifter derifrån bestridas. Till följd här af frantogs folkskolan denna hälft af skyddsafgiften, men i stället uppfördes ett anslag för densamma af ej mindre än 390,000 R:dr, hvilket 1865 ökades till 545,000 R:dr eller detsamma som äfven nu är föreslaget.

Jag tror vid sådant förhållande och då en skrifvelse redan är aflåten till Kongl. Maj:t i afsigt att få frågan utredd, att man icke bör nu vidtaga någon åtgärd i saken, utan bifaller jag för min del Utskottets hemställan.

Herr Liljenmark: Jag måste tillstå, att jag icke rätt uppfattade Herr Otterströms beräkningssätt, hvilket också måhända var orsaken hvarföre det föreföll mig föga tillförlitligt. Jag vill emellertid, med anledning af nämnde talares anförande, upplysa, att i den församling, der jag är hemma, halfva den personliga skyddsafgiften uppgår till 900 R:dr och att derföre, om församlingen tillerkändes hela skyddsafgiften, den skulle komma i åtnjutande af ett belopp af nära 2,000 R:dr, motsvarande omkring halfva den summa, som nu utbetalas för folkundervisning inom församlingen hvarje år.

Herr Anders Jonsson: Ingen kan heldre än jag önska, att hela den personliga skyddsafgiften komme folkundervisningen till godo, men det oaktadt kan jag icke gå in på de af motionärerne föreslagna halfmesurerna, utan anser, att man bör låta saken bero, till dess svar erhålles på Rikets Ständers till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse i ämnet.

Herr Magnus Svensson: Efter det jag begärde ordet, har Herr Otterström egnat frågan en grundlig utredning och dervid anført just hvad jag ämnade säga, hvarföre jag vill inskränka mig att instämma i hans yttrande.

Herr Rundbäck: Den gamla striden, om hela eller endast halfva den personliga skyddsafgiften skulle användas till folkundervisningens befrämjande, synes nu åter hafva upplammat till följd af de vid denna riksdag väckta motioner. Denna fråga erhöi en ganska tillfredsställande lösning vid 1862 års riksdag, då Stats-Utskottet föreslog, att särskilda statsinkomster icke skulle anslås till bestridande af några vissa utgifter, utan att alla intraderna skulle ingå direkte till statskassan, derifrån medel sedermera skulle utanordnas för de särskilda behofvens fyllande. Detta Utskotts förslag, som vann Rikets Ständers bifall och som jag finner godt, har intill nu varit gällande. Sista Riksdagens skrifvelse i ämnet åsyftar dock en rubbning i denna grundsats genom den hemställan, som deri förekommer, att den återstående hälften af skyddsafgiften skulle anslås till folkskolan, och denna derefter skulle reda sig sjelft. Detta är anledningen hvarför jag icke kunnat gilla denna skrifvelses afåtande. Jag hoppas att den dag icke måtte komma, då hela skyddsafgiften anslås till folkskolan och denna derefter lemnas åt sitt öde, utan hyser jag fast heldre den förhoppningen, att nämnda afgift måtte ingå till statskassan, och derifrån sedermera utbetalas hvad för folkskolorna erfordras, likasom för närvarande förfares beträffande elementarläroverken. Staten betalar för det närvarande för hvarje lärjunge vid elementarläroverken ett årligt belopp af omkring 100 R:dr, då deremot kostnaden för hvarje lärjunge i folkskolan icke uppgår till mera än omkring 2½ R:dr för året. Är det på detta sätt likhet i medborgerliga rättigheter åstadkommes, så har jag illa förstått att uppfatta saken. Antalet lärjungar i folkskolorna uppgår för närvarande till omkring 400,000, och de af Staten till folkundervisningen anslagna medel öfverstiga ej 900,000 R:dr. Efter mitt förmenande kan folkskolan icke vara tillräckligt tillgodosedd förr, än anslaget höjes till 2,000,000 R:dr, deraf 400 R:dr anslås till afföning åt hvar och en af de 4,000 skollärare som erfordras, för att det skall blifva en lärare för 100 barn, och återstoden användes till underhåll af folkskolelärare-seminarier och undervisningsmaterielens kompletterande. Då först kan man säga att folkskolan blifvit försatt i en lycklig belägenhet och vara berättigad emotse sin ändamålsenliga utveckling i framtiden. Uppoffringen från Statens sida kommer derigenom icke att belöpa sig till mera än 5 R:dr för hvar och ett af de fattiga barn, som besöka folkskolan, hvilket är ett jmförelsevis ringa belopp mot det Staten utbetalar för de barn, som åtnjuta undervisning i elementarskolorna och vanligen tillhöra mera lyckligt lottade klasser.

Detta är nu min skolplan, hvilken naturligtvis vid denna Riksdag icke kan komma under någon pröfning, men som jag en annan riksdag, om tillfälle erbjuder sig, icke skall underlåta att underställa Representationens bedömande.

Herr Friherre Koskull: Jag har icke för afsigt att med en enda bokstaf förlänga diskussionen i ämnet.

Jag vill endast inlägga min lifliga protest emot en föregående talares yttrande, att Svenska nationen skulle befinna sig på en låg bildningsgrad, jmförelsevis med andra länders innevånare. Jag är af en aldeles motsatt åsigt och är öfvertygad om, att den värde talaren, antingen han sö-

ker sina uppgifter i tillförlitliga statistiska källor eller genom egna undersökningar utomlands gör sig underrättad derom, skall snart nog komma till den erfarenhet, att den Svenska nationen snarare står öfver än under andra nationer i bildning och vetande.

Öfverläggningen var slutad; och punkten bifölls.

Punkterna 18—19.

Biföllos.

Punkten 20.

Herr Jöns Pehrsson: Då jag nu med några ord tager Kammarens dyrbara tid i anspråk, sker det visserligen icke i den förmodan, att Kammaren skall gilla allt hvad jag i motionen föreslagit.

Hvad beträffar mitt förslag om de äldre skollärarnes undervisning i vapenföring och vilkoren, att de yngre skulle vid utexaminerandet visa sig hafva inhemtat nödig färdighet deri, äfvensom vidkommande aflåtandet af till krigsbruk odugliga gevär till folkskolorna, finner jag mig, efter hvad Utskottet upplyst, föranlåten att frånträda mina yrkanden i nämnda hänseenden. Med afseende åter på första punkten i min motion, beträffande hvilken Utskottet anfört att det vore önskvärdt, om en mera utbredd färdighet i vapenföring och militärofningar kunde genom undervisning i folkskolorna bibringas det uppväxande släktet, så får jag vidhålla mitt deri framställda yrkande. Och hoppas jag att det oblidla öde, som vid denna riksdag sväfvat öfver alla motioner rörande folkundervisningen, ej måtte drabba äfven detta förslag.

Jag tillåter mig påminna derom, att i de vackraste segrar, som Sveriges härar vunnit, det alltid varit de ur det egentliga folket framträdande friskarorna, som skurit de friskaste lagrarne, hvarom berättelserna från Engelbrechts, Gustaf Wasas och Magnus Stenbocks hjeltedagar nogsamnt bära vittne. Vid tanken derpå bör man icke underlåta begagna hvarje tillfälle att göra det möjligt för landets ungdom att förvärfva insigt och färdighet i vapnets bruk.

Herr Grefve Posse: Jag inskränker mig till att yrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt tillstyrkt.

Vidare blef icke anfördt; och punkten bifölls.

Punkten 21.

Herr Ridderstad: För min del anser jag, att, om gymnastikundervisningen i riket skall på ett rätt och ändamålsenligt sätt utvecklas, den påkallar en sådan inspektör, som den Herr Hierta i sin motion föreslagit och som kan vaka öfver att undervisningen på lämpligaste sätt handhafves.

Med förundran har jag märkt, att Herr Hierta, som väckt motionen och är ledamot af det Utskott, hvilket haft att behandla densamma, ej reserverat sig emot Utskottets hemställan i förevarande fall. Herr Hierta synes icke heller nu vara närvarande här i Kammaren, hvadan det har allt sken för sig, att han öfvergifvit sina i motionen uttalade åsigtter. Då

så är och Utskottet derjemte afslagit motionen, synes icke något hopp om framgång för densamma finnas. Min afsigt är icke heller att yrka bifall till densamma, men jag vill för framtiden reservera min mening.

I motionen upplyses det, att Gymnastiska centralinstitutet har sig uppdraget inspektion öfver gymnastikundervisningen i riket, men tillika, att under de sednast förflutna åren endast 10 elementarskolor och 2 folkskolor blifvit inspekterade. Dessa uppgifter bestyrka behovet af en genomgripande förändring.

Då nu gymnastikundervisningen är en ganska viktig del af skolundervisningen och då härtill kommer, att den år efter år vinner allt större och större betydelse, så anser jag, att motionen bort af motionären bättre bevakas än som skett.

Herr Per Nilsson från Malmöhus län: Jag vill icke förlänga dessa tråkiga diskussioner, utan afstår och bifaller Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad; och punkten godkändes.

Punkterna 22--25.

Biföllos.

Punkten 26, mom. a).

Bifölles.

Mom. b).

Herr Key: Förhållandet är här, att veterinärinrättningen eger tvenne stora och dyrbara tomter, hvilka ligga nära den blifvande nya strandgatan och för hvilka tomter det är troligt, att man, då denna gata kommer i ordning, kan vid försäljning betinga sig ett högt pris. Rydbergiska tomten är icke heller passande, då den skulle medföra alltför dryga kostnader för planering, om den för ändamålet skulle tillbytas. Deremot och enär de så kallade Tyskbagarbergen snart hunnit genomsprängas, vore det, efter mitt förmenande, icke illa att anlägga veterinärinstitutet straxt derutanför, och hvarigenom det icke blefve särdeles afläget från lifgardets till häst och artilleri-kasernerna, så att hästskoning kunde, likasom förut, lätt försiggå; och då jag förmodar, att den försäljningssumma, som veterinärinrättningens ofvannämnda tvenne tomter komme att inbringa, skulle fullt motsvara kostnaden för uppförande af ett veterinärinstitut i den trakt, som jag föreslagit, hvilken plats lär tillhöra Kronan, anhåller jag, att Kammaren måtte antaga följande af mig nu framställda förslag till underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t: "att Riksdagen vid anmälan af detta beslut i underdånighet anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t i nåder låta närmare undersöka och utreda, huruvida icke veterinärinstitutet till besparing i kostnaderna skulle kunna utan väsendtliga olägenheter till någon plats vid hufvudstadens gräns å Kronans mark förläggas".

Herr *Sandstedt* med flere förklarade sig instämma.

Herr *Svensén*: Jag finner det icke vara klokt att ändra Utskottets förslag i den syftning Herr Key föreslagit och sålunda utesluta det med Utskottets hemställan afsedda andra alternativet. Det är möjligt, att

veterinärinstitutet bör, efter tagen närmare kännedom om traktförhållandena, byggas på de tomter, som nu tillhöra veterinärinrättningen, och derföre har Utskottet icke velat binda Kongl. Maj:t vid att ovilkorligen förlägga institutet utom staden. Att plats finnes utom staden, äfven på andra håll än vid Tyskbagarbergen, derom har man icke varit i okunighet, men Utskottet har varit tveksamt om nyttan att förlägga institutet alltför aflägsat. Jag yrkar, att punkten måtte bifallas.

Herr Jan Andersson: Icke heller jag kan annat än bifalla momentet i oförändradt skick, öfvertygad som jag är, att vederbörande nog skola tillse, att institutet varder uppfördt på lämpligt ställe. Det står ju dessutom i förslaget, att man bör tillse huruvida det kan förläggas till någon plats vid hufvudstadens gräns.

Herr Uhr: Jag har just i dag samtalat med en man af facket om förevarande ämne, och han har utlätit sig i öfverensstämmelse med det af Herr Key afgifna förslag, hvilket jag förty bifaller.

Likasom Herr Uhr förklarade jembväl Herr *Rylander* sig instämma med Herr Key.

Herr Otterström: Det kan väl hända, att någon man af facket vill hafva institutet förlagdt utom staden, men deraf iuser jag ej något skäl, att Kammaren skall inskränka Regeringens rätt att utreda frågan och undersöka förhållandena i allmänhet. Utskottet har afgifvit alternativa förslag, och då blifver ju tillfälle att pröfva hvilketdera som kan vara nyttigast, och jag kan således icke se något annat, än att Utskottets hemställan bör bifallas.

Herr Jonas Andersson: Genom antagande af Herr Keys förslag skulle Kammaren komma att inskränka den frihet, Utskottet velat lemna Kongl. Maj:t att afgifva alternativa förslag. Med antagande af Utskottets hemställan är det intet hinder, att ju icke institutet kan uppföras på Kronans mark. Jag godkänner Utskottets hemställan.

Herr Key: Afsigten med mitt förslag var egentligen en besparingsåtgärd. Det är nemligen otvifvelaktigt, att den nya strandgatan kommer att framgå, der veterinärinrättningens tomter äro belägna. Dessa tomter stiga då i värde. Att uppföra någon byggnad på dem, skulle blifva alltför kotsamt, hvaremot för försäljningssumman institutet utan tvifvel kunde på annat håll och med besparing uppföras. Jag önskade ock, att byggnaden måtte anläggas på Kronans mark samt i närheten af artilleriets och hästgardets kaserner till fromma för så väl institutet som dessa. Jag skall dock icke så strängt hålla på mitt förslag.

Herr C. A. Larsson: Om så lyckligt vore, att man för dessa tomter kunde erhålla så stort belopp, som erfordras för uppbyggande af ett nytt institut, skulle jag icke hafva något emot Herr Keys förslag; men jag vet ej hvarföre vi skola borttaga det ena af Utskottets alternativ. An-

tager man Herr Keys förslag, så afklipper man på samma gång rättigheten att bygga på gamla tomten, hvarest, om byggnaden skulle dit förläggas, för densamma erfordrades 390,000 R:dr; hvaremot, om institutet skulle byggas på annat håll, anslagssumman troligen blefve dubbelt större. Den, som varit och besett den gamla tomten, kan icke föreställa sig, att denna kan blifva särdeles dyrbar, ty den ser dertill alltför ruskig ut. Jag önskar, att Kongl. Maj:t måtte inkomma med förslag på kostnadsbeloppet för en byggnad dels på gamla tomten och dels på någon annan plats, och jag bifaller derföre Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad; och momentet bifölls.

Punkten 27 bifölls.

Punkten 28.

Herr Lönnberg: Jag har begärt ordet, icke derföre att jag på något sätt vill opponera mig emot Utskottets hemställan, utan endast derföre, att ett af Utskottet till motiverna för sin hemställan begagnadt uttryck må blifva rättadt. Utskottet uppräknar bland de föremål, som för den fosterländska kulturhistorien skulle vara af stor vikt, bland annat, "Runa qvarndamm". Här äro tvenne fel begångna. Någon qvarn med namnet "Runa" finnes veterligen icke i Sveriges rike; men väl en f. d. kronqvarn i Westmanland, som heter "Runna". Vidare kan denna qvarn på intet vis tillräkna sig äran att ega någon slags kulturhistorisk betydelse, hvarföre jag måste yrka, att orden "Runa qvarndamm" måtte ur motiveringen utgå. Skulle nemligen Riksdagen aflåta till Kongl. Maj:t en underdånig skrivelse med oförändrad motivering, kunde lätt hända att någon arg skalk kunde vända ett sådant utlåtande Riksdagen, inklusive dess Stats-Utskott, till spott och spe.

Något vidare anfördes ej; och Kammarerna biföll Utskottets förslag med den af Herr Lönnberg, i motiveringen till Utskottets hemställan, föreslagna ändring.

Punkterna 29—31.

Bifölls.

Det näst efter 31 punkten förekommande yttrande af Utskottet om hufvudtitelns slutsumma godkändes, med iakttagande likväl af den ändring som Kammarerna föregående beslut deri föranledt.

Punkterna 32—50 blefvo, hvar efter annan, bifallna.

Punkten 51.

Herr Bergman: På samma gång som jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i första momentet af denna punkt, eller om anvisande af ett extra anslag af 750 R:dr för vårdande af fornlemningarne i Wisby, anholder jag vördsamt, att Kammarerna täcktes, i likhet med hvad som inom Första Kammarerna redan skett, utsluta det af Utskottet för anslaget erhållande bestämda vilkor. Skälen för denna min vördsamma begäran äro: att Wisby stad är mycket skuldsatt till följd af de med hamnbyggnaden derstädes förenade stora kostnader. Stadens kommunalskatt uppgår till 3 à 4 gånger så stort belopp, som bevillningen. Utskottet har sagt, att det skulle ligga i stadens intresse att bibehålla och vidmagthålla dessa fornlemningar. Förstår Utskottet dermed, att dessa fornlemningar skulle

utgöra en rik källa till inkomster för staden, så får jag dervid erinra, att så icke är förhållandet. De resande, som besöka Wisby för fornlemningarnes skull, komma vanligtvis på morgonen och resa på aftonen samt bo och äta om bord på ångbåten, och deraf kan staden icke hafva någon förtjenst. Det kan möjligen vara från fastlandet eller från utlandet någon konstnär, som för afteckningar och vidlyftigare arkeologiska studier kvarstadnar något längre, men dessa konstnärer äro i allmänhet icke i tillfälle att strö guld omkring sig. Ett intresse har dock staden, och har det gemensamt med hela fäderneslandet, och det är, att dessa fornminnen bibehållas såsom storartade minnesvårdar af en förgången tids handel och kultur. Wisby kommun har dock i detta afseende icke varit alldeles overksam. Under vid pass 8 års tid har en derstädes bildad förening sammanskjutit ej obetydliga medel för planering och planteringar, och dertill har stadens kassa bidragit med 1,200, 1,000 à 800 R:dr årligen. Nordvestra stadsmurens omgifningar äro också ordnade och planterade; flera af tempelruinerna äro med planteringar omgifna; norra långsidan af S:t Cathrina, som utgör den förnämsta tempelruinen, har nyligen genom stadens försorg befriats från de simplare byggnader, som omgäfvö, vanprydde och bortskymde densamma. Att fortgå på annan väg än denna mäktar dock Wisby icke, utan torde, då ruinerna tillhöra det allmänna, Staten hafva åliggande att se till, att de icke förfalla. Frågar man hvem det är, som eger Wisby tempelruiner, så kan öppet svaras, att de, ur historisk synpunkt, äro det allmännas egendom, liksom de äro för Sverige en prydning och ära. Men ur juridisk synpunkt äro de icke staden Wisbys egendom: de tillhöra hospitalet derstädes, ty på 1520-talet skänktes de af en Dansk konung till nämnda hospital, som står under Serafimerordensgilletts öfverstyrelse. Från detta hospital, som under medeltiden var utomordentligt rikt donerad, har i långliga tider årligen dess s. k. öfverskottsmedel, omkring 2,000 à 3,000 R:dr, indragits till Serafimerordensgillet; hade dessa medel fått kvarstadna och fått kapitaliseras, så hade hospitalet nu varit mycket rikt och kunnat sjelft bekosta fornlemningarnes bevarande.

Då under föregående riksdagar anslag beviljats till vidmagthållande af fornlemningar, t. ex. Calmar och Wadstena slott, monumenten vid Rankhyttan och Ornäs m. fl., utan att dervid föreskrifvits vilkor, att dessa orter skulle med lika stort belopp till värden bidraga; hoppas jag, att Kammarern borttager det hårda vilkor, som Utskottet bestämt för det obetydliga statsanslagets åtnjutande. Jag beder om ursäkt, att jag varit nog vidlyftig, men jag finner icke billigt, att den kommun, som här är i fråga, drabbas af vilkor, som aldrig för andra kommuner varit ifrågasatta.

Herr Staaft:

Herr Meijerberg. Då fornlemningarne äro af ett konsthistoriskt värde och tillhöra hela Svenska Folket, så förenar jag mig uti Herr Bergmans yrkande.

Herr Eric Ersson. Om jag ej fruktade, att anspråken skola gå ännu vidare och icke stadna vid hvad som nu är föreslaget, skulle äfven jag medgifva det af Utskottet föreslagna vilkorets uteslutande. Motionären

har för ändamålet begärt ett anslag af 1,500 R:dr. Det är således alltför troligt, att man icke åtnöjer sig framdeles med 750 R:dr utan vill hafva mera. Jag tror därför, att det af Utskottet för anslagets erhållande bestämda vilkor bör bibehållas, på det att anspråken ej må sträckas alltför långt. Det är möjligt, att staden Wisby icke har någon egentlig inkomst af de resande, som besöka ruinerna, men få lära de väl vara bland desse, som ej kvarlemnna någon riksdaler. På dessa skäl bifaller jag Utskottets förslag.

Herr Lemchen: Utgången af den nu förevarande frågan synes mig böra bero deraf, huruvida staden Wisby eger de dervarande ruiner, och om Sverige såsom Stat eller endast Wisby har heder och gagn af dessa dyrbara minnesmärkens vidmagthållande. En föregående talare har meddelat den upplysning, att marken, der ruinerna finnas, tillhöra ett af Statens allmänna verk; och jag föreställer mig, att Statsmagterna och hufvudsakligen Riksdagen men ej Wisby stad kunna med skäl klandras, om dessa märkvärdiga historiska minnesmärken få alldeles förfalla. Vid detta förhållande och då jag icke kan antaga, att staden har någon inkomst af ruinerna, vill jag biträda Herr Bergmans förslag och således bifalla det ifrågasvarande anslaget utan något vilkor.

Herr von Troil: Äfven om Statsverket skulle under ett eller flera år få vidkännas denna utgift, finner jag dock Herr Bergmans nu framställda begäran så billig och rättvis, att jag icke kan annat än instämma med honom.

Herr Hedengren: Då dessa ruiner kunna sägas tillhöra hela landet och ej blott Wisby stad, och det dessutom är af stort intresse och en stor ära för hela landet, att ifrågasvarande ruiner bibehållas, anser jag, att statskassan bör bekosta deras vidmagthållande. Jag vet icke, hvarföre vi skola här föreskrifva ett vilkor, då vi icke föreskrifvit sådana vid andra likartade tillfällen. Jag bifaller Herr Bergmans framställning.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren, som med nej besvarade frågan om punktens bifallande i oförändradt skick, godkände Utskottets hemställan, med uteslutande af det förbehåll Utskottet föreslagit såsom vilkor för det ifrågasatta anslagets beviljande.

Punkterna 52—54.

Bitöllos.

De vid Utlåtandet fogade tabellerna godkändes, med iakttagande likväl af de förändringar, som uppstått genom sådana Kammarens beslut, hvilka afveko från Utskottets hemställanden.

§ 8.

Bordlades:

Banko-Utskottets Utlåtanden N:is 17 och 18.

§ 9.

Kammaren beviljade Herr *Berger* ledighet från riksdagsgöromålen under 14 dagar från den 5 i denna månad.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Tisdagen den 2 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollsutdrag angående Kammarens i gårdagens sammanträde fattade beslut i fråga om regleringen af utgifterna under Riksstatens åttonde hufvudtitel upplästes och godkändes.

§ 2.

Beviljades ledighet från deltagande i riksdagsgöromålen åt Herr *Janson* från och med den 4 till och med den 24 uti innevarande månad.

§ 3.

Följande, förut en gång bordlagda och, enligt gårdagens beslut, på föredragningslistan främst uppförda Utskotts-Betänkanden och Memorial blefvo nu ånyo föredragna och för andra gången bordlagda, nemligen Ut-låtanden afgifna

af Konstitutions-Utskottet N:is 6—9;

af Stats-Utskottet N:is 43—60;

af Bevillnings-Utskottet N:is 11 och 12;

af Banko-Utskottet N:is 17 och 18;

af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet N:o 1;

af Lag-Utskottet N:is 53—58;

af Särskilda Utskottet för folkskolelärare-seminariernas ombildning N:o 1, samt

af Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:is 28—34.

§ 4.

Föredrogs och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t N:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om antagande af en lag angående efterbildning af konstverk.